

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI

TRAFİK KURAL İHLALLERİNDE SÜRÜCÜ KUSURLARININ
İSLAM CEZA HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Muhammed Furkan ŞAHİN

BURSA – 2019

T.C.
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLÂM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI
İSLÂM HUKUKU BİLİM DALI

TRAFİK KURAL İHLALLERİNDE SÜRÜCÜ KUSURLARININ
İSLAM CEZA HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
(YÜKSEK LİSANS TEZİ)

Muhammed Furkan ŞAHİN

Danışman:

Prof. Dr. Halil İbrahim ACAR

BURSA – 2019

TEZ ONAY SAYFASI

T. C.

ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Temel İslam Bilimleri Anabilim Dalı, İslam Hukuku Bilim Dalı'nda, 701623031 numaralı Muhammed Furkan Şahin'in hazırladığı "Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Kusurlarının İslam Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi" konulu Yüksek Lisans çalışması ile ilgili tez savunma sınavı, 20.10.2019/2019 günü 13.00 - 14.00 saatleri arasında yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin/çalışmasını ..... Başarılı..... (başarılı/başarısız) olduğuna ..... Oy birliği..... (oybirliği/oy çokluğu) ile karar verilmiştir.

Üye

Tez Danışmanı ve Sınav Komisyonu Başkanı

Prof. Dr. Halil İbrahim ACAR

Uludağ Üniversitesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Eren GÜNDÜZ

Bursa Uludağ Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Hüseyin OKUR

Kocaeli Üniversitesi

İlahiyat Fakültesi

20.10.2019

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 09/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Kusurlarının İslam Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 101 sayfalık kısmına ilişkin, 09/08/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (*Turnitin*)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

09.08.2019

İmza

Adı Soyadı: Muhammed Furkan ŞAHİN

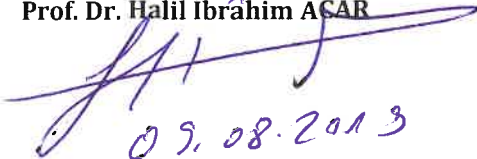
Öğrenci No: 701623031

Anabilim Dalı: Temel İslam Bilimleri

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Y.Lisans Doktora

Danışman
Prof. Dr. Halil İbrahim ACAR

09.08.2019

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Kusurlarının İslam Ceza Hukuku’na Göre Değerlendirilmesi**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

15/08/2019

imza

Adı Soyadı: Muhammed Furkan Şahin

Öğrenci No: 701623031

Anabilim Dalı: Temel İslami Bilimler

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU
BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 15/08/2019

Tez Başlığı / Konusu: Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Kusurlarının İslam Ceza Hukuku Açısından Değerlendirilmesi

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 101 sayfalık kısmına ilişkin, 09/08/2019 tarihinde şahsım tarafından *Turnitin* adlı intihal tespit programından (*Turnitin*)* aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan özgünlük raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 13 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kaynakça hariç
- 2- Alıntılar hariç/dahil
- 3- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Özgünlük Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

15.08.2019

İmza

Adı Soyadı:	Muhammed Furkan ŞAHİN
Öğrenci No:	701623031
Anabilim Dalı:	Temel İslam Bilimleri
Programı:	Yüksek Lisans
Statüsü:	☒ Y.Lisans ☐ Doktora

Danışman
Prof. Dr. Halil İbrahim ACAR

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “**Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Kusurlarının İslam Ceza Hukuku’na Göre Değerlendirilmesi**” başlıklı çalışmanın bilimsel araştırma, yazma ve etik kurallarına uygun olarak tarafımdan yazıldığına ve tezde yapılan bütün alıntıların kaynaklarının usulüne uygun olarak gösterildiğine, tezimde intihal ürünü cümle veya paragraflar bulunmadığına şerefim üzerine yemin ederim.

15/08/2019

imza

Adı Soyadı: Muhammed Furkan Şahin

Öğrenci No: 701623031

Anabilim Dalı: Temel İslami Bilimler

Programı: Yüksek Lisans

Statüsü: Yüksek Lisans Doktora

ÖZET

Yazar Adı ve Soyadı: Muhammed Furkan Şahin

Üniversite : Uludağ Üniversitesi

Enstitü : Sosyal Bilimler Enstitüsü

Anabilim Dalı : Temel İslami Bilimler

Bilim Dalı : İslam Hukuku

Tezin niteliği : Yüksek Lisans

Sayfa Sayısı : xviii+110

Mezuniyet Tarihi : .... / .... / 2019

Tez Danışmanı : Prof. Dr. Halil İbrahim Acar

TRAFİK KURAL İHLALLERİNDE SÜRÜCÜ KUSURLARININ İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Günümüz hukukunda ele alınan trafik kanunları kendine mahsus yönetmelikle yürütülmekte ve kural ihlalleri de bu kapsamda cezalandırılmaktadır. Bazı durumlarda özellikle yönetmeliği aşan hallerde, kişilerin ve toplum menfaatlerinin devreye girdiği durumlarda, cari hukuk sisteminin genel ve özel hükümlerinin icra alanı bulduğu muhakkaktır. Trafik kural ihlalleri sebebiyle maddi zararlar da maddi tazmin yoluna gidilebilirken cana ve beden bütünlüğüne zarar verilmesi hallerinde kişiler hem maddi cezaya hem de özgürlükten mahrum edilmek için hapis cezasına çarptırılabilirlerdir.

Son zamanlarda yapılan ceza artırımları sürücülerin kurallara daha titiz uymaları noktasında fayda sağlamaktaysa da denetimlerin eksik olduğu ya da denetimin yapılamadığı durumlarda vicdan, ahlak ve din olgularının zayıflığı gibi sair saikler sebebiyle sürücüler tarafından kural ihlalleri gerçekleştirilebilmektedir. İslam ceza hukuku bu noktada hem dini hem de şer'i olarak ortaya koymuş olduğu kurallar bütününe uyulması şartıyla kişileri her iki cihanda da selamete ulaştırmayı temin eder.

Bu tezimizde trafikte sürücüler tarafından yapılan trafik ihlallerinin günümüz hukukundaki cezalarını ve İslam ceza hukukundaki karşılıklarını ele almaya gayret ettik. Bunu yaparken kazalarda ve ihlallerde en büyük etken olan irade faktörünü şematik hale getirerek meydana gelebilecek ihlal neticelerinin sebeplerini ortaya koymaya çabaladık. İhlalleri tek tek olmasa da trafik kural ihlallerinde meydana gelebilecek ihtimallere değinmek suretiyle kişilerin mesuliyetlerini İslam Ceza Hukuku açısından izah etmeye çalıştık. Oluşturulan şemalar kapsamında ihtiyaç halinde konulacak kuralların ve bu kuralların ihlalleri neticesinde ortaya çıkabilecek neticelerin İslam Ceza Hukuku'ndaki yerinin tespitini kolaylaştıracağı kanaatindeyiz.

Netice olarak trafik kurallarının ve ihlalleri neticesinde ortaya çıkan durumların günümüz cari hukuk sistemiyle alakalı olduğu kadar İslam Ceza Hukuku'yla da yakından alakalı olduğunu ve hatta daha derin bir ilişkiye sahip olduğunu söyleyebiliriz.

Anahtar Sözcükler:

İslam Ceza Hukuku, Trafik Kuralları, Sürücü İhlalleri, Trafik Cezaları, Türk Ceza Hukuku

ABSTRACT

Name and Surname : Muhammed Furkan Şahin
University : Uludağ University
Institution : Social Science Institution
Field : Department of Basic Islamic Sciences
Branch : Islamic Law
Degree Awarded : Master's Thesis
Page Number : xviii+110
Degree Date : .... / .... / 2019
Supervisor : Prof. Dr. Halil İbrahim Acar

EVALUATION OF DRIVER'S FAULT IN VIOLATIONS OF TRAFFIC RULES ACCORDING TO ISLAMIC CRIMINAL LAW

In the contemporary law systems, the laws of the traffic are carried out by a specific way and the violations of law are punished in this purview. In some cases that exceed regulations' limits where the benefits of people and the community are involved, it is certain that the general provisions of the current law system are enforced.

In case of material damages, it can be punished with the material restitution but in case of damages to life or physical integrity, people can be punished with both physical punishment and imprisonment. Recent penalty increases cause people to comply with rules more strictly. Despite the aforementioned penalties, violations do occur in the face of lack of conscience, morality and religious shortcomings. In such occurrences Islamic Law system provides salvation in this world and the afterlife as long as people comply with it's rules.

It is possible to see the presence of similarities and differences between the Islamic Law and Modern Law in our thesis. We attempted to compare the punishments of violations of traffic rules for infractor drivers in current law and

counterparts of them in Islamic Law. We tried to explain the responsibilities of individuals in terms of Islamic Law by referring to the possible punishments that may occur as a results of violations of traffic law.

We believe that this study will facilitate determination of the place of this subject in Islamic law system.

As a result, we can say that the circumstances arising from traffic rules and violations of it are related to the Islamic Law as much as, if not more, to the Modern law.

Key Words

Islamic Criminal Law, traffic rules, violation, law system, penal law.

ÖNSÖZ

Ele almaya gayret ettiğimiz bu tez giriş, üç ana bölüm ve sonuç bölümlerinden oluşmaktadır. Birinci bölüm, “Trafik Kurallarının Tarihi Süreci ve Türkiye’deki Uygulamaları” başlığıyla, ikinci bölüm, “Türk Ceza Hukukunda Öldürme, Yaralama, Maddi-Manevi Zarar, Tazmini ve Cezaları” başlığıyla, üçüncü bölüm, “İslam Ceza Hukuku ve Sürücü Kural İhlallerinin İslam Ceza Hukukundaki Yeri” başlığıyla ele alınmıştır.

Trafik kurallarını, günümüz hukukunu ve İslam Ceza Hukuku’nu göz önüne alınarak oluşturduğumuz tezimizde birinci bölüm olan “Trafik Kurallarının Tarihi Süreci ve Türkiye’deki Uygulamaları” başlıklı kısımda tarihten günümüze kadar trafik ve kurallarının tekamül sürecini, Türkiye’deki trafik uygulamalarını, günümüzde en çok ihlal edilen trafik kurallarını, asli kusurlu halleri bu ikisine verilen maddi ve idari cezaları, emsal teşkil edecek Yargıtay kararlarını ele almaya çalıştık.

Tezimizin ikinci bölümü olan “Türk Ceza Hukukunda Öldürme, Yaralama, Maddi-Manevi Zarar, Tazmini ve Cezaları” başlıklı kısımda da trafik kural ihlallerinden doğabilecek hak ihlallerinde ve zararlarda Türk Ceza Hukuku’na yön veren genel kaideleri ve fer’i hükümleri sistemli bir şekilde ele alarak trafik kurallarına yön veren saikleri tespit etmeye, cezaların hangi hallerde gerekli olacağını hangi hallerde ise düşeceğini yahut azalacağını ele almaya gayret ettik.

Üçüncü ve son bölümümüz olan “İslam Ceza Hukuku ve Sürücü Kural İhlallerinin İslam Ceza Hukukundaki Yeri” başlıklı kısımda ise İslam Ceza Hukuku’nu ana hatlarıyla maddi-manevi zarar, yaralama, öldürme fiilleri kapsamında ele alarak günümüz trafik kural ihlallerindeki irade amilinden kaynaklı sebepleri ortaya koymaya çalıştık. Böylelikle doğacak olan durumları İslam Ceza Hukuku kapsamında örnekler vererek kategorize etmeye çabaladık. Bu çabamızla trafik kural ihlallerini tek tek ele alamasak da genel geçer bir kaide ortaya koymaya çalışarak sürücülerin yapabilecekleri öngörülemeyen ihlalleri ya da yetkili mercilerce sonradan ortaya konacak bir kural ihlalinin İslam Ceza Hukuku’nda yer bulmasını kolaylaştırmayı amaçlayarak çalışmamızı neticelendirdik.

Tezimin konusunu belirlemede ufkumu aydınlatan kıymetli hocam Prof. Dr. Recep Şentürk'e, tezimin yazım aşamasında her daim yardımlarını esirgemeyen çok değerli danışmanım Prof. Dr. Halil İbrahim ACAR'a, yüksek lisansa başlayıp eğitimimi devam ettirmem için destek olan aile büyüklerim, aynı zamanda kıymetli hocalarım Cemal Atik ve Musa Demir'e, her konuda desteğini esirgemeyip yanımda olan çok değerli eşime, çalışmamı bitirebilmem için sabırla bekleyen çocuklarım Meryem Ahlâ ve M. Numan Efe'ye, arkadaş dost ve akrabalarım, ve son olarak her daim dualarını yanımda hissettiğim her iki aileme, canı gönülden minnet ve şükranlarımı sunarım.

Muhammed Furkan Şahin

23/08/2019

İÇİNDEKİLER

TEZ ONAY SAYFASI.....	ii
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ YÜKSEK LİSANS/DOKTORA İNTİHAL YAZILIM RAPORU.....	iii
YEMİN METNİ	iv
ÖZET.....	v
ABSTRACT	vii
ÖNSÖZ.....	ix
İÇİNDEKİLER	xi
TABLolar	xvii
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMANIN KONUSU	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI.....	2
III. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM.....	2
IV. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLAR	3

BİRİNCİ BÖLÜM

TRAFİK KURALLARININ TANIMI TARİHİ SÜRECİ VE TÜRKİYE’DEKİ UYGULAMALARI

I. TRAFİK KURALLARININ TANIMI VE TARİHİ SÜRECİ.....	5
A. TRAFİK VE TRAFİK KURALLARI	5
1. Trafik Kurallarının Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi	5
B. TRAFİK KURALLARININ TÜRKİYE ‘DE DOĞUŞU VE TANZİMİ.....	6
1. Türkiye’de Trafik Kurallarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi	6
2. Türkiye’de Trafik Kurallarının Uygulanma Aşaması	7
C. TRAFİK KURALI İHLALLERİ, KAZALAR VE CEZALARI.....	8
1. Sürücüler Açısından Trafik Kurallarının İhlal Çeşitleri.....	10
2. Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Unsuru	11

3. Sürücülerin En Çok İhlal Ettikleri Trafik Kuralları Ve Cezaları	12
a. Sadece asli kusurlu sayılıp başlıca (ölümlü-yaralanmalı) kazalara sebep olmayan haller ve cezaları.....	12
b. Tali kusurlu olup (asli kusurlu olmayıp) trafik kazalarına (ölümlü-yaralanmalı) neden olan başlıca sürücü kusurları ve cezaları.....	13
(1) Araç hızını yol, hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamak ...	13
(2) Trafik güvenliği ile ilgili diğer kurallara uymamak.....	15
(3) Alkollü araç kullanmak	16
(4) Aşırı hızla araç kullanmak	17
(5) Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamamak, yayalara geçiş hakkı vermemek.....	19
(6) Hatalı şekilde veya yasak olan yerlere park etmek	20
c. Hem Asli Kusur Sayılan Hem de (Ölümlü-Yaralanmalı) Kazalara Başlıca Sebep Olan İhlaller ve Cezaları.....	22
(1) Kırmızı Işık veya Görevlinin Dur İşaretine Uymamak.....	23
(2) Taşıt giremez işareti bulunan yerlere girmek.....	24
(3) Arkadan çarpmak	24
(4) Geçme yasağı olan yerlerden geçmek.....	26
(5) Doğrultu değiştirme (dönüş) kurallarına uymamak	27
(6) Şeride tecavüz etme (Şerit İhlali Yapma)	28
(7) Kavşaklarda Geçiş Önceliğine Uymamak	29
(8) Kurallara uygun olarak park etmiş araçlara çarpmak	30
(9) Manevraları Düzenleyen Genel Şartlara Uymamak	31

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA HUKUKUNDA ÖLDÜRME, YARALAMA, MADDİ-MANEVİ ZARAR, TAZMİNİ VE CEZALARI

I. TÜRK CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI VE İLKELERİ	34
A. TÜRK CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI.....	34
1. Anayasa ve Uluslararası Sözleşmeler	34
2. Türk Ceza Hukukunun İlkeleri.....	35
a. Yasallık (Kanunilik) İlkesi.....	35

(1) Belirlilik	35
(2) Aleyhe yasanın geriye yürümezliği.....	35
(3) Kıyas yasağı	36
(4) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç oluşturma ve ceza vermesi yasağı 36	
(5) Örf ve adete dayanarak suç oluşturma ve ceza verme yasağı	37
b. Kusur İlkesi	37
c. Kişisellik İlkesi	37
d. Ümanizm İlkesi	38
e. Adalet ve Eşitlik İlkesi	38
II. SUÇUN UNSURLARI VE SUÇUN UNSURU SAYILMAYAN HALLER..	38
A. YASALLIK (TİPİKLİK) UNSURU.....	38
B. MADDİ UNSURLAR.....	39
1. Fail	39
2. Mağdur	40
3. Suçun Konusu	40
4. Eylem	40
a. Hareketin Sayısına Göre Suçlar	40
(1) Tek hareketli suçlar	40
(2) Birden çok hareketli suçlar.....	41
(3) Serbest hareketli suçlar	41
(4) Bağlı hareketli suçlar.....	41
(5) Seçimlik hareketli suçlar	41
(6) İtiyadi Suçlar	42
b. Hareketin Biçimine Göre Suçlar	42
(1) İcrai suçlar	42
(2) İhmali suçlar.....	42
5. Suçun Nitelikli Unsurları	42
C. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU	43
D. MANEVİ UNSUR	43
1. Kast, Unsurları ve Türleri	44
a. Doğrudan ve Olası Kast	44

b. Ani ve tasarlama (taammüden) kast.....	44
c. Başlangıç kastı ve eklenen kast.....	45
d. Zarar kastı ve tehlike kastı	45
2. Taksir, Unsurları ve Türleri.....	45
a. Basit (Bilinçsiz) Taksir	47
b. Bilinçli Taksir	47
III. CEZA SORUMLULUĞU(KUSURLULUK) VE KUSURLULUĞU	
KALDIRAN HALLER	47
A. KUSUR KAVRAMI	47
B. KUSURU (CEZA SORUMLULUĞUNU) ETKİLEYEN NEDENLER	48
1. Kanunun Hükmü ve Amirin Emri.....	48
2. Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali	48
3. Hakkın Kullanılması ve İlgilinin Rızası.....	49
4. Sınırın Aşılması.....	49
5. Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit	50
6. Haksız Tahrik	50
7. Hata	51
8. Yaş Küçüklüğü.....	52
a. 0-12 yaş arasındaki yaş küçüklüğü	52
b. 12-15 yaş arasındaki yaş küçüklüğü	52
c. 15-18 yaş arasındaki yaş küçüklüğü	52
9. Akıl Hastalığı	53
10. Sağır ve Dilsizlik.....	53
a. 0-15 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik	53
b. 15-18 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik	53
c. 18-21 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik	54
11. Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma Gibi Geçici Nedenler	54
IV. ÖLDÜRME FİİLİ VE CEZALARI	54
A. KASTEN ÖLDÜRME VE CEZASI.....	54
B. TAKSİRLİ OLARAK ÖLDÜRME VE CEZASI.....	57
C. İHMALİ OLARAK ÖLDÜRME.....	58
V. YARALAMA VE CEZALARI.....	59

A. KASTEN YARALAMA.....	59
B. TAKSİRLE YARALAMA	61
VI. MADDİ-MANEVİ ZARAR TAZMİNİ VE CEZALARI.....	62

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM CEZA HUKUKU VE SÜRÜCÜ KURAL İHLALLERİNİN İSLAM CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

I. HAD CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR VE CEZALARI.....	65
A. HAD CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ VE GEREKTİĞİ HALLER.....	65
1. İçki İçme Cezası (Hadd-i Şurb).....	65
II. CİNAYET VE BUNA BAĞLI CEZALAR.....	67
A. KISAS CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER	68
1. Öldürme Suçu	70
a. Kasten adam öldürme (amden katl)	71
b. Kasta benzer öldürme (şibhu'l-amd).....	72
c. Hataen öldürme	73
d. Tesebbüben Öldürme (Tesebbüben Katl)	74
2. Yaralama Suçu (Müessir fiiller).....	75
B. DİYET CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER.....	75
C. KEFFÂRET CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER.....	79
D. MİRASTAN MAHRUMİYET CEZASI	80
III. TA'ZİR CEZALARI.....	80
IV. TRAFİK KURAL İHLALİNİNE SEBEP OLAN ETKENLER VE İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE TASNİFİ	82
A. SÜRÜCÜDEN KAYNAKLI SEBEPLER.....	84
1. Kendi İradesine Bağlı Sebepler	84
2. İrade Dışındaki Sebepler	86
B. SÜRÜCÜ DIŞINDAKİ SEBEPLER.....	87
1. Mücbir Sebepler	87
2. Gayrı Mücbir Sebepler	88
C. ARAÇSAL FAKTÖRLER.....	88
1. Sorumlu Olduğu Sebepler	90

2. Sorumlu Olmadığı Sebepler.....	91
D. SÜRÜCÜDEN KAYNAKLI İHLALLERİN İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	92
1. Kasıt İhtimali.....	92
2. Kasta Benzer Olma (Şibh-İ Amd) İhtimali.....	93
3. Hata İhtimali	95
4. Tesebbüb (Dolaylılık) İhtimali.....	96
5. Mesul Olmama İhtimali.....	96
SONUÇ.....	98
KAYNAKLAR	101

TABLÖLAR

Tablo 1: Trafik Kaza İstatistikleri 2008-2017.....	8
Tablo 2: 2008-2017 Yılları İtibarıyla Meydana Gelen Ölümlü Ve Yaralanmalı Trafik Kazalarındaki Kusur Oranlar	9
Tablo 3: Sürücülerin En Çok Yaptıkları Trafik İhlalleri.....	12
Tablo 4: Alkollü Araç Kullanmama İhlali Ve Cezaları	16
Tablo 5: Hız İhlallerinde Uygulanacak Cezalar.....	18
Tablo 6: Kırmızı Işık İhlalleri ve Cezaları	23

KISALTMALAR

BB: Beyoğlu Belediyesi

BK: Borçlar Kanunu

CGK: Ceza Genel Kurulu

c.p: Ceza puanı

DİA: Diyanet İşleri Ansiklopedisi

DİB: Diyanet İşleri Başkanlığı

EGM: Emniyet Genel Müdürlüğü

KGM: Karayolları Genel Müdürlüğü

KTk: Karayolları Trafik Kanunu

MK: Medeni Kanun

r.a.: radiyallahu anh

s.a.v: Sallâllâhu aleyhi vesellem

t.y: Tarih yok

TDK: Türk Dil Kurumu

TUDDB: Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığı

TGDB: Trafik Güvenliği Dairesi Başkanlığı

TCR: Trafik Ceza Rehberi

UHB: Uluslararası Hukukçular Birliği

765 STCK(M): 765 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Mülga)

GİRİŞ

Beşeriyet tarihinin başlangıcından günümüze kadar toplumsal yaşama ihtiyacı olan insanoğlunun beşerî ilişkileri, faydalandığı ve faydalı olduğu cemiyetle arasında birtakım haklar doğurmuştur. Tezahür eden bu hakların ihlal edilmesi halinde sosyal hayat sekteye uğrayarak insanlığın huzursuz olmasına vesile olmuştur. Bu sebeple hakların korunması için ideal olan bir hukuk sistemine ihtiyaç duyulmuştur. Tam da bu noktada İslam dini, ademoğluna rehberlik ederek kendisinin olanı koruması ve başkasına ait olanı da gözetmesi yolunu ona tevdi etmiştir.

Günümüzde özellikle son yıllarda artan nüfusla daha da yoğunlaşan büyük şehirler beşer için daha çok menfaat sağlarken bir yandan da daha çok hak ihlaline sebep olabilmektedir. Özellikle trafik gibi insanların daha çok birbirlerinin haklarını ihlal edebilme olasılıklarının yüksek olduğu alanlarda zaman zaman mevcut kurallar ve cezalar bile işleyen sistemin aksamasına mâni olamamaktadır. Bu sebeple trafik kuralı ihlallerinde sürücü kusurlarını islam hukuku baz alınarak belirlenen cezalara göre değerlendirip trafik ve hak ihlallerine islamî bir bakış açısı sunmaya çalışacağız. Bu vesile ile islam hukukunun bu konudaki hükümlerini beyan ederek müslümanları trafikte daha dikkatli ve titiz davranmaya teşvik edilebileceğini düşünmekteyiz.

Kazalarda can ve mal kayıpları yaşanmasının, yaralanmaların ve bu sebeple uygulanacak olan cezaların islam hukuku açısından değerlendirmesini yaparken günümüzde trafik ihlallerine verilen cezaları da göz önünde bulundurmaya çalışacağız. Şimdi kısaca çalışmamızın konusunu ve amacını, çalışmada kullandığımız yöntemleri ve kaynakları aktarmaya çalışalım.

I. ARAŞTIRMANIN KONUSU

Çalışmamız, sürücülerin trafikte yapmış oldukları kural ihlallerindeki kusur oranlarını islam ceza hukuku açısından ele almıştır. Çalışmamızda günümüz cari trafik yönetmeliğinin ve türk ceza hukukunun trafik ihlallerine ve bu ihlallerden doğan suçlara vermiş olduğu cezalara değinilmiştir. İslam ceza hukukuna göre aynı ihlallerin meydana gelmesi karşısında ne tür cezalar verileceği şematize edilmeye çalışılmıştır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI

Çağımızda teknolojik imkanların artması ve herkesçe ulaşılabilir olması sebebiyle trafiğe çıkan araç sayısı gün geçtikçe artmaktadır. Yoğunlaşan trafikte ister istemez hak ihlalleri yaşanabilmektedir. Günümüz trafik kuralları hak ihlallerinin önüne geçmeyi amaç edinirken türk ceza hukuku da doğan haksızlıkları gidermeyi hedefler. Biz de araştırmamızda trafik kurallarını, günümüz cari hukukunda genel ve özel hükümleri ele alarak kast, olası kast, hata ve taksir ayrımını net bir şekilde ortaya koymaya çalıştık. Tezimizin amacı suçun unsurlarına ve ceza ehliyetinin varlığına değinerek yapılan ihlallerde sürücülere islam hukukunda hangi cezaların tecziye edileceğini tespit etmektir. Bunu yaparken tek tek meseleleri ele almak yerine günümüzde var olan kural ihlallerini ve gelecekte kurallaşabilecek muhtemel durumların gerçekleşmesi halinde verilecek cezaları da kapsamak için genel bir çerçeve çizmeyi hedefledik.

III. ARAŞTIRMADA KULLANILAN YÖNTEM

Araştırmamızda trafiğin içinde gözlemlediğimiz olaylar ve mobese kayıtları ışığında, kural ihlallerine sebebiyet veren başlıca etkenleri ve sürücü iradesinin kural ihlallerine etkisini tespit etmeye çalıştık. Üç kısımda ele aldığımız çalışmamızın ilk bölümünde günümüz trafik kurallarını, ihlalleri halinde tecziye olunan cezaları anlattık. Bu bölümde ölüm ve yaralama hallerinin ortaya çıktığı durumlarda Yargıtay kararlarından örnekler verdik. İkinci kısımda günümüz çalışmalarından istifade ederek türk ceza hukukuna yön veren, uygulanmasını sağlayan genel kaideleri ve özel hükümleri sistemli bir şekilde ele aldık. Böylece trafik kurallarına yön veren saikleri tespit etmeye, fiillerin hangi unsurları taşıdığı zaman suç olacağını ortaya koymaya çalıştık. Cezayı gerektiren hallere, cezanın hafifleyeceği ya da tamamen düşeceği durumlara da yer verdik. Üçüncü kısımda islam ceza hukukunun öldürme, yaralama ve maddi/manevi zarar ve tazmini kısımlarını izah etmeye çalıştık. Bu bölümde sürücülerin yapmış oldukları ihlallerin çeşitlerini, ihlalin meydana gelmesinde etken amile göre şekillendirdik. Bu şematize işlemi ihlallerin hangilerine ne tür müeyyide uygulanacağını tespit etmemizi kolaylaştırdığı gibi henüz kural olmamış ya da henüz öngörülemeyen durumlarda hak ihlallerine nasıl ceza verileceğine dair de bir öngörü kaynağı oldu.

IV. ARAŞTIRMADA KULLANILAN KAYNAKLAR

Tez çalışmamız kanun hükümleri ve trafik kuralları kapsamında olduğu için ilk bölümde ülkemizde hız kurallarına kaynak teşkil eden **Global Road Safety Partnership**'in *Speed Management A Road Safety Manual for Decision- Makers and Practitioners* eserinden, ülkemizdeki ilk trafik uygulamasına yer veren **Beyoğlu Belediyesi**'nin çıkarmış olduğu *Beyoğlu Dergisi*'nden, 1983 yılından beri ülkemizde yürürlükte olan tüm trafik kurallarını ihtiva eden 2918 nolu **Karayolları Trafik Kanunu**'ndan, uluslararası standartlara uygun şekilde işaretlemeleri ve güvenlik kurallarını belirleyen, uygulayan, uygulatan ve denetleyen **Trafik Güvenliği Dairesi Başkanlığı**'nın *Trafik Kazaları Özeti*'nden, trafik kuruluşlarının denetimini yapan ve ortaya çıkan aksaklıkları gideren **Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığı**'nın *Trafik Denetimlerinde Ve Trafik Kazalarında Alınacak Önlemlere İlişkin Yönerge*'sinden, kazaların önlenmesi amacıyla araştırmalar yapan, ilgili makamlara teklif ve önerilerde bulunan **Trafik Hizmetleri Başkanlığı**'nın *Trafik İstatistik Bülteni*'nden, trafik kural ihlallerinde uygulanacak yaptırımları belirleyen **Emniyet Genel Müdürlüğü**'nün *Trafik Ceza Rehberi*'nden, kararlarıyla türk hukuk uygulamalarında hukukunun denetçisi ve öncüsü konumunda olan **T.C. Yargıtay Başkanlığı**'nın *İçtihat Metinleri*'nden çokça yararlandık.

Türk ceza hukukunu ele aldığımız çalışmamızın ikinci bölümünde **İsmail Ercan**'nın *Ceza Hukuku Genel Hükümler Özel Hükümler* eserinden, 2004 yılında kabul edilen 5237 sayılı **Türk Ceza Kanunu**'nun ilgili kanun maddelerinden, **Yrd. Doç. Dr. Neslihan Göktürk, Prof. Dr. İzzet Özgenç ve Doç. Dr. İlhan Üzülmaz**' in hazırladığı *Ceza Hukukuna Giriş* eserinden, **Prof. Dr. Nevzat Toroslu**'nun *Ceza Hukuku Genel Kısım* adlı eserinden, 1982 yılında kabul edilen 2709 nolu **T.C. Anayasası**'nın ilgili kanunlarından, **Prof. Dr. Uğur Alacakaptan**'ın *Suçun Unsurları* adlı eserinden, Cumhuriyet Savcısı **Cengiz Topel Çiftçioğlu**'nun *Türk Ceza Kanunu'nda Taksir* isimli makalesinden, **Prof. Dr. Erdener Yurtcan**'nın *Yargıtay Kararları Işığında Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler* adlı kitabından, **Mahmut Gökpınar**'ın *Ceza Sorumluluğunun Temeli: "Kast"* isimli eserinden, Cumhuriyet Savcısı **Ali Nevzat Açıkgöz**'ün *Gerekçeli- Karşılaştırmalı ve Açıklamalı Yeni Türk Ceza Kanunu* adlı çalışmasından temel olarak istifade etmeye çalıştık. **Cengiz Otacı**'nın *Genel Hükümlerle*

Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları kitabından, **Prof. Dr. Veli Özer Özbek**'in *Yeni Türk Ceza Kanunu'nun Anlamı TCK İzmir Şerhi* adlı kitabından, **Dr. Cengiz Apaydın**'ın *Taksirle Yaralama Suçu* adlı makalesinden kısmen de olsa yararlandık. Ayrıca Avukat **Baran Doğan**'ın hazırlamış olduğu internet sitesinden ve Avukat **Tuğsan Yılmaz**'ın hazırlamış olduğu internet sitesinden istifade etmeye de çalıştık.

Çalışmamızın son bölümünde **Diyanet İşleri Başkanlığı**'nın hazırlamış olduğu *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*'nin gerekli maddelerinden, **Mehmet Erdoğan**'nın *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü* adlı eserinden, **Ömer Nasuhi Bilmen**'nin *Hukûk-ı İslâmiyye Ve Istilâhât-ı Fıkhiyye Kâmusu* adlı hacimli eserinden, **Dr. Muhammed Ebu Zehra**'nın *İslam Hukukunda Suç ve Ceza* adlı iki ciltlik kapsamlı eserinden, **Prof. Dr. Mustafa Cevat Akşit**'in *İslam Ceza Hukuku ve İnsanî Esaslar* adlı eserinden, **Prof. Dr. Halil İbrahim Acar**'ın *Diyet Açısından Kadın Erkek Ayırımı Problemi* adlı makalesinden, **Rifat Uslu**'nun *İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı* adlı makalesinden, islam ceza hukukuna suçların unsurlarını ayrıntılarıyla izah eden **Dr. Yaşar Yiğit**'in *İslam Ceza Hukuku* adlı kitabından, **Prof. Dr. Ali Şafak**'ın *Mezheplerarası Mukâyeseli İslam Ceza Hukuku* adlı eserinden, **Prof. Dr. Şamil Dağcı**'nin *İslâm Ceza Hukukunda Şahıslara Karşı Müessir Fiiller* adlı esinden, çağımız alimlerinden **Muhammed Ali Sâbunî**'nin *Ahkâm Tefsiri*'nden **Uluslararası Hukukçular Birliği**'nin hazırlamış olduğu *İslam Ceza Hukuku* eserinden, ahkam ayetlerini ve tefsirini içeren **Kurtubî**'nin *el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân* eserinden, **Serahsî**'nin fıkha dair yazmış olduğu *el-Mebsût* adlı otuz ciltlik hacimli eserinden, **Mâverdî**'nin *el-Ahkâmü's-Sultâniyye* isimli kitabından, **Prof. Dr. Celal Yeniçeri**'nin tercümesini yaptığı **el-Mavsılî**'nin *el-İhtiyâr Muhtâr li'l-Fetvâ* isimli eserinden ve **İbrahim Halebî**'nin *Mevkûfât Mültekâ Tercümesi* isimli eserini sadeleştirerek istifademize sunan **Ahmed Davudoğlu**'nun eserinden, **Ahmet Cevdet Paşa** başkanlığında hazırlanan *Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye* kaidelerinden, **Doç. Dr. Mustafa Avcı**'nin *Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezalar* isimli eserinden istifade etmeye çalıştık.

BİRİNCİ BÖLÜM

TRAFİK KURALLARININ TANIMI TARİHİ SÜRECİ ve TÜRKİYE'DEKİ UYGULAMALARI

I. TRAFİK KURALLARININ TANIMI VE TARİHİ SÜRECİ

Birinci bölümde trafik kurallarının doğuşunu, gelişimini ülkemizdeki kanunlaşma sürecini, uygulamalarını, örnek Yargıtay kararlarını arz etmeye çalışalım.

A. TRAFİK VE TRAFİK KURALLARI

Fransızca kökenli olan trafik kelimesi sözlükte; "*Ulaşım yollarının yayalar ve her türlü taşıt tarafından kullanılması, gidiş geliş, seyrüsefer.*"(Türk Dil Kurumu, t.y.) anlamında kullanılmaktadır. Terim olarak ise "*Trafik: Yayaların, hayvanların ve araçların karayolları üzerindeki hal ve hareketleridir.*" (Trafik Uygulama ve Denetleme Dairesi Başkanlığı, 2011: 3) Emniyet Genel Müdürlüğü ise şöyle tanımlar: "*Trafik, kamunun yararlanmasına açık olan arazi şeridi, köprüler ve alanlardır*" (2005: 6048)

Trafik birçok unsurun hareket ettiği bir alanı kapsadığı için kurallara ihtiyaç duymaktadır. Trafik kuralları, yayaların, hayvanların ve araçların karayollarındaki hal ve hareketlerine yön veren ve uyulması gerekli olan düzenlemelerdir.

1. Trafik Kurallarının Doğuşu ve Tarihsel Gelişimi

İlk trafik kuralı düzenlemesi Julius Ceasar'ın gündüzleri Roma'ya tekerlekli araç girişini yasaklaması ile ortaya çıktı. İlk yön işaretleri de Roma yollarında kullanılan kilometre taşlarının konumlandırılmasıyla meydana gelmiştir.(Çağlayan, 2014: 26-27)

Zaman içerisinde insan nüfusunun ziyadeleşmesiyle şehir merkezleri nüfus bakımından yoğunlaşmıştır. Hayatı kolaylaştırma adına kullanılan tekerlekli aletler çoğalmış bunun tabii bir sonucu olarak yayalar bu araçların tehdidine maruz kalmışlardır. Netice itibari ile trafik kurallarına ihtiyaç artınca bu kurallar elzem hale gelmiş ve trafik kurallarının gelişim dönemi başlamıştır.

İlk trafik işareti olarak, İngiltere'de 1879 yılının aralık ayında bölgesel bisiklet kulüpleri tarafından uyarı levhaları kullanılmıştır. Araçlar içinse, 1901 yılının Ekim

ayında Kraliyet Otomobil Kulübü bir uyarı işareti hazırlatmıştır. Yerel yetkililer tarafından trafik işaretlerinin konulması ise 1903 yılında çıkarılan Motorlu Araçlar Yasası'ndan sonra başlatılmıştır. 10 Mart 1904 günü, trafik işaretlerinin biçimleri belirlense de yerel yönetimler bu karara serbest olması nedeniyle uymamış ve böylelikle trafik işaret levhaları bölgeden bölgeye farklılaşmıştır. 1930'da yayınlanan bir yasayla ülke genelinde tek tip levhaya geçiş yapılmıştır. İlk ulusal nitelikte levha kullanan ülke ise Fransa'dır. Günümüzde hala kullanılmaktadır. Bunlar, "Sola dön", "Sağa dön", "Köprü", "Eğimli yol" gibi levhalardır. İlk uluslararası karayolu levhaları ise, 1909 yılında Paris'te toplanan Uluslararası Motorlu Araçlar Konvansiyonu'nda saptanmıştır. Avrupa'nın pek çok ülkesi bu toplantıya katıldı ve alınan kararları uyguladı. İngiltere ise bunların yalnızca beş tanesini 1929 yılında uygulamaya koymuştur. Günümüzde kullanılmakta olan trafik levhaları ise Cenevre'de Birleşmiş Milletler Karayolu Ulaşımı Konferansı'nda belirlenmiştir. İlk trafik lambası da 10 aralık 1868 de Londra'da hizmete girmiştir.(Milliyet, 1985: 265)

B. TRAFİK KURALLARININ TÜRKİYE 'DE DOĞUŞU VE TANZİMİ

1. Türkiye'de Trafik Kurallarının Ortaya Çıkışı ve Gelişimi

Osmanlı Devleti'nin yükselme döneminde yol ağı ihtiyacı karşılıyordu fakat son dönemlere doğru çeşitli iç ve dış amillerin etkisiyle Karayolları organizasyonu yolları ihmal etmeye başladı ve yollar bakımsız kaldı. Türkiye Cumhuriyeti kurulduğunda ise 4000 km'si iyi durumda olan 18.350 km. yol ağı devralınmıştı.

Türkiye'de trafik kuralları 1923'te Şehremini (belediye başkanı) tarafından Galata ve Karaköy'de ilk trafik noktalarının açılmasıyla ortaya çıktı. Bu noktalar Galata köprüsü altındaki Belediye Zabıtasına bağlı olarak açıldı. İlk ışıklı geçit ise Karaköy'de bir sokağa konuldu.(Beyoğlu Belediyesi, 2007: 15)

1925 Yol Mükellefiyeti Kanunu ve 1926 yılında çıkarılan Türk Ceza Kanunu'nun 564. ve 565. maddelerinde hayvan, araba ve otomobil sahibi olanların trafikte nasıl davranmaları gerektiğine işaret edilerek aksi hallerde nasıl cezalandırılacakları izah edildi. 1929 da ise 1525 sayılı Şose ve Köprüler Kanunu çıkarıldı.(765 Sayılı Türk Ceza Kanunu (Mülga), t.y.; Karayolları Genel Müdürlüğü, t.y.:15)

Cumhuriyetin ilk yıllarında demir yolu yapımına ağırlık verilse de sonraları karayoluna yönelerek 1929 yılında Nafia Vekaleti (Bayındırlık Bakanlığı) içinde Şose ve Köprüler Reisliği kuruldu ve çıkarılan yol kanunu ile karayolu yapım çalışmalarına hız verildi.(KGM, t.y.)

Trafiğin çokça cereyan ettiği en önemli alanlar şüphesiz ki yollardır. Yolların yapımı kadar bakımı da oldukça önem arz etmektedir. Teknolojik terakki ve mezkûr esbap neticesinde 1950 yılında Karayolları Genel Müdürlüğü tesis edilmiş ve oluşturulan teşkilatlanma, personele verilen eğitimlerle yol yapım çalışmaları ağırlık kazanmıştır. Nüfusun çoğalmasıyla yollara duyulan ihtiyacın ziyadeleşmesi, -KGM'nin kurulmasıyla artan yol yapım çalışmaları da trafik kurallarının teşekkülünün ve kapsamının artmasına vesile olmuştur.(KGM, t.y.)

2. Türkiye’de Trafik Kurallarının Uygulanma Aşaması

Türkiye’de kayıtlara geçen ilk trafik kazası İstanbul’da meydana gelmiştir. İtalyan Sefaret şoförü Frederico Rasi, Şişli’de İdris adında Osmanlı tebaası bir Arnavut’a çarpmış ve ölümüne sebep olmuştur. Osmanlı polisleri şahsı yakalamış, Sefaretin araya girmesiyle ölen şahsın ailesine yüklü tazminat ödenmesi ve Rasi’ye gereken ceza verilmesi şartıyla olayı neticelendirmişlerdir.(“Dünyada ilk trafik kazası / Trafik / Milliyet Blog,” t.y. ; “Osmanlı’da İlk Araba - Beyaz Tarih,” t.y.)

Mezkûr hadiseden de anlaşılacağı üzere trafik kanunlarını o zamanda da kolluk kuvvetleri uygulamaktadır. Beyoğlu’nda kurulan trafik kontrol merkezlerinin o zamanın zabıtalrı tarafından yönetildiği bilinmektedir.(BB, 2007: 15)

01/03/1926 yılında yürürlüğe giren 765 nolu Türk Ceza Kanunu’nda Trafikle ilgili olan 6. faslın 563-565. Maddelerinden hareketle hayvanın yahut aracın zararından dolayı -tecrübesiz olması şartıyla- bir başkasına vermesi sebebiyle dahi sahibi mesul tutulmuş, doğan tehlikeden ötürü 1 ay hafif hapis cezası, eğer şahsın arabacı yahut şoför vasfı var ve ruhsatlı ise bir aya kadar tatil cezası da ilave olunmak kaydıyla uygulanmıştır. Yollarda otomobili, hayvanını şahısları tehlikeye düşürecek tarzda kullanmak ise 20 güne kadar hafif hapis, buna ilaveten 20 lira da hafif nakit para cezası uygulanmıştır. Şahsın ruhsat sahibi arabacı olması durumunda ise 1 aya kadar trafikten men cezası ilave edilirdi.(765 STCK(M), t.y.)

Günümüzde de benzer şekilde trafik kural uygulamaları mevcuttur. Kanunen tanzim olunan trafik kuralları sadece Trafik polisleri tarafından uygulanırken KTK'nın 6. maddesine istinaden yapılan düzenlemeyle ceza kesme yetkisi tüm emniyet teşkilatına verilmiştir.(Karayolları Trafik Kanunu, 1983) Günümüzdeki trafik kural uygulamaları ve cezalarını 3. bölümde daha kapsamlı ele almaya çalışacağız.

C. TRAFİK KURALI İHLALLERİ, KAZALAR VE CEZALARI

Her sene ülkemizde ve dünyada birçok elim hadise yaşanmaktadır. Bunların önem itibariyle başta gelenlerinden birisi de hiç şüphesiz trafik kazalarıdır. Her sene 100 binin üzerinde ölümlü, yaralanmalı kazalar, 1 milyon civarında ise maddi hasarlı kazalar meydana gelmektedir. Ortalama her sene 4 bin 500 civarında insan hayatını kaybetmektedir.

2008-2017 yılları arasında meydana gelen trafik kazalarıyla ilgili istatistiki bilgiler şu şekildedir.

Tablo 1: Trafik Kaza İstatistikleri 2008-2017

YILLAR	TOPLAM KAZA SAYISI	ÖLÜMLÜ, YARALANMALI KAZA SAYISI	MADDİ HASARLI KAZA SAYISI	ÖLÜ SAYISI			YARALI SAYISI
				TOPLAM	KAZA YERİNDE	KAZA SONRASI ¹	
2008	950.120	104.212	845.908	4.236	4.236	-	184.468
2009	1.053.345	111.121	942.224	4.324	4.324	-	201.380
2010	1.105.201	116.804	988.397	4.045	4.045	-	211.496
2011	1.228.928	131.845	1.097.083	3.835	3.835	-	238.074
2012	1.296.634	153.552	1.143.082	3.750	3.750	-	268.079
2013	1.207.354	161.306	1.046.048	3.685	3.685	-	274.829
2014	1.199.010	168.512	1.030.498	3.524	3.524	-	285.059
2015	1.313.359	183.011	1.130.348	7.530	3.831	3.699	304.421
2016	1.182.491	185.128	997.363	7.300	3.493	3.807	300.812
2017	1.202.716	182.669	1.020.047	7.427	3.534	3.893	300.383
A. O.	1.173.916	149.816	1.024.100	4.966	3.826	3.800	256.900

(Trafik Güvenliği Dairesi Başkanlığı, 2018: 3)

¹ Trafik kazasında yaralanıp sağlık kuruluşlarına sevk edilenlerden kazanın sebep ve tesiriyle otuz gün içinde ölenleri kapsamaktadır.(Trafik Güvenliği Dairesi Başkanlığı, 2018: 3)

Tablo 2: 2008-2017 Yılları İtibarıyla Meydana Gelen Ölümlü Ve Yaralanmalı Trafik Kazalarındaki Kusur Oranlar

YILLAR	İNSAN FAKTÖRÜ				TAŞIT %	YOL %
	SÜRÜCÜ %	YAYA %	YOLCU %	TOPLAM %		
2008	90,50	8,4	0,40	99,30	0,30	0,40
2009	89,60	9,10	0,40	99,10	0,30	0,60
2010	89,70	9	0,40	99,10	0,30	0,60
2011	90,20	8,50	0,40	99,10	0,30	0,60
2012	88,90	9,80	0,40	99,10	0,30	0,60
2013	89	8,90	0,40	98,30	0,90	0,80
2014	89,10	9,20	0,50	98,80	0,60	0,60
2015	89,80	8,70	0,50	98,90	0,60	0,50
2016	90	8,60	0,40	99	0,50	0,50
2017	90,30	8,30	0,40	99	0,50	0,40
A. O	89,71	8,90	0,42	98,97	0,46	0,56

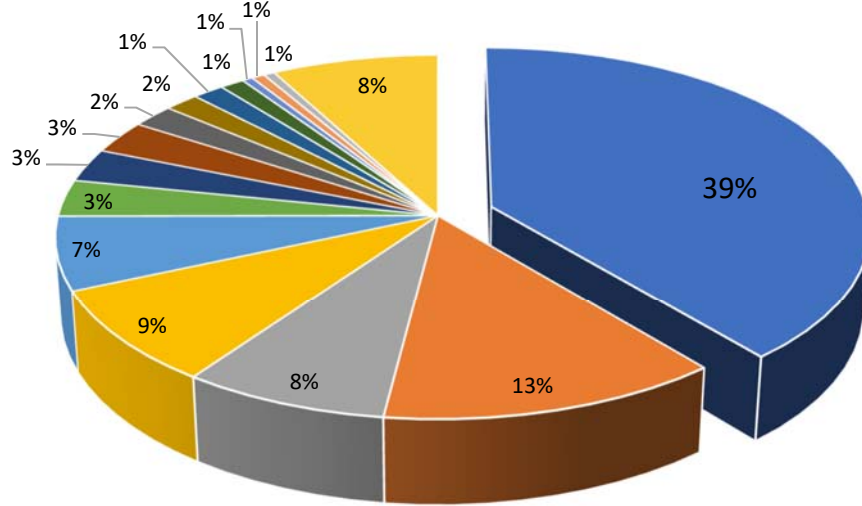
(TGDB, 2018: 3)

Tablo 1’de de görüldüğü üzere ülkemiz her yıl bu ağır bilançoyla karşı kaşıya gelmektedir. Bu kazalarda insan faktörünün ne denli önemli olduğu ise tablo 2’den anlaşılmaktadır. Tezimizin de ana konusu olan sürücü kusurları, trafik kazalarında insani kusurların en başında gelmektedir ki bu oran neredeyse trafik kazalarının tamamının sürücülerden kaynaklandığına işaret etmektedir. Sürücülerin yapmış oldukları trafik kural ihlalleri nelerdir ve sürücüler bu hataları nasıl yapmaktadır sorularına da tezimizde cevap bulmaya çalışacağız.

1. Sürücüler Açısından Trafik Kurallarının İhlal Çeşitleri

Şekil 1: 2017 Yılı Ölümlü ve Yaralanmalı Kazalarda Sürücü Kusurları(Trafik Hizmetleri Başkanlığı,t.y.:5)

2017 YILI ÖLÜMLÜ VE YARALANMALI KAZALARDA SÜRÜCÜ KUSURLARI

- Araç hızını yol, hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamak
- Kavşak,geçit ve kaplamanın dar old.yerlerde geçiş önc.uymamak
- Manevraları düzenleyen genel şartlara uymamak
- Arkadan Çarpma
- Doğrultu Değişirme (dönüş) kurallarına uymamak
- Taşıt giremez trafik işareti bulunan yerlere girmek
- Kurallara uygun olarak park etmiş araçlara çarpmak
- Kırmızı ışık veya görevlinin dur işaretinde durmamak
- Trafik güvenliği ile ilgili diğer kurallara uymamak
- Alkollü olarak araç kullanmak
- Şerit izleme ve değiştirme kurallarına uymamak
- Aşırı hızla araç kullanmak
- Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamamak, yayalara geçiş hakkı vermemek
- Geçme yasağı olan yerlerden geçmek
- Hatalı şekilde veya yasak olan yerlere park etmek
- DiĞER

Can ve mal kayıplı trafik kazalarının büyük bölümünü oluşturan sürücülerin 2017 yılı içerisinde yapmış oldukları kural ihlalleri ve sayıları şekil 1’de görülmektedir. Sürücülerin araç hızını yol, hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamaları, ölümlü ve yaralanmalı kazalarda en etkin amildir. Şekil 1’de sürücülerin en çok yapmış olduğu hataları görmekteyiz ki bunların en başında da hız limitlerine uymamak gelmektedir.

Euro Ncap güvenlik testlerinde dahi araçlar en fazla 64 km hızla test ediliyor ve güvenlik testini geçen araçlar bu hıza göre güvenlikten geçmekteyken trafikte hız limitlerine uymayarak -ki normal hız limitlerinde kullanmak dahi bu testlere göre güvenlik açısından riskli gözükmemektedir- kullanmak hem kendi canımızı hem trafikteki canlıların hayatını riske atmak demektir. (“Euro NCAP | Avrupa Yeni Araba Değerlendirme Programının Resmi Sitesi,” t.y.)

2. Trafik Kural İhlallerinde Sürücü Unsuru

Trafik kazalarında mezkûr tablo, şekil ve bilgiler ışığında beşer faktörünün büyük bir payı olduğunu görmüş olduk. Beşer faktörünün içinde de araç kullanan, şoförlük yapanların payının diğer paylara kıyas edildiğinde neredeyse trafik kazalarının en büyük amili olduğunu ifade edebiliriz. Bir nevi trafik kazalarında araç kullanıcıları başrolde demek de mümkündür.

Tamamen sürücüden kaynaklanan (bizatihi) hatalar, kendinden kaynaklı olmayıp kontrolü altında bulunan teçhizatlardan kaynaklı (beyne zatihi ve gayri zatihi) hatalar ve kendinden kaynaklı olmayıp kontrolü altında da bulunmayan sebeplerden kaynaklı (bigayrihi) hatalar olarak sürücü kusurlarını 3 ana başlıkta toplamak da mümkündür.

Yukarıda zikri geçen grupların sebep olmuş oldukları hatalara verilecek cezalar şüphesiz birbirine eşit olmamalıdır. Kişinin irade ve dahli arttıkça cezalar artmalıyken irade kuvvesi ve sonucu arzulanma azaldıkça da cezaların şiddeti de o nispette azalmalıdır.

3. Sürücülerin En Çok İhlal Ettikleri Trafik Kuralları Ve Cezaları

Her birey yaşadığı devletin kanun ve nizamlarına karşı diğer fertlerin haklarını gözetmek, kendi haklarını da koruma altına almak için mesuldür. Bu zorunluluk bazı yerlerde ferde kısıtlamalar getirirse de çoğu zaman toplum menfaatini gözetir nitelikte düzenlenir. Şahısların yapmış oldukları hak ihlalleri ise toplum düzenini korumak adına onlara ceza ve yaptırım olarak geri döner. Günümüzde sürücülerden kaynaklı başlıca trafik kural ihlalleri aşağıda tablo halinde verilmiştir.

Tablo 3: Sürücülerin En Çok Yaptıkları Trafik İhlalleri

1. SÜRÜCÜLERİN ASLİ KUSURLU OLDUĞU HALLER	3. HEM ASLİ KUSUR HEM DE (Ölümlü-Yaralanmalı) KAZALARA NEDEN OLAN SÜRÜCÜ KUSURLARI (Kesişim Kümesi)	2. TRAFİK KAZALARINA (Ölümlü-Yaralanmalı) NEDEN OLAN SÜRÜCÜ KUSURLARI
İkiden fazla şeritli taşıt yollarında, karşı yönden gelen trafiğin kullandığı şerit veya yol bölümüne girme,	<i>Kırmızı ışık veya görevlinin dur işaretine uymamak</i>	Araç Hızını Yol, Hava ve Trafiğin Gerektirdiği Şartlara Uydurmamak
	<i>Taşıt giremez işareti bulunan yerlere girmek</i>	
	<i>Arkadan çarpma</i>	Trafik güvenliği ile ilgili diğer kurallara uymamak
	<i>Geçme yasağı olan yerlerde geçme</i>	
Kaplamanın dar olduğu yerlerde geçiş önceliğine uymama	<i>Doğrultu değiştirme manevralarını yanlış yapma</i>	Alkollü araç kullanmak
	<i>Şeride tecavüz etme</i>	Aşırı hızla araç kullanmak
Yerleşim birimleri dışındaki karayolunun taşıt yolu üzerinde, zorunlu haller dışında park etme veya duraklama ve her durumda gerekli tedbirleri almama	<i>Kavşaklarda geçiş önceliğine uymama</i>	Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamamak, yayalara geçiş hakkı vermemek
	<i>Kurallara uygun olarak park etmiş araçlara çarpmak</i>	
	<i>Manevraları düzenleyen genel şartlara uymama</i>	Hatalı şekilde veya yasak olan yerlere park etmek

(EGM, 2005: md. 84 ; THB, t.y.: 5)

Tablo 3'ü bu şekilde oluşturmamız asli kusur olan ve aynı zamanda da ölümlü veya yaralanmalı kazalara neden olan ortak fiillere dikkat çekmek içindir. Bazı ölümlü yaralanmalı kazalara sebebiyet veren ihlaller ise dikkat çekici bir şekilde asli kusur sayılmamaktadır. Tablo 3'teki sıralamaya uygun olarak konuyu izah etmeye, ihlal edilen fiilleri ve cezalarını ele almaya çalışalım.

a. Sadece asli kusurlu sayılıp başlıca (ölümlü-yaralanmalı) kazalara sebep olmayan haller ve cezaları

- (1) İkiden fazla şeritli taşıt yollarında, karşı yönden gelen trafiğin kullandığı şerit veya yol bölümüne girme,
- (2) Kaplamanın dar olduğu yerlerde geçiş önceliğine uymama,

- (3) Yerleşim birimleri dışındaki karayolunun taşıt yolu üzerinde, zorunlu haller dışında park etme veya duraklama ve her durumda gerekli tedbirleri almama,

Yukarıdaki hallerde sürücüler asli kusurlu sayılırlar ancak, kazada bu hareketlerden herhangi biri, kazaya karışan araç sürücülerinden birden fazlası tarafından yapılmış veya kaza bu hareketler dışında kurallara, yasaklamalara, kısıtlamalara ve talimatlara uyulmaması nedenlerinden doğmuşsa, karayolunu kullananlar için kusur oranı yönetmelikte belirtilen esaslara göre tespit edilir.(EGM, 2005: 6082)

Asli kusurlu sayılan sürücüler verdikleri zararları tazmin etmekle mükelleftir. Burada zikredilmeyip Tablo 3'ün 3. bölümünde yer alan maddeler de asli kusur sayılmakla birlikte (ölümlü-yaralanmalı) kazalara çokça sebep olmalarından dolayı onları bu bölümün 3. Kısımında ele alacağız. Burada zikredilmemeleri asli kusur olmadıkları anlamına gelmemektedir. Bu konuyu ele alış biçimimizle alakalı olmakla birlikte asli kusurlu sayılan sürücülere ceza tanzim edilirken bu ayırım gözetilmez.

b. Tali kusurlu olup (asli kusurlu olmayıp) trafik kazalarına (ölümlü-yaralanmalı) neden olan başlıca sürücü kusurları ve cezaları

(1) Araç hızını yol, hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamak

52/1-a: Aracın hızını, kavşaklara yaklaşırken, dönemeçlere girerken, tepe üstlerine yaklaşırken, dönemeçli yollarda ilerlerken, yaya geçitlerine hemzemin geçitlere, tünellere, dar köprü ve menfezlere yaklaşırken, yapım ve onarım alanlarına girerken azaltmak gerekmektedir. Aksi halde araç kullanıcılarına 15 ceza puanı,108 TL nakdi para cezası tebliğ edilir ve erken ödeme (15 gün içerisinde) yapıldığı takdirde %25 indirimle 81TL ödenebilir. (Trafik Ceza Rehberi, 2018: 14)

Şekil 1'de geçen ve ölümlü yaralanmalı kazalarda baş amil olan böylesine ölümcül bir ihmalin cezasının çok cüz'î para cezası ve 15 puan gibi az miktar ceza puanı olması da düzenlenen cezaların işlenen fiillere muadil olmadığına işaret ettiğini söyleyebiliriz. Bu gibi durumlarda kanunu tanzim eden ve uygulayanların mantık ilkeleri

içerisinde hareket etmeleri, sürücülerin kurallara uymalarının kolaylaşması ve kanunlara olan güvenlerinin artması bağlamında katkı sağlayacaktır.

Bu ihlal ile ilgili ulaşabildiğimiz Yargıtay kararı da şu şekildedir:

“Taksirle yaralama suçundan sanığın beraatine ilişkin hüküm, mahalli Cumhuriyet savcısı tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Olay günü saat 14.10 sıralarında sanık ...'nin idaresindeki aracıyla D-100 karayolu üzerinde ...istikametinden gelip ...istikametine seyir halinde iken ... kontrolsüz bir şekilde anayola çıkan ...'ın idaresindeki araca çarpması ve ...'ın aracı kendi etrafında dönüş yaparak sağ tarafında benzinlikten çıkmak için bekleyen ...'nın idaresindeki ... plakalı kamyonete çarpmasıyla, ...'a ait araç içerisinde bulunan katılan ...'ın basit tıbbi müdahale ile giderilir şekilde yaralandığı, katılanın sanıktan şikayetçi olduğu, katılan ile ... ve araçta bulunan diğer yolcular ... ve ...'ın alınan beyanlarında sanığın aracının aşırı hızlı şekilde seyrettiğini beyan ettikleri, çarpışma sonrasında sanığa ait aracın 27 metre ileride su kanalında durabildiği ve dosyada mevcut kaza tespit tutanakları ve Adli Tıp Kurumu raporuna göre "Sürücü ...'nin aynı kanunun aynı maddesinde yer alan sürücülere ait diğer kusurlardan 52/1-baraçların hızını, hava, yol ve trafik durumunun gerektirdiği şartlara uydurmamak" kuralını ihlal etmek suretiyle kusurlu olduğunun belirtilmesi karşısında, sanığın mahkumiyetine karar verilmesi gerekirken, gerekçesiz şekilde beraatine karar verilmesi,

Kanuna aykırı olup, mahalli Cumhuriyet savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün bu sebeplerden dolayı 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi uyarınca halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi gereğince isteme uygun olarak BOZULMASINA, 27.01.2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2015b)

Yargıtay, ilgili mahkemenin araçların hızını, hava, yol ve vaki olan trafik hallerine uydurmak kuralını ihlal ederek maddi zarar ve basit tıbbi müdahale gerektiren yaralanmaya sebep olan sürücünün beraatine karar vermesine karşın o bölgenin savcılığı tarafından kararın temyizi sebebiyle verilen kararın bozulmasına ve sanığın taksirle adam yaralamaktan dolayı mahkumiyetine karar verilmesine hükmetmiştir.

(2) Trafik güvenliği ile ilgili diğer kurallara uymamak

Karayolunu kullanan kişilerin güven içinde seyretmeleri için konulan kurallar, kişilerin zarara uğramadan seyretmelerini sağlarken, zarar görenlerin de daha fazla zarara yahut can kaybına uğramamaları için (seyri sefer halinde gerçekleşen trafik akışını bozan olağan dışı haller sebebiyle) o anlık ya da kalıcı olarak konulan kurallardır. Bu ihlal birden fazla ve çok çeşitli kuralları ilgilendirdiğinden burada tek tek ele alınmayacaktır.

Trafik güvenliğini tehlikeye sokmak TCK kapsamında ele alınmaktadır. Bu kapsamda: “Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşımının güven içinde akışını sağlamak için konulmuş her türlü işareti değiştirerek, kullanılamaz hale getirerek, konuldukları yerden kaldırarak, yanlış işaretler vererek, geçiş, varış, kalkış veya iniş yolları üzerine bir şey koyarak ya da teknik işletim sistemine müdahale ederek, başkalarının hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye neden olan kişiye bir yıldan altı yıla kadar hapis cezası verilir.”(TCK, md.179/1) “Kara, deniz, hava veya demiryolu ulaşım araçlarını kişilerin hayat, sağlık veya malvarlığı açısından tehlikeli olabilecek şekilde sevk ve idare eden kişi, üç aydan iki yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”(TCK, md.179/2)“Alkol veya uyuşturucu madde etkisiyle ya da başka bir nedenle emniyetli bir şekilde araç sevk ve idare edemeyecek halde olmasına rağmen araç kullanan kişi yukarıdaki fıkra hükmüne göre cezalandırılır.”(TCK, md.179/3)

Taksirle trafik güvenliğini tehlikeye atma suçuna ise şu ceza uygulanır:“ Deniz, hava veya demiryolu ulaşımında, kişilerin hayatı, sağlığı veya malvarlığı bakımından bir tehlikeye taksirle neden olan kimseye üç aydan üç yıla kadar hapis cezası verilir.”(TCK, md.180)

Bu ihlalle ilgili Yargıtay kararından da şöyle bir örnek verebiliriz: “*Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık müdafii tarafından temyiz edilmekle dosya incelenerek gereği düşünüldü:*

Yapılan incelemeye, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanık müdafinin herhangi bir nedene dayanamayan sair temyiz itirazlarının reddine, ancak;

Sanık hakkında hükmedilen hapis cezasının adli para cezasına çevrilmesine karar verilirken adli para cezasının belirlenmesine esas tam gün sayısının gösterilmemesi ...,

Kanuna aykırı olup, hükmün bu nedenle 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA; ancak, ... adli para cezasının belirlenmesine esas tam gün sayısının 75 tam gün olarak belirlenmesine;" ibarelerinin yazılması suretiyle, sair yönleri usul ve kanuna uygun olan hükmün DÜZELTİLEREK ONANMASINA, 28/11/2018 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.(12. Ceza Dairesi, 2018d)

Trafik güvenliğini ihlal eden sanığın mahkumiyetine dair verilen hükmü, sanığın avukatı temyiz etmiştir. Yapılan temyiz gerekçesiz olması sebebiyle temyiz reddedilmiştir. Usulde yapılan bazı hataların düzeltilmesi istemiyle önceki hüküm düzeltilerek kabul edilmiştir.

(3) Alkollü araç kullanmak

Alkollü araç kullanımının tespiti için sürücülere teknik ölçüm cihazları kullanılır. Kişinin bu cihazları kullanamayacak durumda olması (cihazı kullanmak istememesi, yaralı olması veya ölmesi gibi) halinde kan, tükürük, idrar gibi örnekler de alınabilir. Ölçüm neticesinde hususi araçlarda 0.50 promilin üstünde, hususi araç dışındakilerde ise 0,20 promil üstünde alkollü araç kullanımında tablo 4'teki cezalar uygulanır.(EGM, 2005: 6068)

Tablo 4: Alkollü Araç Kullanmama İhlali ve Cezaları (TCR, 2018: 12)

5 YIL İÇERİSİNDE	PARA CEZASI	İNDİRİMLİ TUTAR (%25)	CEZA PUANI	EK CEZA UYGULAMASI
1. İHLALDE	1002	751,5	20	6 ay ehliyete el koyma cezası
2. İHLALDE	1256	942	20	2 yıl ehliyete el koyma cezası + Sürücü davranışlarını geliştirme Eğitimi
3. İHLAL VE DAHA FAZLASINDA	2018TL	1513,5	20	5'er yıl ehliyete el koyma + Psiko-teknik ve psikiyatri uzmanı muayenesine tabi olma

Yargıtay, alkollüyken araç kullanımı yapan şahsın beraatine karar verilmesi üzerine temyize giden mahalli Cumhuriyet savcısının itirazını yerinde görüp şu kararı almıştır: “Trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçundan sanığın beraatine ilişkin hüküm ... dosya incelenerek gereği düşünüldü:

... Olay tarihinde gece, meskun mahal, açık hava, kuru zemin, düz ve eğimsiz banketle birlikte 10 metre genişliğindeki yolda seyreden sanığın olay mahalli ışık kontrollü kavşağı geçtikten sonra 38 metre ileride direksiyon hakimiyetini kaybedip aracının sağ yan kısımlarıyla orta refüjde bulunan aydınlatma direğine çarpıp kendisinin yaralandığı ve sanığın olay saati itibariyle 89 promil alkollü olduğu savunmasında “araçta yalnızmışım, ben alkollü çıkmışım, ilk defa bu şekilde alkollü araç kullanmışım, ne şekilde kaza yaptığımı da hatırlamıyorum” şeklindeki savunması ile tüm deliller birlikte değerlendirildiğinde; sanığın aldığı alkolün etkisi altında kazaya neden olduğu ve trafik güvenliğini tehlikeye sokma suçunun unsurlarının olduğu dosya içeriği itibariyle sanığın alkollü ve süratli olması dışında kazaya neden olabilecek herhangi bir neden de tespit edilmediği ve sanığın mahkumiyetine karar verilmesi yerine beraatine karar verilmesi,

Kanuna aykırı olup, mahalli Cumhuriyet savcısının temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden hükmün bu nedenle 5320 sayılı Kanunun 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca isteme uygun olarak BOZULMASINA; 11/11/2015 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2015)

(4) Aşırı hızla araç kullanmak

Trafikte işaretlerle gösterilen hız limitlerinin %10 a kadar aşılması yasal tutulmuşsa da bu payında üstüne çıkıldığı durumlarda Tablo 5'teki cezalarla sürücüler tecziye edilir. (EGM, 2005: 6069)

Tablo 5: Hız İhlallerinde Uygulanacak Cezalar (EGM, 2005: 6069)

YAPILAN İHLALİN MİKTARI	PARA CEZASI	İNDİRİMLİ TUTAR (%25)	CEZA PUANI	EK CEZA UYGULAMASI
%10'dan %30'a(otuz dahil) kadar aşma	235TL	176,25TL	10p	1 Yıl Ehliyeteye El Koyma Cezası (Kuralın 1 yıl içerisinde 5 defa ihlal edilmesi halinde) (2.defa geri alınırsa iptal edilir.)
%30'dan %50'ye (elli dahil) kadar aşma	488TL	366TL	10p	
%50 üzeri aşma	1002TL	751,5TL	10p	

Yargıtay'da bu ihlalle ilgili olarak şöyle bir karar verilmiştir: “*Davacı vekili; müvekkili ...'ın torunu... ile 09.08.2011 günü karşıdan karşıya geçerken davalının kullanmakta olduğu ... aracın müvekkiline çarptığını, meydana gelen trafik kazasında müvekkilinin ağır şekilde yaralandığını, hayati tehlike geçirip yoğun bakımda kaldığını ve yaşamını tehlikeye sokan bir durum olduğunu, kazanın davalının dikkatsiz, özensiz ve hızlı araç kullanmasından kaynaklandığını, müvekkilinin tedavisinin uzun süreli ve aynı zamanda yaşam boyu devam edecek kalıcı rahatsızlık ve kayıplarının olduğunu belirterek, ... manevi tazminatın ... tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.*

Davalılar vekili cevap dilekçesinde, ... davacının kontrolsüz bir şekilde ışıklı veya işaretlemeli yaya geçidi olmayan caddeden aniden arabanın önüne fırlatarak kazanın oluşumuna sebebiyet verdiğini, manevi tazminat talebinin zenginleşme amacı olarak kullanılmaması gerektiğini belirterek davanın reddini istemiştir.

Mahkemece, iddia, savunma ve toplanan delillere göre, davacının bedensel bütünlüğünün bozulduğunun ve manevi zarar gördüğünün kabulü gerektiği ... maluliyet oranı dikkate alınarak davanın kısmen kabulü ile ... manevi tazminatın ... davacıya verilmesine, davacının fazla taleplerinin reddine, dair karar verilmiş, hüküm davacı vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Dosya içerisindeki bilgi ve belgelere, ... göre davacı vekilinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve yasaya uygun bulunan hükmün ONANMASINA ... oybirliğiyle karar verildi.” (17. Hukuk Dairesi, 2017)

(5) Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamamak, yayalara geçiş hakkı vermemek

53/2: Sağa ve sola dönüşlerde, kurallara uygun olarak geçiş yapan yayalara, varsa bisiklet yolundaki bisikletlilere ilk geçiş hakkını vermemekten dolayı sürücülere 488Tl (%25 indirimli 366Tl) idari para cezası ve 20 puan da ceza puanı kesilir.(Anadolu Ajansı, t.y.)

Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamama ve yayalara yol hakkı vermeyerek yapılan ihlalle Yargıtay kararı şöyledir: “*Taksirle yaralama suçundan sanığın beraatine ilişkin hüküm, katılan vekili tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:*

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, katılan vekilinin yerinde görülmeyen sair temyiz itirazlarının reddine, ancak;

Sanığın idaresindeki araçla, gece vakti, yağışlı havada, bölünmüş yolda, sol şeritte seyrederken, ışık kontrollü kavşağa geldiğinde, yaya geçidinin 6 metre ilerisinden sağdan yola giren yayaya sol şeritte çarpması sonucu yayanın vücudunda ağır kırık oluşacak şekilde yaralandığı olayda; sanığın kırmızı ışıkta geçtiğine dair herhangi bir tespitin bulunmadığı, ancak, olay mahallinin kavşak ve yaya geçidi mahalli olduğu, yol genişliğinin 7 metre olup, olay yeri terk tutanağı ekindeki krokiye göre, çarpma noktasının sol şeritte işaretlendiği, yayanın sol şeride kadar yol katettiği, katılarda meydana gelen yaralanmanın niteliği de dikkate alındığında; sanığın kavşakta ve yaya geçidi mahallinde yavaşlamamak suretiyle tali kusurlu olduğunun kabulü gerektiği anlaşılmakla; sanığın mahkumiyeti yerine yazılı şekilde beraatine karar verilmesi,

Kanuna aykırı olup, katılan vekilinin temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden, hükmün bu sebepten dolayı 5320 sayılı Kanununun 8. maddesi uyarınca halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi gereğince isteme aykırı olarak BOZULMASINA, 09.05.2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2014b)

Görüldüğü üzere ışık kontrollü kavşakta yayaların yaya geçidinden geçmeye çabalaması ve aracın kırmızı ışık ihlali yapıp yapmadığı da bilinmemesine rağmen

gerçekleşen kazada beraat kararı verilen araç sürücüsüne davacı tarafından temyize gidilmesi suretiyle hüküm ilga edilerek beraat hükmü bozulmuştur.

Konumuzla alakalı olarak yayalarında yaya geçitlerini kullanması gerektiğine dair Yargıtay'ın verdiği şöyle bir karar bulunmaktadır. Çok sayıda temyiz edilmesinden ve çeşitli kurumların da teknik raporlar sunarak dahil olmasından dolayı içtihat metni bir hayli uzadığından kısaca özetleyelim: “*Sanık savunmasında özetle; röganın yanında iki çocuğun durmakta olduğunu gördüğünü, ışıklardan yeni hareket ettiği için hızının 30 kilometre kadar olduğunu, rögara yaklaştığında ölenin kontrolsüzce karşıya koşarak geçtiğini ve kendisinin kamyon ile yanından geçerken sol dikiz aynasından aynı zamanda çocuğu kontrol ettiğini, çocuğun orta refüjdeki çimlere basılmaması için yapılan korumalığa takılarak bir anda kullandığı kamyonunun arka sol tamponuna geriye doğru dengesini kaybederek düştüğünü görünce hemen aracını sağa çekerek durduğunu beyan etmiştir. Tanık olarak dinlenen Berkay mahkemedeki beyanında ölenin marketten bir şey almak amacıyla karşıdan karşıya geçerken orta kısımdaki kaldırıma geçtiğini, kamyonun süratli gelerek yolun ortasında kaldırımında iken ölene kamyonun ön kısmının çaptığını' ifade etmiştir.*”(CGK, 2013) Sanığın vermiş olduğu ifadenin doğruluğu temyiz mercilerince yapılan tetkikler ve alınan teknik raporlar neticesinde doğrulanmış bu sebeple ve “Taşıt yolunun karşı tarafına geçmek isteyen yayaların taşıt yolunu, yaya ve okul geçidi ile kavşak giriş ve çıkışları dışında herhangi bir yerden geçmeleri yasaktır” kuralı gereği, yaya asli kusurlu sayılmış ve sanığın da kusurunun olmaması sebebiyle beraatine oy çokluğu ile karar verilmiştir.(CGK, 2013)

(6) Hatalı şekilde veya yasak olan yerlere park etmek

59: Karayollarında zorunlu haller dışında duraklamak veya park etmek, zorunlu hallerde de gerekli tedbirleri almadan (20 c.p.)

61/1-a: Karayollarında duraklamanın yasak olduğu yerlere (15 c.p.),

61/1-b: Trafik işaretleriyle yasaklanan yerlere (10 c.p.)

61/1-c: Geçiş yolları önüne veya üzerine (10 c.p.),

61/1-d: Yangın musluklarının iki yanından da 5'er metre içinde (10 c.p.)

61/1-e: Kamu hizmetindeki yolu taşıtlarının duraklarının iki yanında 15'er metre içinde (10 c.p.)

61/1-f: Taşıt yolu üzerinde üç veya daha fazla ayrı taşıt yolu olan karayolunda ortadaki taşıt yolunda (10 c.p.)

61/1-g: Kurallara uygun park edenlerin çıkmasını engelleyecek şekilde (10 c.p.)

61/1-h: Geçiş üstünlüğü olan araçların giriş çıkış yaptıkları yerlerin 15 metre içine (10 c.p.)

61/1-ı: Süreli veya park şekli belli yerlerde süre veya park şekli dışında (10 c.p.)

61/1-j: Kamunun faydalandığı yerlerin giriş ve çıkışlarına 5 metre mesafe içinde (10 c.p.)

61/1-k: Alt geçit, üst geçit ve köprüler üzerinde, 10 metrelik mesafe içinde park için yer ayrılmamışken (15 c.p.)

61/1-l: Belirlenen şekil ve süre dışında (10 c.p.)

61/1-m: Belirli kişi, kurum ve kuruluşlara ayrılmış alanlara (10 c.p.)

61/1-n: (Yönetmelikteki haller haricinde) Yaya yollarına (10 c.p.)

61/1o: Engelliler için ayrılmış alanlara (10 c.p.)

62: Yerleşim yerleri içine iş makinelerini (15 c.p.) park etmek hallerinde sürücülere maddelerde parantez içlerindeki sayılar kadar ceza puanı uygulanır ve her bir maddenin ihlali içinde 108'er lira idari para cezası verilir. (%25 indirimli 81TL)(TCR, 2018: 18-21)

Hatalı ve yasak olan yerlere park etmeme kuralının ihlali neticesinde Yargıtay'a yapılan temyiz neticesinde verilen karar şu şekildedir: "18.01.2011 günü saat 16.30 sıralarında, sanığın kullandığı kargo şirketine ait kamyonetin ... üç şeritli yolun sağ şeridinde, yolun karşısında bulunan işyerine kargo bırakmak için yardımcı elemanın karşıya geçtiği ve sanığın aracın içindeyken dörtlülerini yakıp duraklamakta olduğu esnada; aynı yönden gelen ve ölen M.. D.. 'nin kullandığı otomobilin kargo kamyonetine arkadan çarpması ve iki kişinin ölümü ile bir kişinin hayat fonksiyonlarına etkisi dördüncü derece kemik kırığı olacak şekilde yaralanması ile sonuçlanan olayda; sanığın

duraklamanın yasak olduğu taşıt yolu üzerinde duraklaması nedeni ile kusurlu olduğunun tespitine ilişkin trafik kaza tespit tutanağının oluşa ve dosya içeriğine uygun olduğu ve sanığın mahkumiyeti yerine bilirkişi raporuna itibarla sanığın beraatına karar verilmesi” isabetsizliğinden bozulmasına karar verilmiştir” Karar tekrar temyiz edilmiş bu sefer de Ceza Genel Kurulu aynı sonuçla beraat kararını bozmuştur. (Ceza Genel Kurulu, 2019)

c. Hem Asli Kusur Sayılan Hem de (Ölümlü-Yaralanmalı) Kazalara Başlıca Sebep Olan İhlaller ve Cezaları

Hem asli kusur sayılan hem de (ölümlü-yaralanmalı) kazalara sebebiyet veren ihlalleri: Kırmızı ışıktta geçmek, taşıt giremez işareti bulunan yerlere girmek, arkadan çarpmak, geçme yasağı olan yerden geçmek, doğrultu değiştirme kurallarına uymamak, şeride tecavüz etmek, kavşaklarda geçiş önceliğine uymamak, kurallara uygun olarak park etmiş araçlara çarpmak, manevraları düzenleyen genel şartlara uymamak şeklinde sıralayabiliriz.

Bu ihlal ve cezalarla Yargıtay kararlarını şöyle inceleyebiliriz:

(1) Kırmızı Işık veya Görevlinin Dur İşaretine Uymamak

Kırmızı ışıkta geçmek suretiyle kural ihlali yapan sürücülere ilk seferde 235TL (%25 indirimli 176,25TL) idari para cezası ve 20 ceza puanı uygulanır.(TCR, 2018: 11)

Kırmızı ışık ihlalinin daha fazla yapılması neticesinde ise her bir ihlal halinde uygulanacak cezalar Tablo 6’da gösterildiği gibidir.

Tablo 6: Kırmızı Işık İhlalleri ve Cezaları

1 YIL İÇİNDE KIRMIZI IŞIK İHLALİ	UYGULANACAK CEZA
İLK DEFA	235 TL + 20 c.p.
3 DEFA	30 Gün Ehliyeteye El Koyma
2. KEZ 3 DEFA	45 Gün Ehliyeteye El Koyma
3. KEZ VE DAHA FAZLA 3 DEFA	60 Gün Ehliyeteye El Koyma
NOT: HER DEFADA İLK DEFA'NIN CEZASI TATBİK OLUNUR.	

Konuyla ilgili yapılan ihlale karşın Yargıtay’da verilen bir karar şu şekildedir:
“Taksirle yaralama suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık tarafından temyiz edilmekle dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Olay günü ... sanık sürücü ... idaresindeki otomobil ile seyir halindeyken, ışık kontrollü kavşağa geldiğinde kırmızı ışık yanmasından dolayı kavşakta yan yana durmakta olan sürücü ... idaresindeki otomobilin sol arka kısmına ve sürücü ... idaresindeki otomobilin sağ arka köşe kısımlarına çarpması sonucu dört kişinin basit tıbbi müdahale ile giderilecek şekilde yaralanması ile sonuçlanan olayda; tam kusurlu olduğu mahkemece de kabul edilen ve trafik kurallarını dikkate almayarak, ışık kontrollü kavşakta kırmızı ışıkta geçmek suretiyle kazaya sebebiyet veren sanığın eyleminde bilinçli taksir koşullarının oluştuğu, tayin olunan cezasında bu nedenle 5237 sayılı TCK'nın 22/3. maddesi uyarınca arttırım yapılması ve taksirinin yoğunluğu dikkate alınarak asgari haddten uzaklaşarak ceza tayin edilmesi gerektiğinin gözetilmemesi, aleyhe temyiz bulunmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanığın sübuta, eksik kovuşturmaya, lehine olan hükümlerin uygulanmamasına, kararın usul ve yasaya uygun olmadığına ilişkin reddiyle, hükmün isteme uygun olarak ONANMASINA, 29.11.2018 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2018)

(2) Taşıt giremez işareti bulunan yerlere girmek

Bu kısım iki madde sonra gelen “Geçme yasağı olan yerlerden geçmek” maddesiyle aynı kanun maddesine dayanmaktadır.(EGM, 2005:6071) Bu madde de zikredilen hususun ihlali KTK’nın 84. Maddesi uyarınca asli kusurlu sayılmaktadır.(EGM, 2005: 6082)

Yargıtay’da ilgili ihlal için şöyle karar verilmiştir: “Taksirle yaralama suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Sanığın sevk ve idaresindeki kamyonetiyle ...kavşağında "taşıt giremez" levhasını dikkate almayarak ... Caddesi istikametine doğru ters yönden seyir halindeyken, ... Caddesi üzerinde ... kavşağına doğru seyretmekte olan katılan ...'ın sevk ve idaresinde bulunan motosiklet ile çarpışması neticesinde, katılanın yüzünde sabit bir ize neden olacak şekilde yaralanmasına sebebiyet verdiği olayda, TCK'nın 22/3. maddesinde tanımlı bilinçli taksir hükümlerinin uygulanmaması aleyhe temyiz olmadığından bozma nedeni yapılmamıştır.

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanığın hükmün bozulmasına yönelik temyiz itirazının reddi ile hükmün isteme uygun olarak ONANMASINA, 21/11/2018 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2018c)

(3) Arkadan çarpmak

Bu kısımda takip mesafesinin korunamaması arkadan çarpma eyleminde genellikle ana etkindir. Ülkemizde takip mesafesi normal şartlar altında kendi araçlarının seyir hızının yarısı kadar metredir.(Karayolları Trafik Yönetmeliği, md.107) KGM’nin yapmış olduğu ankette takip mesafesi olarak hızının yarısı kadar mesafe yerine iki saniye

kuralı olarak adlandırılan “seksen sekiz seksen dokuz” sayılarının telaffuz edilmesinin yaygınlaştırılması önerilmektedir.(KGM, 2014)

Takip mesafesinin korunamaması halleri dışında da arkadan çarpma hadiseleri gerçekleşebileceğinden bu konuda ihtimaller devreye girer ve kusura göre ceza tatbik edilir. Genel hatlarıyla bahsedecek olursak bu meselede şu durumlardan söz edebiliriz; (Muğla Emniyet Müdürlüğü, 2007: 1)

1. Durum: A ve B araçları aynı yönde seyir halinde iken durmayı gerektiren bir hal (kırmızı ışık, görevli ikazı, ilgili durma işareti vs.) yok ise duraklamanın yasak olduğu yerde önde giden A aracının durması yahut duraklamasıyla B aracının takip mesafesine uymayarak arkadan çarpması neticesinde kusur %50 A aracının ve %50 de B aracındır. Çıkan zarar yarı yarıya ödenir.
2. Durum: Durmayı gerektiren bir hal olmadığında arkadan çarpan takip mesafesine uymadığından %100 suçlu konumdadır.
3. Durum: A ve B aracı aynı yönde ilerlerken önde giden A aracının durulması gereken yerde durması üzerine B aracının arkadan çarpması sonucu meydana gelen kazada B aracı %100 kusurludur. Tüm zararı o tazmin eder.
4. Durum: Durulması gereken yerde A aracı önde B aracı da hemen A'nın arkasında durmuş haldedir. Hareket ettikleri esnada A'nın geri gelmesiyle kaza meydana gelirse bu durumda %100 A suçludur ve doğan zararı tazmin etmekle de yükümlüdür.

Takip mesafesinin korunamaması ve arkadan çarpma ile ilgili Yargıtay kararı şu şekildedir: “Taksirle öldürme suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Oluşa ve dosya kapsamına göre; sanığın meskun mahalde gündüz vakti 8 metre genişliğindeki tek yönlü yolda sevk ve idaresindeki beton mikseri ile seyri sırasında önünde giden ve yol üzerinde bulunan çöp konteynirından çöpleri almak için duran çöp kamyonuna karşı güvenli ve durabileceği takip mesafesi bırakmayarak takip etmesi neticesinde bu araca arkadan çarparak, bir kişinin ölümüne sebebiyet veren asli kusurlu sanık hakkında 2 yıl ile 6 yıl arasında hapis cezası tayin ve takdir etmek durumunda olan yerel mahkemece, 4 yıl olarak belirlenen temel hapis cezasının, TCK'nın 3/1. maddesi uyarınca işlenen fiilin ağırlığıyla orantılı, adalet ve hakkaniyete uygun olduğu yine

“TCK'nın 50/4. maddesi gereğince suçun işlenmesindeki özellikler sanığın kişiliği, sosyal ekonomik durumu gözetildiğinde taktiren bu maddenin uygulanmasına yer olmadığına” şeklindeki gerekçede bir isabetsizlik görülmediğinden; tebliğnamedeki, bozma öneren düşünceye iştirak edilmemiştir. Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanığın sair temyiz itirazlarının reddine, ancak;

Hükmün esasını teşkil eden kısa kararda ve gerekçeli kararın hüküm kısmında, bir kişinin ölümüne sebep olan sanık hakkında ceza hükmü kurulması sırasında, temel ceza TCK'nın 85/1. maddesi gereğince belirlendiği halde, uygulanan kanun maddesinin sadece TCK'nın 85. maddesi olarak gösterilmesi suretiyle CMK'nın 232/6. maddesine aykırı hareket edilmesi,

Kanuna aykırı olup, hükmün bu nedenle 5320 sayılı Kanununun 8. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi uyarınca BOZULMASINA; ancak, yeniden yargılamayı gerektirmeyen bu konuda, aynı Kanununun 322. maddesi gereğince karar verilmesi mümkün bulunduğundan, aynı maddenin verdiği yetkiye istinaden; hüküm fıkrasının 1. bendinde yer alan “85.maddesi” ibaresinin “85/1. maddesi” olarak değiştirilmesi suretiyle, sair yönleri usul ve kanuna uygun bulunan hükmün DÜZELTİLEREK ONANMASINA, 23.09.2014 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.”(12. Ceza Dairesi, 2014)

(4) Geçme yasağı olan yerlerden geçmek

- Karayollarında geçmenin işaret ve levhalarla yasaklandığı yerler,
- Görüş yetersizliği olan tepe üstleri, dönemeçlerde
- Yaya ve okul geçitlerine yaklaşırken,
- Kavşaklar ve buralara yaklaşırken,
- Demiryolu geçitleri ve buralara yaklaşırken,
- Gidiş ve geliş için birer şeridi bulunan İki yönlü köprü ve tünellerde geçme yapmak yasaktır.

Sürücülere bu durumda 236 TL idari para cezası (%25 indirimli 177 TL) ve 20 ceza puanı tecziye edilir. (EGM, 2005: 6071)

Yapılan ilgili ihlal neticesinde verilen mahkumiyetin, kaldırılması için temyiz edilen fakat Yargıtay tarafından cezanın az bulunduğu kararına bakalım: "*Taksirle yaralama suçundan sanığın mahkumiyetine ilişkin hüküm, sanık müdafii ve katılanlar vekili tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:*

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, mahkemenin kovuşturma sonuçlarına uygun olarak oluşan kanaat ve takdirine, incelenen dosya kapsamına göre, sanık müdafinin ve katılanlar vekilinin sair temyiz itirazlarının reddine, ancak;

Balıkesir-İzmir bölünmüş karayolunun, kazanın meydana gelen kısmı itibariyle Balıkesir'e geliş istikametinin tamirat-yapım nedeniyle kapatılarak trafiğin kontrollü olarak diğer yoldan iki şeritli-iki yönlü olarak verildiği ve sanığın takip ettiği güzergah itibariyle kendi yönüne hitap eden geçme yasağı ve trafiğin iki yönlü olarak aktığına dair trafik levhaları ile 50 km hız sınırı levhasına rağmen, 113 km hızla seyreden sanığın, önünde seyreden aracı hatalı şekilde sollamak isterken karşı şeritten gelen araca çarpması ve akabinde de sollamak istediği aracın ön kaput kısmını altına alacak şekilde devrilmesi neticesi, dört kişinin basit tedavi ile giderilebilir şekilde yaralanması ile sonuçlanan olayda, tam kusurlu sanık hakkında temel ceza tayininde alt sınırdan uzaklaşılması gerektiğinin gözetilmemesi ve sanığın eyleminde bilinçli taksirin koşullarının oluşmasına rağmen tayin olunan cezasının 5237 sayılı TCK'nın 22/3. maddesi uyarınca arttırımı yerine, yazılı şekilde hüküm kurularak sanık hakkında eksik ceza tayini,

Kanuna aykırı olup, katılanlar vekilinin temyiz itirazları bu nedenle yerinde görüldüğünden, hükmün 5320 sayılı Kanununun 8. maddesi uyarınca halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. maddesi gereğince isteme uygun olarak BOZULMASINA, 31.05.2016 tarihinde oybirliğiyle karar verildi."(12. Ceza Dairesi, 2016)

(5) Doğrultu değiştirme (dönüş) kurallarına uymamak

Sağa (53/1-a) ve sola (53/1-b) dönüş, sağa ve sola dönüşlerde kurallara uygun geçiş yapan yayalara, bisiklet yolundaki bisikletlilere ilk geçiş hakkını vermemek (53/2) dönel kavşaklarda dönüş (53/1-c) ve geriye dönüş (53/1-d) kurallarını ihlal etmektir. Bu

durumda sürücülere 108 TL (%25 indirimli 81 TL) idari para cezası ve 20 ceza puanı uygulanır.(TCR, 2018: 15)

Yargıtay bu kural ihlali ile ilgili: “*Davacı vekili, davalılardan ...'ın kullanmakta olduğu... plakalı Damperli Kamyon ile sağa dönüş kurallarına riayet etmediğinden müvekkilinin maliki olduğu ... plakalı 2011 model ... 3 sport ... marka ve tipindeki aracına 05/11/2013 tarihinde çarptığını, kaza tespit tutanağında davalı ...'nın asli kusurlu, müvekkilinin ise kusursuz olduğunun tespit edildiğini, diğer davalı ... - ... Büyükşehir araç maliki olması nedeniyle davaya dahil edildiğini, müvekkilinin aracı bilahare davalıların sigortası olan ... Bankasının ... kapsamında tamir edilmesi için başvurduğunu, yapılan ekspertiz incelemesinde müvekkilinin ekte faturası bulunan işlemler yapıldığını ve parçalar değiştirildiğini, boya işleminin yapıldığını, müvekkilinin kazadan sonra hasarlı araç konumuna girdiğini ve değer kaybına uğradığından bahisle fazlaya ilişkin haklar saklı kalmak şartıyla kaza sonrası müvekkilinin aracında oluşan değer kaybı için 750,00 TL ve tamirde geçen süre için 2.200,00 TL olmak üzere şimdilik 2.950,00 TL'nin davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline, alacağa kaza tarihi olan 05/11/2013 tarihinden itibaren yasal faiz işletilmesine karar verilmesini ve 05/12/2014 tarihli ıslah dilekçesi ile değer kaybını 2.000,00 TL'ye yükselterek toplamda 4.200,00 TL talep etmiştir.*

Bozma sebebine ve şekline göre davalılar vekilinin sair temyiz itirazlarının incelenmesine yer olmadığına, peşin alınan harcın istek halinde temyiz eden davalılara geri verilmesine 14/06/2017 gününde oybirliğiyle karar verildi.” (17. Hukuk Dairesi, 2017b)

(6) Şeride tecavüz etme (Şerit İhlali Yapma)

Şerit izleme ve değiştirme kurallarına uyulmadığında sürücülere verilecek ceza KTK 56/1-a maddesi uyarınca 108 TL nakdi para cezası ve 20 c.p. 'dir. (TCR, 2018: 16)

Geçen aracın geçme işlemini yaparken geçilen araç tarafından geçilme kurallarına uyulmaması halinde de 108 TL nakdi para cezası ve 15 c.p. uygulanır.(TCR, 2018: 15)

Yargıtay kararının konumuzla alakalı asıl kısmında verilen hüküm şu şekildedir: “*Taksirle öldürme suçundan sanığın ve suça sürüklenen çocuğun mahkumiyetlerine*

ilişkin hüküm, suça sürüklenen çocuk müdafii ile sanık tarafından temyiz edilmekle, dosya incelenerek gereği düşünüldü:

Sanık ...'in mahkumiyetine yönelik temyiz itirazlarının incelenmesinde,

Yapılan yargılamaya, toplanıp karar yerinde gösterilen delillere, incelenen dosya kapsamına göre sanığın, sair temyiz itirazlarının reddine, ancak;

Olay tarihinde saat 19:50 sıralarında meskun mahalde, sanık ... motosikleti ile seyir halinde iken, suça sürüklenen çocuk idaresindeki motosikleti ile sanık ...'in şeridine geçip, sanık ...'in motosikletine çarparak, bir kişinin ölümüne ve sanık ...'in de nitelikli yaralanmasına neden olduğu olayda, tüm dosya kapsamında, sanık ...'in olayın gerçekleşmesinde kusuru olmadığı anlaşılınca, sanık hakkında beraat hükmü kurulması gerektiği gözetilmeksizin, hatalı bilirkişi raporu hükme esas alınmak suretiyle sanık hakkında mahkumiyet hükmü kurulması,

Bozmayı gerektirmiş olup, sanığın temyiz itirazları bu itibarla yerinde görüldüğünden hükmün 5320 sayılı kanunun 8/1. maddesi gereğince halen uygulanmakta olan 1412 sayılı CMUK'un 321. Maddesi uyarınca isteme uygun olarak BOZULMASINA; 28.11.2018 tarihinde oybirliğiyle karar verildi.(12. Ceza Dairesi, 2018b)

(7) Kavşaklarda Geçiş Önceliğine Uymamak

53/1-c: Dönel kavşaklarda dönüş kurallarına riayet etmemek sürücülere 108 TL erken ödemede %25 indirimle 81 TL olarak nakdi para ve 20 ceza puanı tanzim olunur.(TCR, 2018: 15)

Bu konuda Yargıtay'a temyize giden dava şöyledir: “Davacı vekili, 09/09/2005 tarihinde davalıya ait ... plaka sayılı aracın kavşaklarda geçiş önceliğine uymaması nedeniyle davacının motosikletine çarpması sonucunda kaza meydana geldiğini ve davacının yaralanarak maddi- manevi zarara uğradığını, tedavi için medikal malzeme vs. teçhizat almak için muhtelif masraflar yaptığını belirterek şimdilik 5.000,00 TL maddi, 10.000,00 TL manevi tazminatın faiziyle birlikte tahsilini talep etmiş, yargılama sırasında maddi tazminat talebini yükseltmiştir.

Davalılar vekilleri davanın reddini savunmuştur.

Mahkemece, 19.642,00 TL iş gücü kaybı tazminatı ve 1.241,00 TL tedavi gideri olmak üzere toplam 20.883,00 TL maddi ve 6.000,00 TL manevi tazminatın dava tarihi olan 12/01/2007 tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan tahsili ile davacıya ödenmesine, karar verilmiş; hüküm, taraf vekillerince temyiz edilmiştir.

Mahkemece toplanıp değerlendirilen delillere, özellikle, oluşa ve dosya içeriğine uygun olarak düzenlenen uzman bilirkişi raporunda belirtilen kusur oranının hükme esas alınmasında bir usulsüzlük bulunmamasına ve manevi tazminatın takdirinde B.K.nın 47.maddesindeki özel haller dikkate alınarak hak ve nasafet kuralları çerçevesinde hüküm kurulmuş olmasına göre, taraf vekillerinin yerinde görülmeyen tüm temyiz itirazlarının reddiyle usul ve kanuna uygun bulunan hükmün ONANMASINA ve aşağıda dökümü yazılı 918,19 TL kalan onama harcının temyiz eden davalılar ..., ...den alınmasına, aşağıda dökümü yazılı 423,19 TL fazla alınan harcın temyiz eden davacıya geri verilmesine 9.10.2018 gününde oybirliğiyle karar verildi.”(17. Hukuk Dairesi, 2018)

(8) Kurallara uygun olarak park etmiş araçlara çarpmak

Bu madde de gerçekleştirilen ihlal sebebiyle ihlali gerçekleştiren KTK'nın 84. Maddesi uyarınca asli kusurlu sayılmaktadır.(EGM, 2005: 6082)

Yargıtay'da verilen karar ise şöyledir: “İETT otobüs şoförü olan sanığın saat 16.40 sıralarında, Üsküdar Meydan İETT otobüs peronlarından, idaresindeki çift katlı DAF marka otobüse yolcu alıp, otobüsü hatalı şekilde çalıştırdığı sırada otobüsün aniden hareket ederek 5 metre ilerisinde peronda park halinde bulunan otobüse ve o anda iki otobüs arasından geçmekte olan yayalara çarpması sonucu iki otobüs arasında sıkışan yayalardan 1994 doğumlu ... ile 2006 doğumlu ...'un ölümlerine, 2003 doğumlu ... ile katılan ...'un yaşamsal tehlike geçirip, vücutlarında hayati fonksiyonlarını 2. derecede etkileyen kemik kırığı oluşacak şekilde ve katılan ...'ın basit bir tıbbi müdahale ile giderilebilir şekilde yaralanmalarına asli kusur ile sebep olduğunun tespit ve kabul edilmesi karşısında; iki sınır arasında temel ceza belirlenirken adalet, hakkaniyet ve nasafet kurallarına uygun makul bir cezaya hükmedilmesi gerektiği gözetilmeden, asgari hadden çok az uzaklaşarak ceza tayini" isabetsizliğinden bozulmasına karar verilmiştir.

Sonuç: İstanbul Anadolu 6. Ağır Ceza Mahkemesinin 29.11.2013 gün ve 339-406 sayılı direnme hükmünün, asli kusurlu olarak meydana getirdiği trafik kazası sonucunda

birden fazla kişinin ölümüne ve yaralanmasına sebebiyet veren sanık hakkında, dosya muhtevası ile adalet ve hakkaniyet kurallarına uygun şekilde asgari haddten daha fazla uzaklaşmak suretiyle ceza tayini gerektiğinin gözetilmemesi isabetsizliğinden BOZULMASINA 30.05.2017 tarihinde yapılan müzakerede oyçokluğuyla karar verildi.”(Ceza Genel Kurulu, 2017a)

(9) Manevraları Düzenleyen Genel Şartlara Uymamak

KTK'nın 67. Maddesi uyarınca sürücülerin, park yapmış taşıtlar arasından çıkarken, duraklarken taşıt yolunun sağına veya soluna yanaşırken, sağa veya sola dönerken, karayolunu kullananlar için tehlike doğurabilecek ve bunların hareketlerini zorlaştıracak şekilde davranmaları; yönetmelikte belirtilen şartlar dışında geriye dönmeleri veya geriye gitmeleri, izin verilen hallerde bu manevraları yapacak sürücülerin, karayolunu kullananlar için tehlike veya engel yaratmaları, dönüşlerde veya şerit değiştirmelerde sürücülerin niyetlerini dönüş işaret ışıkları veya kol işareti ile açıkça ve yeterli şekilde belirtmemeleri, verilen işaretlerin manevra süresince devam etmemesi ve biter bitmez sona erdirilmemesi halinde ise sürücülere 108 TL (15 gün içinde %25 indirimli 81 TL) nakdi para cezası ve 20 ceza puanı tecziye edilir. (TCR, 2018: 27)

Yargıtay'da ise konu ile ilgili şöyle hüküm verilmiş hükmün konumuzla ilgili olan kısmı şu şekildedir: *“Davacılar vekili, 14/10/2010 tarihinde davalı ...'ın sevk ve idaresindeki .... plaka sayılı kamyonetin davacıların babası olan... ..'e çarpması neticesinde meydana gelen kazada ...'in hayatını kaybettiği, kazanın oluşumunda davalı ...'ın KTK'nun 84. maddesinin kazalara neden olan asli kusurlardan manevraları düzenleyen genel şartlara uymama kuralını ihlal ettiğinden dolayı 1. derecede kusurlu olduğunu, başlatılan soruşturmada ...Asliye Ceza Mahkemesi'nin 2010/38 Esas sayılı dosyası ile ceza davası açıldığını, kazaya karışan aracın ... adına kayıtlı olduğunu ve ... Kargo Şirketi tarafından kullanıldığını, davacıların babalarını kaybetmekten dolayı büyük üzüntü duyduklarını, bu nedenlerle kaza tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davacılar için ayrı ayrı 12.500,00 TL olmak üzere toplam 25.000,00 TL manevi tazminatın davalılardan müştereken ve müteselsilen tahsiline karar verilmesini talep ve dava etmiştir.*

Mahkemece; toplanan delillere ve benimsenen bilirkişi raporuna göre, davanın kısmen kabulü ile 7.500,00 TL 'er TL manevi tazminatın kaza tarihi olan 14/01/2010

tarihinden itibaren işleyecek yasal faizi ile birlikte davalılardan müşterek ve müteselsilen tahsili ile ayrı ayrı davacılara ödenmesine karar verilmiş; hüküm, davacılar vekili tarafından temyiz edilmiştir.

Manevi tazminat zenginleşme aracı olmamakla beraber, bu yöndeki talep hakkındaki hüküm kurulurken olay sebebiyle duyulan acı ve elemın kısmen de olsa giderilmesi amaçlanmalı ve bu sebeple tarafların sosyal ve ekonomik durumları ile birlikte olayın meydana geliş şekli de göz önünde tutularak, BK 'nin 47. maddesindeki özel haller dikkate alınarak, hak ve nesafet kuralları çerçevesinde bir sonuca varılmalıdır. Zira, MK 'nin 4.maddesinde, kanunun takdir hakkı verdiği hallerde hakimin hak ve nesafete göre hükmedeceği öngörülmüştür.

Somut olayda, kaza tarihi, kusur durumu ve tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına ilişkin hususlar birlikte değerlendirildiğinde, davacılar için ayrı ayrı takdir olunan manevi tazminatın az olduğu görülmüş ve manevi tazminat miktarları bir miktar artırılmak suretiyle hakkaniyete uygun bir manevi tazminata hükmedilmek üzere kararın bozulması gerekmiştir.

Açıklanan nedenlerle davacılar vekilinin temyiz itirazlarının kabulü ile hükmün BOZULMASINA, peşin alınan harcın istek halinde temyiz eden davacılaraya geri verilmesine 23/02/2017 gününde oybirliğiyle karar verildi.”(17. Hukuk Dairesi, 2017c)

Bu bölümde trafik ihlallerini belirleyerek ve onlara Trafik kanununda verilen cezaları göstererek Türk Ceza Kanunu'nda ilgili maddelerin her birinin ihlali için verilen cezaları daha da somutlaştırmak adına Yargıtay'ın vermiş olduğu kararları da emsal teşkil etmesi için ele aldık.

Gelecek bölümde Türk Ceza Kanunu'nun genel hükümleri kapsamında günümüz hukukunda, yapılan trafik kural ihlalleri neticesinde doğabilecek ihtimaller de göz önünde bulundurularak özel hükümlerden olan ölüm, yaralama, maddi-manevi zarar ve tazminlerini izah etmeye çalışacağız.

Trafikte işlenen fiiller neticesindeki ölüm, yaralanma ve maddi-manevi zararlar genellikle taksirli suç kapsamında ele alındığından cari olan hukukta kast ve taksir kavramlarını, bunlara taalluk eden yaralama, öldürme türlerini, niteliklerini, cezalarını ve

Türk Ceza Hukuku'nun genel ve özel hükümlerini konumuz kapsamında ele almaya çalışacağız.

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRK CEZA HUKUKUNDA ÖLDÜRME, YARALAMA, MADDİ- MANEVİ ZARAR, TAZMİNİ VE CEZALARI

Türk Ceza Kanunu'nun ilgili maddelerinde trafik kural ihlallerinden kaynaklı olarak meydana gelen yaralanmalara, can ve mal kayıplarına, maddi manevi zarara uğratmalara verilecek olan cezalar belirlenmiştir. Trafik kural ihlallerinde meydana gelebilecek bu ihtimallerde İslam Hukuku'nun verdiği cezalara geçmeden önce her bir durum için günümüz cari hukukunun belirlemiş olduğu cezaları kısaca ele almaya gayret edeceğiz ama öncelikle Türk Ceza Hukuku'nda konumuzla ilgili olan genel ve özel hükümleri açıklamaya çalışarak konumuzu daha anlaşılır hale getirmeye çalışacağız. Konuları sıralarken özel hükümleri etkiledikleri ve kaynaklık teşkil ettikleri için genel hükümleri öncelikle ele alıp sonrasında konumuzla alakalı olan özel hükümleri izah etmeye çalışacağız.

I. TÜRK CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI VE İLKELERİ

Ceza hukuku insan özgürlüklerini sınırlandırma ve koruma işlevlerini bir arada yerine getiren kamu hukuku dalı olarak özel ve genel olmak üzere iki kısma ayrılmaktadır. Genel hükümler bütün suçlar için geçerli temel ilkeleri konu edinirken edinilen bu ilkelerin uygulama alanı ise özel hükümlerdir.(Ercan, 2011: 3)

A. TÜRK CEZA HUKUKUNUN KAYNAKLARI

1. Anayasa ve Uluslararası Sözleşmeler

Tüm hukuk dallarının en temel kaynağı Anayasadır. Ceza Hukuku da bir hukuk dalı olması sebebiyle Anayasayı kaynak alır. Ceza Hukuku'nun temel kavram ve kurumları Anayasa mahkemesininin 38. maddesinde düzenlendiğinden bu madde ceza hukuku açısından son derece önemlidir. Usulüne uygun olarak düzenlenmiş uluslararası sözleşmeler de ceza hukukunun önemli kaynaklarıdır. (Ercan, 2011: 4)

1 Haziran 2005 tarihi itibari ile yürürlüğe giren 5237 sayılı TCK, Türk ceza kanunu için temel kanundur.

TCK dışında da suç ve ceza içeren hükümler yer almakta olduğundan bu hükümlerin genel hükümlerle çatışması halinde nasıl bir yol izleneceği sorun olabilmektedir. Özel Kanunlarla İlişki olarak adlandırılan bu konu TCK'da gene aynı başlık altında "Bu kanun genel hükümleri, özel ceza kanunları ve ceza içeren kanunlardaki suçlar hakkında da uygulanır" şeklinde ele alınmıştır.(TCK, md. 5) Misal olarak ceza yasaları suç tipi ve yaptırım bakımından uygulanacak fakat teşebbüs, iştirak ve içtima gibi konularda genel kanun niteliği taşıyan Türk Ceza Yasası uygulanacaktır.(Özbek, 2005: 51)

2. Türk Ceza Hukukunun İlkeleri

a. Yasallık (Kanunilik) İlkesi

Yasallık, yapılan fiillerin hangilerinin kanun kapsamında suç olarak değerlendirileceğinin ve karşılığında uygulanacak yaptırımın açıkça belirtilmesi ilkesidir. Yasallık ilkesinin meydana getirdiği temel neticeler şunlardır:(Ayhan, 1992: 60-69)

- Belirlilik
- Aleyhe yasanın geriye yürümezliği
- Kıyas yasağı
- İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç oluşturma ve ceza vermesi yasağı
- Örf ve adete dayanarak suç oluşturma ve ceza verme yasağı

Bu başlıkları kısaca şöyle açıklayabiliriz.

(1) **Belirlilik**

Ceza uygulanacak olan eylemin yasada açıkça belirtilmiş olması gerekmektedir. TCK'nın 2. maddesinde belirlilik şöyle tanımlanır: "*Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz.*"(TCK, md. 2)

(2) **Aleyhe yasanın geriye yürümezliği**

Failin, yapmış olduğu eylem aynı tarihte kanunlar tarafından suç sayılmıyor ve daha sonrasında kanunlarla yapılan düzenlemeler, fiili yasaklayarak faillerinin tecziye

edilmesini gerektiriyorsa o zaman -aleyhte olması sebebiyle- bu fiili kanunun yürürlüğe girme tarihinden önce işleyenlere ceza uygulanmaz. Lehte olan kanunlar için bu geçerli değildir. Bununla ilgili Türk Ceza Kanunu'nun 7. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir:

“İşlendiği zaman yürürlükte bulunan kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı kimseye ceza verilemez ve güvenlik tedbiri uygulanamaz. İşlendikten sonra yürürlüğe giren kanuna göre suç sayılmayan bir fiilden dolayı da kimse cezalandırılmaz ve hakkında güvenlik tedbiri uygulanmaz. Böyle bir ceza veya güvenlik tedbiri hükmolunmuşsa infazı ve kanuni neticeleri kendiliğinden kalkar.”(TCK, md. 7/1)

(3) Kıyas yasağı

“Kanunların suç ve ceza içeren hükümlerinin uygulanmasında kıyas yapılamaz. Suç ve ceza içeren hükümler, kıyasa yol açacak biçimde geniş yorumlanamaz.” (TCK, md. 2/3) Kıyas kanunda bir fiilin suç olduğuna dair bir delil olmamakla beraber bazı yönleriyle benzerlik arz ettiği başka bir fiile taalluk eden suç tanımına isnatla değerlendirilmesidir.(Göktürk, Özgenç, & Üzülmez, 2012: 15)

Kıyas yasağı mutlak yasaktır. Yani bir önceki madde olan geriye yürümezlik ilkesindeki lehte ve aleyhte ayrımı -suç ve ceza içermeyenler hariç- bu ilke kapsamında yoktur diyebiliriz. Fakat suç ve ceza içermeyen hükümler, kusurluluğu kaldıran veya azaltan sebepler, hukuka uygunluk nedenleri, gibi hükümlerde lehte kıyas yapılabilir.(Toroslu, 2005: 61)

(4) İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç oluşturma ve ceza vermesi yasağı

Bir eylemin üstüne ceza ihdas etmek için fiilin işlendiği zaman yürürlükte suç olarak tanımlı olması gerekmektedir. *“İdarenin düzenleyici işlemleriyle suç ve ceza konulamaz.”*(TCK, md. 2/2) maddesi ve TCK md. 7/1 gereğince idare tüzük, yönetmelik gibi işlemlerle suç oluşturamaz ve ceza veremez. Anayasa'da *“Ceza ve ceza yerine geçen güvenlik tedbirleri ancak kanunla konulur.”* (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, md. 38) maddesi gereği idare olağan hallerde kanun hükmünde kararnameyle hüküm oluşturamazken olağan üstü hallerde oluşturabilmektedir.(Öztürk, Erdem, & Özbek, 2004: 7)

(5) Örf ve adete dayanarak suç oluşturma ve ceza verme yasağı

Cezalar bireylerin hak ve özgürlüklerini kısıtlayan hukuksal unsurlardır bu sebeple içeriği herkesçe tam olarak bilinmeyen örf ve adet kurallarıyla keyfi uygulamaların önüne geçmek açısından tanzim edilmesi doğru bulunmamıştır.

“Kanunun açıkça suç saymadığı bir fiil için kimseye ceza verilmez ve güvenlik tedbiri uygulanmaz”(TCK, md. 2/1) maddesi uyarınca örf ve adet ceza verme merci olarak görülmemektedir fakat hüküm ihdas edilirken kaynak teşkil edebilirler.

Yargıtay hüküm ihdas ederken örf ve adetten yararlanmış ve birkaç elma çalmanın suç teşkil etmediğini, toplumda genel hoşgörü ve anlayışın tezahürü olarak belli ve gözetilebilir düzeyde bir zarara da yol açmadığını belirtmiştir.(Ercan, 2011: 7)

b. Kusur İlkesi

“Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır. Kast, suçun kanuni tanımındaki unsurların bilerek ve istenerek gerçekleştirilmesidir”(TCK, md. 21/1) maddesi gereği fail işlediği suçtan dolayı -kusuru olması halinde- kusuru oranınca cezalandırılır. Bir diğer deyişle suçu meydana getirecek bir fiilin işlenmesi halinde kusuru olmayan kişiye cezai müeyyide uygulanmasından da söz edemeyiz. Yani kast ve kusur yoksa ceza da olmaz. (Göktürk, Özgenç, & Üzülmez, 2012: 9)

Özetle kast ve kusur varsa ceza verilir aksi halde yani kusursuz hareket neticesinde ceza verilemez. Suç işleyenlere hak edilenden daha az yahut daha fazla olmayacak şekilde orantılı olarak ceza verilir.(Ercan, 2011: 7)

c. Kişisellik İlkesi

Kişisellik ilkesi, cezalar sadece suçu işleyene etki etmelidir yani bir başkasının kabahatinden dolayı kişilere ceza verilemez. Hukuksal etki olarak nitelendirilen bu kavramda dikkat edilmesi gereken, cezanın etkisi hususudur ki bundan maksat cezanın tatbik edilme merciidir. Kişilere uygulanan cezalar sebebiyle sevdikleri ve akrabaları kaçınılmaz olarak bu durumdan maddi ve manevi olarak etkilenmektedirler. Ancak bu cezanın onlara verildiği anlamına gelmemektedir.(Ercan, 2011: 8)

Bu ilke gereği cezai sorumluluk veraset yoluyla veya sair yollarla intikal etmez başkasına devredilemez. Altsoy ve üstsoy birbirlerinin eylemlerinden dolayı sorumlu

tutulamaz. Cezanın uygulanabilmesi için gerçek kişiler olmalıdır. Tüzel kişilere mallarını müsadere etmek veya güvenlik tedbirleri uygulamak dışında ceza uygulanamaz.(Ercan, 2011: 8)

d. Ümanizm İlkesi

Bu ilke suç işlediği için tecziye edilen şahsın tekrardan topluma kazandırılmasını amaçlamaktadır. Ümanizm ilkesi gereği suçlar için öngörülen cezalar insanlık onuruna yakışır şekilde olmalı, suçlular sosyalleştirilerek topluma yararlı bireyler haline getirilmeye çalışılmalıdır. Bu sebeple suçlulara kırbaçlama, taşlama veya işkence gibi cezalar verilemez.

e. Adalet ve Eşitlik İlkesi

Suç işleyen şahsa işlenen eylemle orantılı olarak ceza tatbik olunması adalet ilkesi; kişiler arasında cezalar uygulanırken ayırım yapılmaması da eşitlik ilkesi olarak nitelendirilir.(Ercan, 2011: 9)

II. SUÇUN UNSURLARI VE SUÇUN UNSURU SAYILMAYAN HALLER

Suç, hukuksal normlar tarafından korunan bir hukuksal değer ihlalidir. Hukuksal düzen ceza tehdidiyle bu değerlerin ihlalini engellemeye çalışmaktadır. Bir fiile suç vasfını verebilmek için gerekli olan tüm koşulları taşımalıdır ki bunlara suçun unsurları denir. Bu unsurları suçun kurucu unsurları da denilen genel unsurlar ve suçların birbirlerinden ayrılmasına yardım eden özel unsurlar olmak üzere iki kısımda ele alabiliriz. Genel görüşe göre unsurlar; yasallık, maddi unsur, manevi unsur ve hukuka aykırılık olmak üzere dört tanedir. Saydığımız unsurlardan sadece manevi unsur suçun sübjektif yönüne dalalet ederken diğerleri objektif yönünü ortaya koyar. (Ercan, 2011: 54)

A. YASALLIK (TİPİKLİK) UNSURU

Yasada eylemin ayrıntılı şekilde tanımlanması onu suç kategorisine dahil eder yani eylemi suç sayıp saymamak için yasadaki tiplerden birine, birebir uyup uymadığına bakmak icap eder.(Alacakaptan, 1975: 29-30)

Fail suç işleme kastı ile hareket etse dahi eylem yasada yazılı tiplerden hiçbirine uymuyorsa o zaman yasa, mefruz suç olarak ya da sözde suç olarak da isimlendirilen bu eylemi failin sandığının aksine suç saymamıştır.(Alacakaptan, 1975: 29-30) Örneğin kişinin evliliğinin devam ettiğini sanarak yeniden evlilik gerçekleştirmesi neticesinde birinci evliliğinin geçerli şekilde son bulduğunun anlaşılması sözde suç sayılır.(Güngör, 2007: 127) Eylem suç teşkil etmediğinden kişi herhangi bir ceza almaz.

Yanılmanın, hukuksal ve fiili yanılma olarak iki kısmı vardır. Hukuksal yanılmada hukuk normu karşısında yanılmak suretiyle, suç sanılarak yapılan eylemin neticesinde eylemin hukukta bir suç karşılığının olmamasıdır. Misal olarak trafik kazası neticesinde taksirle mala zarar verme suç hükmünde değildir. Fiili yanılmada ise hukuk normu karşısında değil, suçun esaslı unsurlarında yanılarak suç tanımına uymayan bir eylem gerçekleştirmektir yani kişi hukukta tanımlanan suçu işlemek için hareket eder ama yanıldığı için tam olarak tanımlanan suçun unsurlarını yerine getiremez.(Ercan, 2011: 56) Örneğin zehir sanarak bir kimsenin yemeğine tebeşir tozu konulması bu şekildedir.(Alacakaptan, 1975:31)

İki şekilde işlenen sözde suç karşılığında hukukta bir ceza yoktur.

B. MADDİ UNSURLAR

Suçun maddi unsurları; fail, mağdur, suçun konusu, eylem ve suçun nitelikli unsurlarıdır.

1. Fail

Ceza hukukuna aykırı fiili yani suçu işleyen kişiye fail denir. Herkesin işleyebileceği tarzda olan suçlara genel suçlar denilirken sadece belirli niteliklere haiz olanların işleyebileceği suçlara da özel suçlar denilmektedir. Misal olarak bir şahıs arkadaşına saklaması için para verse verdiği kişide o parayı başka amaçlarla kullansa bu güveni kötüye kullanma suçuna girer fakat bir devlet memuru görevi nedeniyle kendisine devredilen parayı kasaya koymak yerine sair işlerde harcarsa bu zimmet suçuna girer.(Ercan, 2011: 58)

2. Mağdur

Suç sayılan fiil neticesinde zarara uğrayan hayatı tehlikeye giren hak veya menfaat sahibi kimseye mağdur denilir. Yani suçun mağduru olarak fiilin neticesinde doğrudan hakları ihlal edilen kimsedir diyebiliriz.(Özgenç, 2005: 225)

3. Suçun Konusu

Suçun üstünde gerçekleştiği kişi ya da nesne suçun konusunu oluşturmaktadır. Yani suç neyin üstünde gerçekleştiyse suçun konusu da odur. Misal olarak yaralama fiilinde suçun konusu yaralanan kişinin vücut bütünlüğüyken öldürülen kişilerde kişilerin yaşamıdır.(Ercan, 2011: 59-60)

4. Eylem

Eylem icrai hareket denilen bir şeyi yapmak ve ihmali hareket denilen yapmamak olarak iki kısımdan oluşur. İki şeklin sonucunda da suç ortaya çıkabilmektedir. İcrai olan hareket insan vücudunun hareketlerinin dış dünyada fark edilmesi neticesinde ortaya çıkarken ihmali olan da şahsın sorumlu olduğu fiili yapmaması neticesinde ortaya çıkmaktadır. İhmali veya icrai hareketler sonucu ortaya çıkan suçlar hareketlerinin sayısına ve biçimine göre olmak üzere iki kısımda incelenmiştir. (Ercan, 2011: 61)

a. Hareketin Sayısına Göre Suçlar

Hareketin sayısına göre suçları şu şekilde tasnif edebiliriz: Tek hareketli suçlar, birden çok hareketli suçlar, itiyadi suçlar, serbest hareketli suçlar, bağlı hareketli suçlar, seçimlik hareketli suçlar.

(1) Tek hareketli suçlar

Adam öldürme, hırsızlık, yalancı tanıklık ve hakaret fiilleri bir kere cereyan etseler dahi yasa koyucu bu suçları işlenmiş saymaktadır yani oluşumu için tek hareketin icrası geçerli olmaktadır. Burada dikkat edilecek husus şudur ki aynı amaç için aynı hareketin tekrarlanması onu tek hareketli suç kapsamından çıkarmayacak olmasıdır.(Alacakaptan, 1975: 45 ; Göktürk, Özgenç, & Üzülmez, 2012: 21 ; Ercan, 2011: 61,64) Yani hareketlerin tek bir amaca yönelik olması ve hareket tekrarlarının da aralarında mühim sayılmayacak derecede zaman fasılası olmaması onu tek hareketli suç kapsamına alır.

(2) *Birden çok hareketli suçlar*

Suçun oluşmasında birden fazla hareketin olması gerekmektedir. Yapılan bu hareketlerden yalnızca birinin yapılması suç teşkil etmez.(Alacakaptan, 1975: 45) Örnek olarak özel evrakta sahtecilik yapılması suçu bu kapsamda değerlendirilir çünkü kişi hem sahte bir belge oluşturmalı hem de onu kullanmalıdır.(Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012: 21 ; Ercan, 2011:65)

(3) *Serbest hareketli suçlar*

Yasa, suçun nasıl cereyan edeceği, hangi hareketle gerçekleşeceği hususunda bir fark gözetmiyorsa yani bir özelleştirme yapmamışsa bu durumda suç serbest hareketli suç kapsamında değerlendirilir. Kasten adam öldürme suçu da bu kapsamda emsal gösterilebilir. (Alacakaptan, 1975:45 ; Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012:21 ; Ercan, 2011: 64)

(4) *Bağlı hareketli suçlar*

Serbest hareketli suçların aksine yasada hangi hareketlerin işlenmesinin suç teşkil edeceği açıkça belirtmişse suç, bağlı hareketli bir suçtur. Bağlı hareketli suç, yağma suçunda olduğu gibi kanuni tarifinde genel hatları belirlenmiştir. Kanuna göre cebir ve tehdit yağma suçunu oluşturur. Bu iki saik dışında oluşan suç yağma suçu olarak ele alınamaz.(Alacakaptan, 1975: 45; Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012: 21 ; Ercan, 2011: 64)

(5) *Seçimlik hareketli suçlar*

Kanunun göstermiş olduğu hareketlerden herhangi birinin yapılması halinde suç gerçekleşmiş olacağından suç, seçimlik hareketli suçlar kapsamında ele alınır. Fiilin suç olabilmesi için gösterilen hareketlerden tek birinin yapılması yeterlidir. Kanunun göstermiş olduğu fiillerin tamamının yapılması veya birden fazlasının bir arada yapılması ayrı ayrı suç kapsamında değerlendirilmeyerek tek bir suç olarak ele alınır. Fakat bu durumda verilecek cezada alt sınırdan uzaklaşılarak üst sınıra yaklaşılması sonucu ortaya çıkabilir. (Alacakaptan, 1975:45 ; Ercan, 2011:65 ; Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012: 21)

(6) İtiyadi Suçlar

Kanunda birden fazla aynı hareketi gerçekleştirmeyi gerektiren suçlara itiyadi suçlar denilir. Birden çok hareketli suçlarla şeklen benzerlik gösterse de ondan farkı hareketlerin itiyadın varlığını gösterecek şekil ve sayıda tekrarlanmalarıdır. İtiyadi suçlu Türk Ceza Kanunu'nun 6. Maddesinin h fıkrasında şu şekilde tanımlanır: “kasıtlı bir suçun temel şeklini ya da daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli şekillerini bir yıl içinde ve farklı zamanlarda ikiden fazla işleyen kişi.” İtiyadi suça örnek olarak tefecilik suçu verilebilir. Bu hareket birden fazla tekrarlandığında suç kapsamında değerlendirilir. (Alacakaptan, 1975: 46 ; Ercan, 2011: 53,64)

b. Hareketin Biçimine Göre Suçlar

(1) İcrai suçlar

Bir icra hareketi neticesinde ortaya çıkan suçlar bu kapsamda değerlendirilir. Misal olarak öldürme, yaralama, hırsızlık gibi suçlar sayılabilir. (Alacakaptan, 1975: 47)

(2) İhmali suçlar

Bir ihmal hareketiyle işlenen tüm suçlar bu kapsama alınabilir. Devlet kuvvetlerine karşı işlenen suçları öğrenen bir kişinin hükumete haber vermemesi, bakmakla mükellef olduğu kişilere bakmayarak ölümlerine sebep olunması örnek verilebilir.(Alacakaptan, 1975: 47)

İhmal suretiyle icrai suçun varlığından bahsedebilmek için şu üç unsurun bulunması gerekmektedir: İhmali hareket, garantör olma (yükümlülük altında olma), sonucu önleme ihmali. (TCK, md. 83)

5. Suçun Nitelikli Unsurları

Cezanın artırılmasını yahut azaltılmasını gerektiren hallere suçun nitelikli unsuru denir. Öldürme fiilinde TCK madde 82'de sayılan hallerde suça verilecek cezada niteliksiz olanına göre daha ağır bir miktar belirlenir. Nitelik unsuru verilen cezanın sadece ağırlaşması yönünde değildir bazı durumlarda da örneğin hırsızlık ve yağma suçlarında kişinin alacaklı olması cezasını hafifletebilmektedir. Nitelikli unsurların birden fazlasının yerine getirilmesi aynı hükümde yer alması şartı ile cezada bir defa arttırım yapılır.(Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012: 25 ; Ercan, 2011: 76)

C. HUKUKA AYKIRILIK UNSURU

Hukuka aykırılık unsuru haksız fiil kapsamında korunacak olan menfaatlerin korunmayacak olanlardan ayırt edilmesini sağlar yani bu unsurun temel işlevi hak ve menfaatlerin hangilerinin ne derecede korunacağını belirlemektir ki bu sorumluluk açısından kurucu rol üstlendiğinin göstergesidir. Bu minvalde hukuki düzen tarafından korunması gerekli görülen hak ve menfaatlerin ihlali hukuka aykırıdır. Hukuka aykırılık unsurunun sorumluluk açısından bir de kısıtlayıcı rol oynadığından bahsedilebilir ki bu da menfaatlerin ihlali neticesinde fiili işleyene ağır bir tazmin yükü bindirilmesinin önüne geçmesidir. Burada önemli olan hukuka aykırılık unsurunun oynamış olduğu roller arasındaki dengedir. Bu dengenin muhafazası ne mağduru ne de faili dolayısıyla toplum yaşamını sekteye uğratmamakla mümkündür.(Aksoy, 2015: 30,31)

Görevin yerine getirilmesi, meşru müdafaa, hakkın kullanılması, mağdurun rızası gibi durumlarda hukuka aykırılıktan söz edilemez çünkü bu haller hukuka uygun hallerdir. (Ercan, 2011: 80 ; Göktürk, 2016: 417)

D. MANEVİ UNSUR

Bu unsur suçun sübjektif unsurlarını kapsamaktadır. Bir davranışın suç niteliğini taşıyabilmesi için manevi unsurlar olan kast veya taksiri bünyesinde barındırması gerekmektedir. TCK'da "*Suçun oluşması kastın varlığına bağlıdır*" kaidesi gereğince(TCK, md. 21) bir fiilin suç teşkil edebilmesi için kastın yani manevi unsurun olması gerekmektedir. Bir diğer manevi unsur olan taksir için de "*Taksirle işlenen fiiller, kanunun açıkça belirttiği hallerde cezalandırılır.*" kaidesi mevcuttur. (TCK, md. 22) Buradan anlaşılacağı üzere kanunda taksirli hareket sonucunda ceza tayin edilmemişse o fiil karşılığında bir yaptırım uygulanmaz.(Karakehya & Usluadam, 2015: 15)

Bu bölümde kast unsuru ve taksir unsurunu belirlememiz bize konumuzla alakalı olan suç kapsamındaki fiillerde kasıt unsurunun varlığından söz edip etmemizi yahut bu fiillerde bir taksir olup olmadığını ifade etmemizi sağlar ki bu da cezanın taksimi konusunda son derece büyük önem taşır.

Taksirin belirlenebilmesi için hukuka aykırı araçlar kullanma teorisi, öngörebilme teorisi, önleyebilme teorisi, yanılma teorisi gibi teoriler öne sürülse de en çok kabul gören öngörebilme teorisidir. Carrara tarafından savunulan bu teori de kişi eyleminin mümkün

ve öngörülebilir sonuçlarını hesaplamakta kendi iradesiyle özen göstermemişse bu taksire girmektedir.(Topel, 2013: 323)

1. Kast, Unsurları ve Türleri

Kastta bilme ve isteme unsurlarının bulunması gerekmektedir. Bilme, suç tanımına uygun olarak yapmış olduğu hareketi ve o fiilin neticesinin ne olacağını anlayabilmedir. İsteme ise fiilin neticesinde belli şeylerin tezahür etmesinin arzulanmasıdır.

Kast ve taksir terimlerinin farkını şöyle izah edebiliriz. Kasttan söz edebilmek için fail fiilin sonucunu bilerek, isteyerek en azından kabul ederek ve öngörerek yapmış olmalıdır. Ancak taksirden söz ederken fail fiilin neticesini kat'i şekilde istememektedir.(Topel, 2013: 328)

Kasıtlı kusur arasındaki fark fiilin neticesinin istenip istenmemesidir. Kastın türlerini de kısaca şöyle zikredebiliriz.

a. Doğrudan ve Olası Kast

Failin eylemini, neticesini bilerek ve isteyerek gerçekleştirdiği kast türüne doğrudan kast denir yani buna failin asıl hedefi de diyebiliriz. Bir kimsenin doğrudan öldürmek istediği şahsa silah doğrultarak öldürmesi bu türe örnek olarak gösterilebilir.

Fail sonucu öngördüğü halde, bunu göze alarak eylemi gerçekleştirdiyse burada da olası kast vardır.(Yurtcan, 2015: 295) Fail neticeyi öngörür ama olursa olsun zihniyeti taşır. Bir kişinin kalabalık bir mekanda başkalarının ölme ve yaralanma ihtimalini göze alarak öldürmek istediği birini öldürmesi esnasında başkalarının da zarar görmesi örnek olarak verilebilir.

b. Ani ve tasarlama (taammüden) kast

Bu kast tipinde ise kişinin suç işlemeye karar vermesiyle suçu işlemesi arasında zaman aralığı bulunmuyorsa ani, tam aksine bir suç işleme fiilini ortaya koymak için gayret, çalışma ve zaman harcanıyorsa tasarlayarak kast unsurlarından söz edilebilir ki tasarlama unsuru cezanın ağırlaşma saiklerinden biridir.(TCK, md. 82)

Tasarlamada geçen zaman dilimi içerisinde ruhi sükunete erişip erişmemek önem arz etmektedir. Bu süre zarfında suç işleyip işlememe konusunda düşünen kişi suç işleme kastını kaybetmeden taşıyorsa tasarlama unsuru var demektir.(Keskin, 2009: 21,22)

c. Başlangıç kastı ve eklenen kast

Fiilin sadece yapılaş esnasında var olan kast türüne başlangıç kastı denir. Neticenin gerçekleşmesi durumunda kast olmasa dahi ilk durum esas alınır. Örneğin bir kişinin silahla ateşleme sonucu başka birisini vurması halinde sonradan pişman olarak onu kurtarmaya çalışması, o fiilinden dolayı sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Eklenen kast ise, fiilin tamamlanmasından sonra ve sonucun gerçekleşmesinden önce ortaya çıkan kast türüdür. Bir şahsı dövmek eylemini başlatıp sonradan öldürmeye karar vermek bu kast türüne örnek olarak gösterilebilir.(Ercan, 2011: 98, 99)

d. Zarar kastı ve tehlike kastı

Fail kanun tarafından korunmakta olan hak ve menfaatlerin zarara uğraması kastı ile hareket ediyorsa zarar kastı, bu hak ve menfaatlerin tehlike ile karşılaşmasını murat etmişse tehlike kastından söz etmek mümkündür. (Ercan, 2011: 100)

2. Taksir, Unsurları ve Türleri

Taksirli olma bir kusurda bulunmak anlamına gelmektedir. Terim olarak ise dikkat göstermemek, tedbirsizlik yapmak, meslekte acemilikten dolayı veya düzene emir ve talimatlara uymamak hallerinde ortaya çıkan kusurluluk hali olarak izah edilmektedir. (TDK, t.y.)

TCK ilgili maddede ise taksir, dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırılık dolayısıyla, bir davranışın suçun kanuni tanımında belirtilen neticesi öngörülmeyle gerçekleştirilmesidir. (TCK m.22/2) Burada mühim bir nokta şudur ki; Dikkat ve özen yükümlülüğü belirlenirken kişilerin şahsi özellikleri göz önüne alınmayarak tamamen objektif bir tutumla hareket edilir fakat taksirli suçlarda eylemi yerine getiren şahıslar var olan “dikkat ve özen yükümlülüğü” kaidelerini, içinde bulunduğu şartlar dairesinde öngörebilecek ve yerine getirebilecek gerekli yetenek, algılama gücü, deneyim ve bilgi düzeyine sahip olmalıdırlar. Tüm bu özelliklere sahip olduğu halde bu kaideye aykırı davranan kişi kanunda tanımlı suç fiilinin belirtilen sonucunun gerçekleşmesine vesile olması halinde taksirli suçtan ötürü sorumlu tutulur. Bir eylemin taksirli suç kapsamında

değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hususunda bilirkişilere başvurulabilir. (Apaydin, 2011: 38)

Bir fiilde taksir hali vardır diyebilmek için şu unsurların olması gerekmektedir. (Çiftcioğlu, 2013: 324):

- 1- Taksirle işlenebilen bir suç olması:
- 2- Hareketin isteyerek yapılması
- 3- Sonucun iradi olmaması
- 4- Hareketle sonuç arasında nedensellik bağının olması
- 5- Sonucun öngörülebilir olması

Taksirli fiili oluşturan “taksirle işlenebilen bir suç olma” unsuru gereği taksirli fiiller işlendiğinde kanunda açıkça cezaları belirtilmişse cezalandırılır. (TCK m.22/1) aksi hallerde işlenen taksirli suçlara ceza tatbik olunmaz fakat fiil neticesinde bir zarara sebebiyet verildiyse zarar tazmin edilebilir.

Hareketin iradi olması gerekmektedir. Örneğin yerlerin kayganlığı sebebiyle düşerek bir başkasının yaralanmasına sebebiyet vermek iradi olmadığından taksirden söz edilemez.

Sonucun iradi olmamasından kasıt şahsın neticeyi istememesidir. Ünlü Giyom Tell örneğinde oğlunun başı üstüne konan elmayı vurması için zorlanan babanın neticeyi istememesi ve bunun için elinden gelen gayret ve özeni göstermesi gösterilebilir.

Nedensellik bağından maksat şudur ki, failin sorumlu tutulabilmesi için taksirli eylem ile neticesi arasında neden sonuç bağının olması gerekir.

Sonucun öngörülebilir olması sonucun faille aynı konumda olan şahıslarca da öngörülebilir olması demektir.

Taksirin de iki çeşidi vardır neticenin fail tarafından öngörülebilmesi gerekirken öngörülememesine bilinçsiz taksir ve öngörüldüğü halde istenmemiş olmasına da bilinçli taksir denir.(Gökpınar, 2008: 225)

a. Basit (Bilinçsiz) Taksir

Basit taksirde fail eylemin neticesini irade etmediği gibi tahayyül dahi edemez. Avlanmak niyetiyle ormanda gezen bir kişinin av hayvanı zannıyla bir insanı yaralaması yahut öldürmesi basit taksirdir ve çoğunlukla meydana gelen taksir çeşididir.

b. Bilinçli Taksir

Bilinçli taksirde fiilin sebep olabileceği netice istenmemesine rağmen öngörülmüştür. Olası kastla bilinçli taksiri birbirinden ayıran nokta ise sonucu göze alıp almamaktır. Olası kastta sonucu göze alarak hareket edilirken bilinçli taksirde sonuç öngörülür fakat kesinlikle gerçekleşmeyeceği düşünülerek hareket edilir. (H. Toroslu, 2016: 102) Kavga esnasında yumruk vurmak suretiyle şahsın kalp damar rahatsızlığının tetiklenmesi sonucu ölüme sebebiyet verilmesi halinde ölen kişinin kalp damar rahatsızlığının olduğunun bilinmesi bilinçli taksir, bilinmemesi ise basit taksir olarak isimlendirilir.(1. Ceza Dairesi, 2006)

III. CEZA SORUMLULUĞU(KUSURLULUK) VE KUSURLULUĞU KALDIRAN HALLER

Literatürde zaman zaman kusurluluk, sorumluluk ve isnat kabiliyeti terimleri yerlerine kullanılmıştır. Sorumluluk kavramının genellikle kusurluluk kavramı üzerine inşa edilerek kullanıldığı görülmektedir. Isnat kavramı ise kusurluluğa göre kişide kusurluluk kavramından daha önce olması gereken bir özellik olarak tezahür etmektedir.(Turabi, 2012: 271) Bu sebeple kusurluluk isnat kavramına göre neticedir. Yani kusurluluğun öncülü isnattır denilebilir.

A. KUSUR KAVRAMI

Kusur hukuk düzeninin hoş görmediği davranıştır. İnsan iradesinin yeterli şekilde ve gerekli şartlarda işleyememiş olmasının getirdiği netice karşımıza kusur olarak çıkmaktadır yani kusur irade eksikliği yahut irade bozukluğu olarak da tanımlanabilir. (Tahiroğlu, t.y.: 157) Kişilerin hareketlerini ve neticelerini ayırt edebilme kuvvesine sahip olması gerekmektedir. Bu sebeple kusur yeteneği herkeste olmaz. Kusur yeteneği kişilerde fiili yaparken olması gerekmektedir fiilin yapılmasından önce olması sorumluluğu düşürmezken sonrasında olması cezai sorumluluğu gerektirmez. (Ercan, 2011: 132) Kusur kasten ve taksirli olmak üzere iki kısımdır.

B. KUSURU (CEZA SORUMLULUĞUNU) ETKİLEYEN NEDENLER

Kusurluluğu ortadan kaldıran sebepler TCK'da "Ceza Sorumluluğunu Kaldıran veya Azaltan Nedenler" başlığı altında; kanunun hükmü ve bağlayıcı emrin yerine getirilmesi, meşru savunma ve zorunluluk hali, hakkın kullanılması ve ilgilinin rızası, hukuka uygunluk sebeplerinde sınırın aşılması, cebir, şiddet, korkutma ve tehdit, haksız tahrik, hata, yaş küçüklüğü, akıl hastalığı, sağır ve dilsizlik, geçici nedenler (alkol, uyuşturucu madde tesirinde olmak) olarak sayılmıştır.(TCK, md. 24-34)

1. Kanunun Hükmü ve Amirin Emri

TCK da kanunun hükmü ve amirin emri ile ilgili hükümler şöyledir: "*Kanunun hükmünü yerine getiren kimseye ceza verilmez. Yetkili bir merciden verilip, yerine getirilmesi görev gereği zorunlu olan bir emri uygulayan sorumlu olmaz. Konusu suç teşkil eden emir hiçbir surette yerine getirilemez. Aksi takdirde yerine getiren ile emri veren sorumlu olur. Emrin, hukuka uygunluğunun denetlenmesinin kanun tarafından engellendiği hallerde, yerine getirilmesinden emri veren sorumlu olur.*"(TCK, md. 24)

Amirlerin verdikleri kanuna uygun emirleri memurlar yerine getirmekle sorumludur. Kanuna aykırı bağlayıcı emirlerde memur bunu üstüne bildirir ancak bu hususta amirin ısrarı ve yazılı şekilde bildirmesi üzerine o emir uygulanır. Sorumluluk amire aittir memura mesuliyet düşmez. Suç teşkil eden emirlerde ise memurlar amirlerini dinlemez. Dinlerse suçun işlenmesinden mesul tutulur.

2. Meşru Savunma ve Zorunluluk Hali

TCK'da meşru müdafaa ve zorunluluk hali şu şekilde tanımlanmıştır: "*Gerek kendisine ve gerek başkasına ait bir hakka yönelmiş, gerçekleşen, gerçekleşmesi veya tekrarı muhakkak olan haksız bir saldırıyı o anda hal ve koşullara göre saldırı ile orantılı biçimde defetmek zorunluluğu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez. Gerek kendisine gerek başkasına ait bir hakka yönelik olup, bilerek neden olmadığı ve başka suretle korunmak olanağı bulunmayan ağır ve muhakkak bir tehlikeden kurtulmak veya başkasını kurtarmak zorunluluğu ile ve tehlikenin ağırlığı ile konu ve kullanılan vasıta arasında orantı bulunmak koşulu ile işlenen fiillerden dolayı faile ceza verilmez.*" (TCK, md. 25)

İlgili maddeden anlaşılacağı üzere önlenemeyecek zaruret hallerinin doğması üzerine kişiler, başka kişilerin hak ve menfaatlerini, tehlikeyi atlatmak için ihlal edebilmektedirler. Bundan dolayı da suç işlemiş sayılmazlar. Eğer varsa verdikleri zararı tazmin ederler. Meşru müdafaadan farklı olarak zorunluluk hallerinde kişilerin oluşan ağır ve muhakkak(gerçekleşeceği kesin) tehlikeye kendilerinin sebep olmamış olması ve bu tehlikeden kurtulmak için suç işlemekten başka seçeneklerinin olmaması gerekmektedir. Aksi halde cezai sorumlulukları vardır.(Turabi, 2012: 283,284)

Tehlikeden maksat kişinin sağlık, özgürlük, onur, saygınlık ve mal varlığına yönelik bir sıkıntının meydana gelmesidir. Üçüncü şahısların haklarının tehlikeye girmesi halinde de aynı hükümler geçerlidir. Yani meşru savunma ve zorunluluk halinde sadece kişilerin kendi menfaatleri söz konusu değildir. (Ercan, 2011: 139)

3. Hakkın Kullanılması ve İlgilinin Rızası

Kişilerin haklarını kullanmaları hususu Türk Ceza Kanunu'nun 21. Maddesinde şöyle zikredilmektedir: *“Hakkını kullanan kimseye ceza verilmez. Kişinin üzerinde mutlak surette tasarruf edebileceği bir hakkına ilişkin olmak üzere, açıkladığı rızası çerçevesinde işlenen fiilden dolayı kimseye ceza verilmez.”*

Hukuka uygunluk sebepleri başlığı altında da ele alınan bu maddeye göre kanunun vermiş olduğu hakkın kullanılmasından dolayı kişiler tecziye olunmaz. Mesleğin icra edilmesi suretiyle ortaya çıkan haller bu kapsamda değerlendirilebilir. Mesela bir polisin mesleği gereği bir suçluyu öldürmesi halinde ceza tatbik olunmaz. (Açıkgöz, 2005: 50)

İlgili kişilerin rızası hususu, kişinin mutlak manada tasarruf hakkı olan bir şeyde rıza göstermesi demektir. Hukuken sorumlu tutulabilecek yaşta olan kişinin ameliyat olması için rıza göstermesi, temyiz gücüne sahip olan kişinin arkadaşına sahip olduğu bir malı ödünç vermesi gibi hadiseler örnek olarak zikredilebilir.(Açıkgöz, 2005: 50)

4. Sınırın Aşılması

Konuyla ilgili olarak Türk Ceza Kanunu'nun 27. maddesinde şöyle düzenlenmiştir: *“Ceza sorumluluğunu kaldıran nedenlerde sınırın kast olmaksızın aşılması halinde, fiil taksirle işlendiğinde de cezalandırılıyorsa, taksirli suç için kanunda yazılı cezanın altında birinden üçte birine kadar indirilerek hükmolunur. Meşru*

savunmada sınırın aşılması mazur görülebilecek bir heyecan, korku veya telaştan ileri gelmiş ise faile ceza verilmez.”

Hukuka uygunluk sebeplerinde kast olmaksızın sınırın aşılması halinde kişi ya mazur görülür yahut da kişiye ceza tatbik olunacak durumlarda indirim uygulanır. Kasten sınırın aşılması halinde mazur görülecek bir sebep yoksa ceza uygulanır. Kişinin haklarının ihlal edilmesi sebebiyle, suçun meydana gelmesinden dolayı mağdur oluşunu değerlendirerek, öldürme zorunluluğu bulunmayan bir saldırganı öldürmesi yani gerekli olandan fazla bir savunma göstermesi örnek olarak verilebilir. (Açıkgöz, 2005: 51) Ancak korku, heyecan ve telaş etmek suretiyle ileri gidilmesi hali mazur görülmektedir.

5. Cebir ve Şiddet, Korkutma ve Tehdit

Ceza sorumluluğunu azaltan bir neden olarak cebir, şiddet, korkutma ve tehdit halleriyle ilgili olarak TCK 28. maddesinde şu şekilde düzenlenmiştir: *“Karşı koyamayacağı veya kurtulamayacağı cebir ve şiddet veya muhakkak ve ağır bir korkutma veya tehdit sonucu suç işleyen kimseye ceza verilmez. Bu gibi hallerde cebir ve şiddet, korkutma ve tehdidi kullanan kişi suçun faili sayılır.”*

Cebir, fiziki güç uygulayarak bir kimseye suç işletilmesi, tehdit sözle bir kimseye haksız fiil uygulanacağı belirtilerek suç işletilmesi, korkutma ise istenilenin yapılmaması halinde hemen haksız bir saldırıya uğrayacağını söylenip halihazırda zarar tehlikesine maruz bırakılmak suretiyle suç işletilmesidir.(Ercan, 2011: 145) Cebir dışında kalan korkutma ve tehdit unsurları manevi nitelikli olduklarından maruz kalan kişiler istenilen fiilin haricinde davranmayı seçebilir, suç işlemektense zararı tercih edebilirler. Korkutma ve tehditte kesin ve ağır olma niteliklerinin bulunması ceza sorumluluğunun kalkması için gereklidir.

6. Haksız Tahrik

Haksız tahrik unsuru suçun cezai sorumluluğunu azalttığı TCK’ nın 25. maddesinde ilgili maddede şu şekilde zikredilmektedir: *“Haksız bir fiilin meydana getirdiği hiddet veya şiddetli elemin etkisi altında suç işleyen kimseye, ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on sekiz yıldan yirmi dört yıla ve müebbet hapis cezası yerine on iki yıldan on sekiz yıla kadar hapis cezası verilir. Diğer hallerde verilecek cezanın dörtte birinden dörtte üçüne kadar indirilir.”*

Bu unsurda dikkat edilmesi gereken husus yapılan haksız fiilin kişide hiddete yahut şiddetli bir eleme sebebiyet vermesi ve dahi suçu işlerken bu saik tesiriyle işlemesi gerekmektedir. Yapılan haksız fiil, elem ve şiddet oluşturacak ağırlıkta olmalıdır, ancak bu durumda indirim uygulanabilir, aksi halde bu hükmün uygulanması mümkün olmayacaktır.(Açıkgöz, 2005: 52)

7. Hata

Kast, kanunda tanımlanan suçun maddi unsurlarının bilerek ve isteyerek işlenmesi iken bu unsurlarda eksik veya yanlış bilgi sahibi olunması durumu ise maddi unsurlarda hata olarak isimlendirilmiştir. TCK'nın 30. Maddesi şu şekildedir:“(1) Fiilin icrası sırasında suçun kanuni tanımındaki maddi unsurları bilmeyen bir kimse, kasten hareket etmiş olmaz. Bu hata dolayısıyla taksirli sorumluluk hali saklıdır.

(2) Bir suçun daha ağır veya daha az cezayı gerektiren nitelikli hallerinin gerçekleştiği hususunda hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(3) Ceza sorumluluğunu kaldıran veya azaltan nedenlere ait koşulların gerçekleştiği hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, bu hatasından yararlanır.

(4) (Ek fıkra: 29/6/2005 – 5377/4 md.) İşlediği fiilin haksızlık oluşturduğu hususunda kaçınılmaz bir hataya düşen kişi, cezalandırılmaz.”

Birinci fıkrada geçen hususa kendi ceketini sanarak bir başkasının ceketini almak örnek olarak verilebilir. Çünkü kişi hırsızlık suçunun konusunu teşkil eden malın bir başkasına ait olması unsurunu bilmediğinden bu yaptığı suç sayılmaz. Hata kaçınılmaz bir hata ise -üzerine düşeni yaptığı halde neticeyi önleyemiyorsa- ceza uygulanmaz. Şayet kaçınılmaz bir hata değilse ve eğer kanunda taksirle işlenebilmesi öngörülerek bu fiile ceza isnat edilmişse o zaman fiili işleyen kişiye ceza uygulanır.(Açıkgöz, 2005: 60)

İkinci fıkra gereği kişi eğer öldürdüğü kişinin kamu görevlisi olduğunu bilmiyorsa nitelik hali öldürme suçundan düşer ve fail bu hatasından yararlanarak sivil birini öldürmüş gibi yani suçun temel şeklinden mesul tutularak tecziye olunur. (Açıkgöz, 2005: 60)

Üçüncü fıkra gereği kişi gece vakti kendine yakınlaşmakta olan bir şahsın elindeki şeyi silah sanması üzerine kendisini savunmak niyetiyle gelen kişiye meşru müdafaa

unsuruna istinaden zarar verse burada meşru müdafaa şartlarından haksız bir saldırının varlığı hususunda hataya düşmüş olur.

Dördüncü fıkrada kişilerin kaçınılmaz hata işlemleri halinde ceza almayacakları hususu zikredilmiştir. Kaçınılmaz hatayı belirlemek ince bir tetkikle kişilerin durumları da göz önünde bulundurularak hakimin vicdanına kalmıştır.

8. Yaş Küçüklüğü

Yaş küçüklüğü TCK 'nın 31. maddesinde kısımlara ayrılarak ele alınmıştır. Burada algılama yeteneğini temel alan temyiz gücünün, erken rüşt amilinin ve resmiyette mükellef olma yaşının etken olduğu gözlemlenebilmektedir. Bu saiklerle kanunda geçtiği üzere yaş küçüklüğü üç kısımda ele alınmıştır.

a. 0-12 yaş arasındaki yaş küçüklüğü

Konuyla ilgili TCK'nın 31. maddesinin 1. fıkrası şu şekildedir: *“Fiili işlediği sırada on iki yaşını doldurmamış olan çocukların ceza sorumluluğu yoktur. Bu kişiler hakkında, ceza kovuşturması yapılamaz; ancak, çocuklara özgü güvenlik tedbirleri uygulanabilir.”*

Kanunda açıkça izah edildiği gibi eğer çocuk on iki yaşını doldurmamış olarak bir suç işlemişse yaşından dolayı suç sorumluluğu tamamen ortadan kalkar.

b. 12-15 yaş arasındaki yaş küçüklüğü

Çocuk on iki yaşını doldurmakla beraber on beş yaşını doldurmamış olarak bir suç işlemişse çocuk hakimlerinin ince tetkikleri neticesinde temyiz gücünün olup olmamasına göre ceza verilip verilmeyeceğine karar verilir. Temyiz gücü olmayan çocuklara özgü güvenlik tedbiri uygulanabilirken temyiz gücünün olması halinde ağırlaştırılmış müebbet hapis istenen hallerde on iki yıldan on beşe, müebbet hapis istenen durumlarda ise dokuz yıldan on bir yıla kadar tecziye edilirken diğer cezalar yarısı kadar ve yedi yıldan yukarı olmayacak şekilde belirlenir.(TCK, md. 31/2)

c. 15-18 yaş arasındaki yaş küçüklüğü

Suç teşkil eden eylemi işleyen çocuğun on beş yaşını doldurmuş olmakla beraber on sekiz yaşını doldurmamış olması halinde ise kendisine ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası yerine on sekiz yıl ile yirmi dört yıl arasında, müebbet hapis cezası yerine on iki

yıldan on beş yıla kadar tecziye edilir. Diğer cezalarda üçte bir oranında indirim yapılırken on iki yıldan fazla ceza verilemez.(TCK, md. 31/3)

9. Akıl Hastalığı

Türk Ceza Kanunu'nun 32. Maddesi gereğince eylemi gerçekleştiren kişi akıl hastalığı sebebiyle temyiz gücünden ve fiilin neticelerini öngörebilme kuvvelerinden yoksun ise veya davranışlarına hükmedebilme yeteneği önemli derecede azalmış ise işlemiş olduğu suçtan ceza almaz. Fakat güvenlik tedbirine başvurulur. Eğer kişi temyiz gücüne sahip ve hareketlerine hükmetme yeteneği azalmış ise bu ceza için hafifletici bir unsur olarak görülür. Böylelikle ağırlaştırılmış müebbet istenen durumlarda yirmi beş, müebbet hapis istenen durumlarda yirmi yıl ile tecziye olunur. Diğer cezalar için altıda birden fazla olmamak kaydı ile indirim yapılır ve belirlenen sürelerdeki cezalar cezaya bedelen güvenlik tedbiri olarak da uygulanabilir.

Önemli olan husus akıl hastalığının ilgili olduğu davranış merciinde suç işlenmiş olmasıdır. Yani kleptomani hastası olan kişinin adam öldürmesi hali ele alındığında hastalığı temyiz gücünü etkilemediğinden bu amil göz önüne alınarak hükmolunur. Bu hususta tıp uzmanlarından hastalığın çeşidi ve boyutu hakkında yardım alınabilir.

10.Sağır ve Dilsizlik

Sağır ve dilsizlik hali gelişmeyi etkileyebilen unsurlardan olduğu için fiili işlediği sırada doldurmuş olduğu yaşa göre ceza tanzim olunur. Bu durum Türk Ceza Kanunu'nun 33. Maddesinde üç kısımda ele alınır.

a. 0-15 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik

Bu kanun gereği on iki yaşını doldurmamış olan çocuklar için tanzim edilmiş hükümler sağır ve dilsiz olup on beş yaşını doldurmamışlar için de geçerlidir. Kişi sağır ve dilsiz olarak on beş yaşını doldurmamış ise işlemiş olduğu suçtan dolayı ona ceza uygulanmaz.

b. 15-18 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik

Bu kısımda olanlar için on iki yaşını doldurup on beş yaşını doldurmamışlar için geçerli hükümler uygulanır. Yani temyiz gücünün olup olmamasına göre ceza verilir.

c. 18-21 yaş arasındaki sağır ve dilsizlik

Bu kategoride olanların gerçekleştirmiş oldukları fiiller neticesinde suçun ortaya çıkması durumunda ceza sorumluluğuna bir etkiden bahsedilmez. Ancak temyiz gücüne sahip olmadıklarının tespit edilmesi halinde bu kişilere akıl hastalarının sorumluluk kurallarına göre hüküm verilir. Verilen cezalarda indirim yapılabilir.

11. Alkol veya Uyuşturucu Madde Etkisinde Olma Gibi Geçici Nedenler

Failin geçici neden üzerinde kast veya taksirle dahil olmaması ve suç işlenirken failin geçici nedenin tesirinde olması halinde cezadan söz edemeyiz aksi halde ceza tatbik olunur.

Bu madde de dikkat edilecek husus failin eylemi yaparken kendi iradesiyle yapıp yapmadığıdır. Uyku hali, kimyasalların etkisi, ikrah ve alkol alımı gibi hallerde kişilerin kusur sorumluluğundan bahsetmek mümkün değildir. Bu sebeple onlara ceza da tatbik olunmaz. Ancak kişilerin kendi istek ve arzularıyla böyle amillerin etkisiyle işlemiş oldukları suçlardan dolayı onlardan ceza sorumluluğu kalkmaz.(TCK, md. 34)

Buraya kadar ele almaya çalıştığımız konular Türk Ceza Hukuku'nun genel hükümleriyle ilgilidir. Genel hükümler özel hükümlerin mesnet noktası olduğundan ve cezaların tatbik aşamasını hem kurucu hem de etkileyici olarak tesir altına aldığından dolayı önce ele almayı uygun gördük.

IV. ÖLDÜRME FİİLİ VE CEZALARI

Kişinin dokunulmazlığı maddi ve manevi varlığı Anayasa'da 17. Maddeyle tanzim edilmiş buna taalluk eden suçlar da TCK İkinci Bölümünde "Vücut Dokunulmazlığına Karşı Suçlar" başlığı altında ele alınmıştır. Bu başlık altında ele alacağımız suçlar öldürme, yaralama ve çeşitleridir.

A. KASTEN ÖLDÜRME VE CEZASI

Yaşam hakkı diğer tüm hakların olması için ön koşul niteliğinde olduğundan bu hakka karşı yapılan tüm saldırı ve ihlaller diğer tüm haklara yapılmış sayıldığından öldürme suçu en ağır suç olarak kabul edilmiştir. Devlet tarafından amme menfaatleri de

göz önüne alınarak kişilerin ihtiyari ölümlerine karşı dahi tedbir alınmış, buna izin verilmemiştir.(Keskin, 2009: 7)

Kasten öldürme suçunda kişinin yaşam hakkı hukuki yarar olarak koruma altındadır.(Otaç, 2009: 415) Bu sebeple kişinin kendisini öldürmesi intihar kapsamında ele alındığından dolayı intihar edene değil intihara teşvik edene ceza tatbik edileceğinden suçun maddi unsurlarından olan fail ve mağdur sıfatı aynı kişide cem olmaz.(Özbek, 2008: II, 199)

Kasten öldürme sağ olarak dünyaya gelen ve hayatta olan tüm insanlara karşı işlenebilen serbest hareketli bir suçtur. Burada önemli olan husus kast ve taksir unsurlarının sınırlarını ve sınıflarını bilmektir. Kanuna göre kast olmadan suçtan söz edilemez. Kasttan maksat suç unsurlarını iradi ve ihtiyari olarak meydana getirmektir. (TCK, md. 21/1) Kişi kanunda tanımlanan suçun meydana gelebilme ihtimalini öngörmesine rağmen eylemi gerçekleştiriyorsa olası kasttan söz edilir. Olası kastın var olması, doğrudan kast olan fiillere göre cezalarda hafifletici bir etkiye sahiptir. Buna göre ağırlaştırılmış müebbet hapis cezasını müebbet hapis cezasına, müebbet gerektiren hallerde yirmi ila yirmi beş yıl arasında hükmolunurken diğer suçlarda üçte bir ile yarısına kadar indirim yapılabilir.(TCK, md. 21/2)

Kasten adam öldürmede kasta dayanan kusur sorumluluğu doğrudan kast ve olası kast olmak üzere iki şekilde düzenlenmiştir. Doğrudan kast, neticesini bilerek ve hür iradeyle isteyerek suçun kanuni tanımındaki maddi unsurlarının gerçekleştirilmesidir. (Türk Tabipler Birliği, 2005: 15) Kendi hür iradesiyle bilerek ve isteyerek bir kişiyi öldürmek kastı ile sonucu da öngörerek silahıyla ateşleyip o şahsın ölümüne sebep olmak bu suça doğrudan kastedildiğine örnek olarak verilebilir. Olası kast ise eylemi yapan tarafından fiilin neticesinin öngörülmesine rağmen bu neticenin gerçekleşmesi olasılığını göze alarak eylemin yapılmasıdır.(Yurtcan, 2015: 296) Yani fiili işlerken netice itibari ile olasılıkları bilmesine rağmen failin olmasını umursamadığı, tehlikeli ihtimallere karşın fiilini gerçekleştirdiği durumlarda olası kasttan söz edilir. Bir nevi fail fiilin neticesini öngörür fakat sonucuna aldırılmaz. Örnek olarak kalabalık bir ortamda arbede esnasında kişiyi öldürmek için silahını ateşleyen bir kimsenin kast ettiği adam yerine başka birini öldürmesi olası kasta girmektedir.

Doğrudan kast kavramında, cinayet olarak da adlandırılan bu saikle işlenen fiiller neticesinde ortaya çıkan suç için Türk Ceza Kanunu'nun 81. Maddesinde bir kişinin kasten adam öldürmesi halinde müebbet hapisle tecziye edilmesi uygun görülmüştür.

Görüldüğü üzere neticesi itibariyle ölüme sebep olan fiiller yüzünden kişilerin aynı miktarda cezalara çarptırılması gerekmemektedir. Yani her ölüm meydana getiren fiil için aynı miktar ceza uygulanmaz. Bazı durumlarda daha hafif cezalar uygulanırken bazı hallerde de daha ağır cezalar uygulanmaktadır. Örneğin öldürme fiili ile ilgili TCK'nın 82. maddesinde çeşitli saikler ve haller zikredilmektedir. Bu niteliklerle işlenen öldürme fiiline doğrudan kastla işlenen öldürme fiilinden daha ağır cezalar verilmektedir.

Kasten öldürme suçundan dolayı müebbet hapis cezası gerektiren haller taammüden katil kapsamında yani tasarlayarak adam öldürme olarak nitelendirildiğinde ağırlaştırılmış müebbet hapis cezası uygulanır. Taammüden katil sayılan ilgili haller şunlardır: *“Tasarlayarak, canavarca hisle veya eziyet çektirerek, yangın, su baskını, tahrip, batırma veya bombalama ya da nükleer, biyolojik veya kimyasal silah kullanmak suretiyle, üstsoy veya altsoydan birine ya da eş veya kardeşe karşı, çocuğa ya da beden veya ruh bakımından kendisini savunamayacak durumda bulunan kişiye karşı, gebe olduğu bilinen kadına karşı, kişinin yerine getirdiği kamu görevi nedeniyle, bir suçu gizlemek, delillerini ortadan kaldırmak veya işlenmesini kolaylaştırmak ya da yakalanmamak amacıyla, bir suçu işleyememekten dolayı duyduğu infialle, kan gütmeye saikiyle, töre saikiyle işlenmesi.”*(TCK m.82)

Öldürme fiilinde kasıt unsurunun varlığı kullanılan araca da bağlıdır. Bu sebeple kanunlarda silah deyimi içerisinde kabul edilenlerin bilinmesi gerekir ki bunlar kanunda şöyle belirlenmiştir: *“Ateşli silahlar, patlayıcı maddeler, saldırı ve savunmada kullanılmak üzere yapılmış her türlü kesici, delici veya bereleyici alet, saldırı ve savunma maksadıyla yapılmış olmasa bile fiilen saldırı ve savunmada kullanılmaya elverişli diğer şeyler ve yakıcı, aşındırıcı yaralayıcı, boğucu, zehirleyici, sürekli hastalığa yol açıcı nükleer, radyoaktif, kimyasal, biyolojik maddeler.”* (TCK, md. 6/f)

Olası kastın olduğu durumlarda fiil gerçekleşirken doğrudan kasta göre daha hafifletici bir suç amili olarak görüldüğü için TCK'nın 21. maddesinin ikinci kısmında ceza verilirken ceza halleri zikredilerek doğrudan kastla işlenmiş suçların cezalarına

kıyasla daha alt ceza verilmek suretiyle hafifletilmiş cezaların tatbik edileceği ifade olunur. Buna göre olası kast varsa doğrudan kasta göre daha hafif ceza verilir.

B. TAKSİRLİ OLARAK ÖLDÜRME VE CEZASI

Herkes yaptığı fiilden mesuldür anlayışı ceza hukukunda genel ilke olarak karşımıza çıkmaktadır. O sebeple herkes kusuru oranında ceza alır. Taksirle işlenen suçlarda ise fail dikkat ve zan ile mükellef olsa da iradesi, hukuken önem taşımayan bir neticeye yöneliktir. Yani failin neticesini istemeden yaptığı, kusurlu görülen eylemin neticesinden sorumlu tutulmasıdır.(Göktürk, Özgenç, & Üzülmöz, 2012: 20) Misal olarak bir şahsın silahını temizlerken dikkat ve özen yükümlülüğüne aykırı davranarak bir kişiyi öldürmesi verilebilir. Fiil netice itibari ile hukuki bir sonuç meydana getiriyorsa, bu fiil taksirli suç kapsamında ele alınır.

Kişinin öngördüğü neticeyi istememesine karşın, neticenin meydana gelmesi halinde bilinçli taksir vardır. Bu halde taksirli suça ilişkin ceza üçte birden yarısına kadar artırılır.(TCK m.22/3) Yani bilinçli taksirin cezası bilinçsiz taksire nispeten, daha ağırdır. Çünkü bilinçsiz taksirde kişi, olası neticeyi kestiremediği için mesuliyeti azalır. Bilinçli taksire örnek olarak sokak aralarında hızlı araç kullanmak suretiyle kendi sürüş kabiliyetine ve şansına güvenerek hareket eden sürücünün sonucu öngörmesine, ihtimal vermesine rağmen çeşitli saiklere dayanarak fiili gerçekleştirmesi neticesinde bir başkasını yaralaması yahut öldürmesi gösterilebilir.

Taksirle işlenen suçtan dolayı verilecek ceza failin kusuruna göre belirlenir.(TCK m22/4) Burada kusuru ve oranını belirlemek tamamen hakimin yetkisinde olup gerekli verileri gözden geçirerek kendi içtihadıyla hükmü kararlaştırır.

Birden fazla kişinin taksirle işlediği suçlarda, herkes kendi kusurundan dolayı sorumlu olur. Her failin cezası kusuruna göre ayrı ayrı belirlenir.(TCK m.22/5) Kanunda belirtilen netice, birden fazla kişinin kusurunun bir araya gelmesiyle de oluşmuş olabilir bu durumda herkesin kusuru diğerinden bağımsız olarak belirlenmektedir. Misal olarak birden fazla personelin katılımıyla gerçekleştirilen bir ameliyatta her ne kadar personel ortaklaşa hareket etse de hastanın ölümü yahut yaralanması durumunda suça iştirak kuralları uygulanmayarak her bir kişi için kendi kusuru göz önüne alınarak hüküm verilir diğerlerinin kusurlu olup olmadığına bakılmaz.(Yurtcan, 2015: 407)

Taksirli hareket sonucu neden olunan netice, münhasıran failin kişisel ve ailevi durumu bakımından, artık bir cezanın hükmedilmesini gereksiz kılacak derecede mağdur olmasına yol açmışsa ceza verilmez. Bilinçli taksir halinde verilecek ceza yarıdan altıda bire kadar indirilebilir.(TCK m.22/6) Misal olarak hatalı sollama neticesinde aracın devrilmesiyle aile fertlerinin ölümüne yahut yaralanmalarına sebep olan sürücü baba, yapmış olduğu fiilin ıstırabını ona başka ceza vermeye mahal bırakmayacak derecede çekmiş olacağından failin ailevi ve şahsi hali nazarı itibara alınmak suretiyle ceza verilmesi halinde zararlı bir sonuç meydana geliyorsa bu fıkra hükmü uygulanır.(Apaydın, 2011: 94) Buna göre taksirli olarak adam öldürme fiilinin cezası TCK ilgili maddesine göre şöyle uygulanır: “(1) Taksirle bir insanın ölümüne neden olan kişi, iki yıldan altı yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır. (2) Fiil, birden fazla insanın ölümüne ya da bir veya birden fazla kişinin ölümü ile birlikte bir veya birden fazla kişinin yaralanmasına neden olmuş ise, kişi iki yıldan on beş yıla kadar hapis cezası ile cezalandırılır.”(TCK m.85)

Taksirle öldürmede zaman aşımı on beş yıldır. Taksirin her iki çeşidinde de işlenen suçla bir kişinin ölümü halinde asliye ceza mahkemesi bakmaktadır. Birden fazla kişinin ölümü yahut bir kişinin ölümü ve bir kişinin de yaralanması hallerinde ise davaya ağır ceza mahkemesi, yaralı olanların şikayetçi olmamaları halinde de davaya asliye ceza mahkemesi bakmaktadır.(Doğan, t.y.)

C. İHMALİ OLARAK ÖLDÜRME

Kasti olarak öldürme, ihmali şekilde işlenmiş ise yani kişinin yükümlü olduğu belli bir hareketi yapmaması halinde izhar olan ölüm hadisesinde mesul olması için neticenin oluşmasına müsebbip olan yükümlülük ihmalinin icrai davranışa eşdeğer olması gerekir. (TCK, md. 83/1) Eşdeğer kabul edilebilmesi için de şahsın; belli bir icrai davranışta bulunması hususunda kanuni bir düzenleme ve sözleşmeden kaynaklı yükümlülüğünün olması, evvelden yapmış olduğu davranışın başkalarının hayatını tehlikeye sokan bir durum oluşturması gerekir.(TCK, md.83/2) Can kurtaran olarak görevli olan kişinin boğulan birine yardım etmemesi örnek olarak verilebilir.

Yükümlülüğün ihmali sebebiyle ölüme neden olan kişi yani kişinin ölümünü engelleme imkanı olduğu halde o imkanını kullanmayarak ölüme sebebiyet verdiği için temel ceza olarak ağırlaştırılmış müebbet yerine yirmi ila yirmi beş yıl, müebbet yerine

on beş ila yirmi yıl, diğer durumlarda ise on ila on beş yıl arasında hüküm verilebileceği gibi ceza için indirim de uygulanmayabilir. (TCK, md.83/3)

Kişinin TCK md.83/3 de geçen cezaya çarptırılması için: İhmali davranışla ölüme sebep olan kişinin sözleşmeden doğan yükümlülüğü olmasına rağmen onu yerine getirmemesi, yasadan kaynaklanan bir yükümlülüğe aykırı davranarak ihmalde bulunması ya da ihmalde bulunan şahsın önceki hareketinin başkalarının hayatlarını riske atması gerekmektedir. Herhangi birini tek başına işlemesi de ceza alması için kafidir.(Doğan, t.y.)

V. YARALAMA VE CEZALARI

“Adam Öldürme ve Cezaları” bölümünde ele aldığımız kasten öldürme ve taksirle öldürme konusundaki kast ve kusur ayrımı bu bölümde de ana unsur oluşturmaktadır. Bu iki unsura taalluk eden fiiller şu şekildedir.

A. KASTEN YARALAMA

Türk Ceza Kanunu’nda kasten adam yaralayanlar için şöyle hükmolunmuştur: Failin kasıtlı olarak bir başkasının bedenine acı vermek veya sağlığıyla oynamak yahut algılama yeteneğine zarar vermek suretiyle işlediği fiili karşılığında bir yıl ile üç yıl arasında hapis cezası uygulanır.(TCK, md.86/1) Maddede geçen haller, failin fiili karşılığında oluşuyorsa o zaman bu kasten yaralama suçunu teşkil eder.

TCK’da geçen suç tanımından anlaşılacağı üzere şu üç unsurdan herhangi biri tek başına işlense yahut birkaçı bir arada bulunarak suç gerçekleştirilse bu fiilin neticesinde tek suçtan ceza alınır. Bu üç kısım şunlardır:

1- Vücuda acı vermek, beden bütünlüğünü bozarak acı çekilmesine sebebiyet veren her türlü davranıştır. Acı çekme unsurunun olmadığı haller, şahsın uyuşturulması yahut bayıltilması suretiyle yaralanması halleri hariç, saç veya sakal gibi acı duyulmayan kısımların yahut vücuda sonradan takılan, çıkarılmasında acı ve ıstırap duyulmayan aparatların çıkarılması bu kapsamda ele alınmaz. Ancak kasten yaralama cerimesinde kişinin kendini savunmak için yaptığı fiiller neticesinde yaralanması bu kapsamda değerlendirilir. (Aydın, 2008:147)

2- Sağlığın bozulmasına sebebiyet vermek, acı çekme unsuruna bakılmaksızın mağdurun hasta olması, ruh ve beden sağlığının bozulduğu hallere dahildir. Kişilerin rızası dışında, tedavi edilmelerine gerek duyulmasa bile, ilaçla bayıldıılmaları, sarhoş edilmeleri, hipnoz edilmeleri gibi haller de bu kapsamda ele alınır.(Yılmaz, 2015)

3- Algılama yeteneğinin bozulmasına neden olmak, şahsın sağlıklı düşünme yetisini kaybetmesine sebep veren, uyuşturuocu madde verme, uyumasına mani olma, şoka girmesine vesile olma gibi haller bu bağlamda değerlendirilir. (Yılmaz, 2015)

Kasten yaralamalarda basit tıbbi müdahale ile giderilebilecek hallerde şikayete tabi olarak dava açma süresi altı aydır. Basit tıbbi müdahale ile giderilemeyecek hallerde ise şikayete bakılmaksızın resen soruşturma hakkı da saklı olmakla beraber suçun işlendiği tarihten itibaren 8 yıl sonra dava zaman aşımına uğrar.(Yılmaz, 2015)

İşlenen bu fiil neticesinde şahıs üzerinde basit tıbbi müdahale gereken hafif haller olması halinde ise mağdur olan kişinin şikayet etmesi üzerine dört ay ile bir yıl arasında hapis veya adli para cezası uygulanır.(TCK, md.86/2)

Tabi kanunda sayılan bazı haller dahilinde ceza ağırlaşabilmektedir. Bunları işlenme şekli, mağdur olan kişiler ve işleyen kişilerin vazifelerini kötüye kullanmaları saikleri olarak gruplayabiliriz. Kasten yaralama suçu; Alt ve üst soya, eş ve kardeşe, beden ve ruhen savunmasız durumda olan kişilere, yerine getirilen kamu görevi nedeniyle, kamu görevlisi olarak sahip olduğu nüfuzu kötüye kullanmak suretiyle ve silahla işlenen suçlarda şikayet edilip edilmediğine bakılmaksızın yarı oranında ceza arttırımı yapılır.(TCK, md. 86/3)

Bir de neticesi itibariyle “ağırlaşmış yaralama” diye nitelendirilen haller vardır ki; Mağdurda duyu ve organlarından herhangi birinin kalıcı olarak zayıflamasına, konuşmasında zorluğa, yüzünde kalıcı ize, hayati tehlikeye sokan duruma ve gebe kadınlarda vaktinden önce doğuma sebep olma gibi hallerdir. Sayılan durumlarda belirlenen ceza bir kat arttırılarak tecziye edilirken buna ilaveten 86. maddenin birinci fıkrasındaki durumlarda ceza üç yıldan üçüncü fıkraya giren hallerde ise beş yıldan az olamaz. (TCK, md. 87/1)

Eğer ki bu fiiller mağdurda; İyileşemez hastalığa ve bitkisel hayata girmesine, duyu ve organlarında işlev kaybına, konuşma ve çocuk yapma yetisinin kaybolmasına,

yüzünün sürekli değişikliğine, gebe kadınlarda çocuğunu düşürmesine sebep olunması hallerini ortaya çıkarıyorsa birinci fıkraya giren durumlarda beş yıldan üçüncü fıkraya giren hallerde ise sekiz yıldan az olmamak kaydıyla cezalandırılırlar. (TCK, md. 87/2)

Kasten yaralama kırık veya çıkığa sebep olduysa belirlenen ceza yaralamanın hayati fonksiyonlara etkisine göre yarısına kadar artırılır.(TCK, md. 87/3)

Eğer bu fiil kapsamında netice itibariyle ölüm meydana gelmişse birinci fıkraya dahil olan durumlar için sekiz ila on yıl arasında, üçüncü fıkrasına giren hallerde ise on iki yıldan on altı yıla kadar hapis cezası uygulanır.(TCK, md. 87/4)

Kasten yaralama fiili ihmali davranış neticesinde tezahür ettiyse verilecek cezada üçte ikisine kadar bir indirim yapılabilir.(TCK, md. 88)

B. TAKSİRLE YARALAMA

Taksirle yaralamaya iş kazaları, doktor hataları, trafik kazaları gibi nedenlerle bir kimsenin vücuduna taksirle zarar verilmesi örnek olarak gösterilebilir. Taksirle yaralamaya sebebiyet verme, kasten yaralama suçundan ayrı bir suçtur. Fail yaralama sonucunu istememekte ancak üzerine düşen özen ve dikkati göstermediğinden bu netice hasil olmaktadır.(Apaydin, 2011: 109)

TCK ilgili maddesinde: Taksirli bir şekilde başkasının beden sağlığını yahut algılama yetisini bozma veya acı ve ıstırap veren hallerde üç ay ile bir yıl arasında hapis yahut idari para cezası verilir(TCK, md. 89/1) Eğer taksirle yapılan bu fiil mağdurun organ işlevlerinde kalıcı zayıflığa, kemik kırılması, konuşma zorluğu, yüzde sabit ize, yaşam tehlikesine, gebe kadının erken doğumuna sebebiyet verirse ceza yarısı oranında artırılır.(TCK, md. 89/2) Bir başka durum ise taksirli eylemin mağdurda geri dönüşü olmayan sağlık kayıplarına, bitkisel hayata, duyu veya organın işlevini yitirmesine, konuşma ve üreme yetisinin yitirilmesine, gebe kadının çocuk düşürmesine, sürekli yüz değişikliğine sebep olmasıdır ki bu durumda ceza bir kat artarken (TCK, md. 89/3) birden fazla kişinin taksirle yaralanması halinde ise altı ay ile üç yıl arasında cezaya hükmlenir.(TCK, 89/4)

VI. MADDİ-MANEVİ ZARAR TAZMİNİ VE CEZALARI

İctimai hayatta olası hallerde ihtiyari veya gayri ihtiyari olarak fertler birbirlerinin haklarını ihlal edebilmektedir. Yaşanan bu durumlarda ortaya çıkan maddi zararların tazmini için maddi tazminat davası açılmak suretiyle zararların giderilmesi yoluna gidilebilirken kişilerde oluşan üzüntü, keder, yıpranmanın yol açtığı durumlarda da yani manevi zararlar söz konusu olduğunda da manevi tazminat davası açmak yoluna gidilerek zararlar tazmin edilebilir. (Türk Borçlar Kanunu, md. 49)

Bahsi geçen davalar beraber açılabileceği gibi teker teker de açılabilir. Ticari olmayan tüm tazminat davaları asliye hukuk mahkemelerinde görülmektedir. Devletin fiilleri sebebiyle zarara uğrayanların vergi mahkemeleri ve idare mahkemeleri tarafından görülen “Tam Yargı Davası” da denilen tazminat davası açma hakları da vardır.(Baran, t.y.)

Birçok olaydan dolayı maddi manevi tazminat davaları açılabilenken bizler konumuz gereği sadece trafik kazası nedeniyle açılan maddi ve manevi tazminat davalarını ele almakla iktifa edeceğiz.

Bu davaların açılmasında süre, fiilin suç teşkil ettiği hallerde, ceza kanununda suç için öngörülen dava zaman aşımı süresi ne kadar ise tazminat davası için de zaman aşımı süresi odur. Yani kanunlarda o fiile tazminat için daha az zaman aşımı verilmiş bile olsa (doktor hatası, iş kazası vs.) suç için öngörülen zaman aşımı süresi esas alınır ki davanın uzaması durumlarında da dava boyunca tazminat davası açılabilir. (Baran, t.y.)

Haksız fiilin tazminat davasına konu olmasında ise fiilin öğrenilmesinden itibaren iki yıl daha sonra öğrenme hallerinde ise on yıl sonra dava zaman aşımına uğrar.(EGM, md. 109) Trafik kazalarında bu kapsamda ele alınır. Ölümlü ve yaralanmalı kazalarda ise ceza kanununa göre belirlenen süre daha çoksa o zaman da ceza hukuku dava zamanaşımına göre süre belirlenir.

Ölüm, yaralama, maddi ve manevi zarara sebep olan her bir tüzel veya gerçek şahıslara karşı tazminat davası açılabilir. Haksız fiile sebep olan şahıs veya şahıslarla beraber tazminat sorumluluğu olan bazı kimseler de olabilmektedir. Şoför çalıştıran bir kimsenin şoförün haksız fiilinden doğan tazminatta sorumluluk sahibi tutulması buna örnek gösterilebilir.(Baran, t.y.)

Trafik kazalarında maddi ve manevi tazminat açma hakkı mağdurun kendisindedir. Kaza neticesinde şahıs ağır bedensel yaralanma yaşamış yahut hayatını yitirmişse o zamanda yakınları (ana, baba, eş, çocuk, nişanlı) tarafından tazminat davası açılabilir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İSLAM CEZA HUKUKU ve SÜRÜCÜ KURAL İHLALLERİNİN İSLAM CEZA HUKUKUNDAKİ YERİ

İslam Hukuku vahye dayanan bir sistem olmakla birlikte akla uygun hükümleri de ihtiva etmektedir. Buna ek olarak yüz yıllardır karşılaştığı problemler ve edindiği tecrübelerle günümüze kadar ulaşmış yaşayan bir hukuk sistemidir. Şüphesiz beşerî akıl, ceza (sakındırma) ve mükafat (teşvik etme) kavramlarının tesiriyle fiillerini düzenler. Her hukuk sisteminde de olduğu gibi uyulmayan kurallar ve haddi aşan fiiller karşısında İslam Hukuku da ukubât dediğimiz cezaları uygulamayı toplum ve kişi menfaatlerini korumak için uygun görmüştür. İslam Ceza Hukuku Sistemi'nin genel olarak vahye dayalı olması ve yaratıcının yarattıklarının neye rağbet edip neyden çekineceğini çok iyi bilmesi, cezaların suçlara tam tekabül etmesi sonucunu doğurur. Yani suç-ceza oranı muadil olur. Böylelikle beşeri toplumun içtimai hayatlarını huzur ve güven içinde idame etmeleri sağlanır.

Mecelle 'nin 26. maddesinde zikredilen “Zarar-ı âmmı def için zarar-ı hâs ihtiyâr olunur” ilkesi gereği kişilerin hakları toplum menfaati gözetilerek ihlal edilebilmektedir. Yani kişilerdeki potansiyel suç hallerinin umumun zararına yol açmasını önlemek adına şahsın zarar görmesi görmezden gelinebilmektedir. Hal böyleyken işlenen “suç” nitelikli fiillere cezaların uygulanması gayet tabiidir.

Suçun unsurları konusunda günümüz cari hukukuyla İslam hukukunun paralellik arz ettiği gözlemlenmektedir. Suçun unsurlarını bilmek kişinin yapmış olduğu fiillere cezanın tahakkuk edip etmeyeceği hususunu netleştirir. İslam hukukunda günümüz hukukunda da olduğu gibi suçun kasıtlı ya da hataen olması durumlarına göre farklı cezalar uygulanmaktadır.

Bu bölümde trafik kural ihlalleri neticesinde ortaya çıkan durumları İslam Ceza Hukuku açısından ele almaya çalışacağız. İslam Hukuku'nda (Hanefilere göre) suçlara genel olarak 3 çeşit ceza verilmektedir. Bunlar; 1- Had 2- Kıyas ve Diyet 3- Ta'zir' dir.

I. HAD CEZALARINI GEREKTİREN SUÇLAR VE CEZALARI

İslam hukukunda suç denilince akla had, ta'zir, kısas ve diyet cezalarıyla sakındırılan, İslam dininin men ettiği fiiller gelir. Bu minvalde İslam hukuku ile modern hukuk paralellik arz ederek ceza takdiri yapılmayan fiiller suç kapsamında değerlendirilmemiştir.(Udeh, 1990: I, 69)

A. HAD CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ VE GEREKTİĞİ HALLER

Had, lügatte “sınır çizmek, ceza tatbik etmek” anlamlarına gelmektedir. Çoğulu hudûd olan had kelimesi terim olarak miktar ve keyfiyeti naslarla bizzat Şâri’ tarafından belirlenmiş cezaî müeyyideler demektir. (Erdoğan, 1998:129; Karagöz, Canbulat, Karaman, & Paçacı, 2015:212; Yazır, 1996:133) Had teriminin tanımından da anlaşılacağı üzere bu suçların cezaları bizzat şâri tarafından belirlenmiş olup miktar ve keyfiyeti de naslarla açıklanmıştır. Had kapsamına giren suçların bazıları tartışmalı olsa da hepsini şöyle zikredebiliriz; Zina, Kazf, Hırsızlık, Yol Kesme, İçki İçme, İrtidat ve Bağy’dır.

Had cezalarında içki içme suçu haricindekiler trafik kural ihlallerine girmediklerinden had konusunun tamamı bizim alanımıza girmemektedir. Konumuzla alakalı olan içki içme ve cezasını şöyle açıklanacaktır.

1. İçki İçme Cezası (Hadd-i Şurb)

Lügatte hadd-i hamr olarak da geçen içki içme cezası, bilerek az veya çok miktarda sarhoşluk verici hamr denilen içkinin içilmesinden dolayı uygulanacak ceza olarak tanımlanmıştır. Kadın ve erkek ayrımı yapılmadan bunun cezası 80 celdedir. (Erdoğan, 1998: 129)

İslam hukukçularına göre şarap kelimesinin manası hakkında ihtilaf edilmiştir. (Bozkurt, Demirci, Baktır, Tosun, 2000: XXI, 455-464) Hanefilere göre pişirilmeksizin kendi kendine kabarıp kaynayan kuvvetlenip sarhoşluk verici hale gelen yaş üzüm suyudur. Diğer mezheplere göre üzüm, hurma, buğday, arpa ve benzerlerinden sıkılmak ve sair yollarla elde edilen sarhoşluk veren şeylerdir.

İslam Hukukunda sarhoşluk veren şeyler kesin bir şekilde yasaklanmış, haram kılınmıştır. Kur’an-ı Kerîm’de yasak oluşu şu şekilde anlatılmaktadır: “*Ey iman edenler!*

Şarap, kumar, dikili taşlar (putlar), fal ve şans okları birer şeytan işi pisliktir; bunlardan uzak durun ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan içki ve kumar yoluyla ancak aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi, Allah'ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık (bunlardan) vazgeçtiniz değil mi?" (Mâide, 5: 90-91) Ayette şarap içme yaptırımı belirlenmeksizin yasaklanmıştır. Cezası ise sünnet ile belirlenmiştir. Böylelikle suçun kanuni unsuru oluşmuştur. (Avcı, 2004: 267) Hz. Peygamber: “Allah şarap içmeyi haram kılmıştır. İmdi kimin elinde şarap varsa artık ne içsin ne de satsın” buyurmuştur. (Müslim, Müsakat, 67) Konuyla ilgili diğer hadisler şöyledir: “*Her sarhoşluk veren şey, hamr (şarap) dır. Sarhoşluk veren her şey de haramdır.*”(Müslim, Eşribe: 7) “*Çoğu sarhoşluk verenin azı da haramdır.*” (Tirmizî, Eşribe, 3)

Allah hakkı da denilen, kamusal hakların hâkim olduğu had cezaları ilk bakışta kişinin kendisiyle alakalıymış ve sadece onu ilgilendiriyormuş gibi gözükse de aslında işlenen had kapsamındaki bu suçlar bütün bir toplumu tehlikeye maruz bırakmaktadır. Hal böyle iken verilen had cezalarına bu bilgiyi göz önüne alarak bakmak icap eder.

İçki içme suçundaki unsurların meydana gelmesi halinde suçun karşılığı olan cezanın tahakkuk etmesi gerekir. Peki bu unsurlar nelerdir?

1. Sarhoşluk verici maddelerin içilmesi: Maddi unsur kapsamına giren bu madde suçun gözükken bir fiil olmasını ifade eder. Bu konuda Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelî mezheplerine göre içilen maddenin içeriği ve ismi fark etmeksizin sarhoş edici her madde az veya çok miktarda alındığında içen kişi bu sebeple cezalandırılır. Hanefilere göre şarabın içilmesi halinde had cezası uygulanır. Diğer içecekler sarhoş ettiğinde had cezası uygulanır. (A. Şafak, 1977:156-157; Yiğit, 2012:82-83)

2. Suç Kastı: Manevi unsur kapsamında değerlendireceğimiz suç kastının meydana gelmesinde, suçun oluşması için içilen maddelerin sarhoş edici olduğunu ve bunun yasaklandığını bile bile kendi ihtiyarıyla baskı ve zorlama olmaksızın içilmesi gerekir. Yani kişi zorlama ve baskı altında veya sarhoş ediciliğini bilmeden ya da zor durumda kalarak veyahut da tedavi maksatlı bu maddeleri aldıysa bu durumda ondan ceza sakıt olur.(A. Şafak, 1977:158-159; Yiğit, 2012:82-83)

II. CİNAYET VE BUNA BAĞLI CEZALAR

Kıyas ve diyet cezalarını gerektiren suçlar genellikle cinayet kelimesi ile ifade edilir. “Cinayet” kelimesinin çoğulu olan cinayât terimi beşerin can ve beden bütünlüğüne karşı işlenen suçları ifade etmek için kullanılır. (Akşit, 1976:48 ; Yazır, 1996:260) Cinayet işlenen suça göre iki çeşittir. Bunlardan birincisi kişinin canına, yaşam hakkına yönelik olan “katl” veya “cinayet” bir başka ifadeyle “cinayet fi'n-nefs”, ikincisi ise kişinin vücut azalarına yönelik olan “cerh” diğer bir ifadeyle “cinayet fi ma düne'n-nefs” denilen cinayetlerdir. (Akşit, 1976: 48; Uslu, 2015: 1054)

Cinayetler fertleri doğrudan ilgilendirdiği için bu suçlarda şahsi haklar ağırlık kazanmaktadır. Bu suçlarda şefaât, af ve sulh geçerlidir. (Serahsî, 2008, XXVI:154)

İnsanın vücut bütünlüğüne karşı işlenen suçlarla (cinayât) ilgili farklı sınıflandırmalar mevcuttur. Ebû Hanîfe'ye göre öldürme 3 çeşit iken, al-Kâsânî'ye göre 4 tür. (Akşit, 1976: 48) Bu çalışmamızda Mavsîlî'nin ve Dr. Yaşar Yiğit'in taksimatını dikkate alacağız. (Mavsîlî, Çeviri, 2015: 585; Yiğit, 2012: 100) Buna göre sınıflandırmaları şu şekilde yapabiliriz:

1. Kasten Adam Öldürme (amden katl)
2. Kasıt Benzeri Adam Öldürme (şibh-i amd)
3. Hataen Öldürme (hataen katl)
4. Kasten İşlenen Müessir Fiiller (yaralama ve sakatlamalar)
5. Hataen İşlenen Müessir Fiiller
6. Tesebbüben Adam Öldürme ve Yaralama Fiilleri

Suç sayılan fiiller işlenirken insanın ihtiyarı (dahli) arttıkça suça karşılık olan ceza da o nispetle artmaktadır. Cinayet işlenmesi halinde suçu oluşturan unsurların meydana geliş hallerine göre İslam Ceza Hukuku'nda uygulanacak cezaları şöyle zikredebiliriz: (Akşit, 1976: 54)

1. Kıyas
2. Diyet
3. Keffâret
4. Mirastan mahrumiyet

Kıyas ve diyet cezaları trafikte yaşanabilecek ölümlü ve yaralanmalı haller dahilinde düşünüldüğü takdirde hiç şüphesiz en çok karşılaşıcağımız cezalar olacaktır. Bu nedenle bu konuları elimizden geldiği kadar kapsamlı şekilde ele almaya çalışacağız.

A. KISAS CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER

Kıyas lügatte “ödeşme, ceza” ve herhangi bir hakkı misli ile takas etmek anlamlarına gelmektedir.(Karagöz vd., 2015:376 ; Yazır, 1996, III: 244) Kıyas isim olarak mutlak eşitlik, bir şeyin iki tarafının birbirine denk olması anlamlarını içermektedir. (Dağcı, t.y.: 488) Kıyas katili maktul karşılığında öldürmek veya yaralı, kesilmiş olan bir uzuv karşılığında yaralayan yada kesenin ona benzer olan uzvunu yaralamak yada kesmektir.(Yazır, 1996, III: 244) Bu manalardan anlaşılacağı üzere kıyas suçlara denk olan cezaların uygulanması anlamına gelmektedir. Yani şahısların hayatına ve vücut bütünlüğüne karşı işlenen cinayetin failine, misli ile aynı cezanın uygulanması anlamında kullanılan bir terimdir. İşlenen suça asli ceza olarak uygulanır. Bu cezanın uygulanabilmesi için fiili işleyen kişide öldürme yahut (müessir fiillerde) yaralama kasdı ve niyeti olması gerekmektedir.

Kıyas, gerek kasten adam öldürme ve yaralama gerek herhangi bir uzvun yok edilmesi veya işe yaramaz duruma getirilmesi şeklinde işlenen suçların faillerinin, imkan elverdiği takdirde, işledikleri suçun aynı ile cezalandırılmasıdır.(Akbulut, 1992: 170)

Kıyas kelimesi terim olarak, kul hakkı olarak uygulanması gerekli olan, şer’an miktarı belirlenmiş cezadır. Kıyas gerektiren suçlar, şahıs haklarının ihlali ön planda olsa da kamu haklarının ihlali de barındırmaktadır. Böyle olunca cezada kul hakkı daha baskın olduğu için affedilebilmesi de mümkündür.(Duman, 2015: I, 96)

Kıyas cezasında erkeğin kadına, kadının da erkeğe karşılık olarak öldürülmesi hususunda alimlerin icmâ’ı vardır. Cumhur alimler konu hakkında Hz. Peygamberden yapılan rivayeti kaynak göstererek kafire karşılık Müslümanın öldürülmeyeceği görüşündedirler.(Kurtubî, 1997, II: 496,498) Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “Kafire karşılık Müslüman öldürülmez” (Buhârî, Diyât 24, 31; Ebû Dâvûd, Diyât 11, Cihâd 147; Tirmizî, Diyât 16; Nesâî, Kasâme 9; Dârakutnî, III, 98)

Konu hakkında Hanefî hukukçulara ait bir diğer görüş ise kasten adam öldürme suçunda can sıfatının yeterli olacağı bu sebeple din ve hürriyet farklılığının kısasa mani

olmayacağı yönündedir. Yani kasten erkeğin kadını öldürmesi, hürün köleyi öldürmesi veya müslümanın zimmî olan gayri müslimi öldürmesi durumunda kısas uygulanır. Bu kanaatte olan hukukçular, Bakara sûresinin 178 ve 179. âyetleriyle Mâide sûresinin 45. âyetinin hükmünü ve Hz. Peygamber'in, "Müslümanların kanları birbirine denktir" hadisini (Ebu Dâvûd, "Cihâd" 147; İbn Mâce, "Diyât", 31; Nesâî, "Kasâme", 10, 13) ve "Arabın arap olmayana, beyazın siyaha takva dışında bir üstünlüğü yoktur" (İbn Hanbel, V, 411) hadisini, zimmîlerin kanının da hukuken korunma altında oluşunu, ismetin insanda aslî vasıf olup bunun ancak İslâm'a karşı savaş halinde düşeceği ilkesini esas alırlar. (Dağcı, 2002: 491) Ayrıca Hz. Peygamber de, Necran ehline hitaben yazdığı ve Amr b. Hazm'la gönderdiği mektubunda erkeklerin, kadın mukabilinde kısasen öldürülebileceğini zikretmiştir. (Acar, 1998: 145-160) Diğer bir hadisinde ise, "Her kimin bir yakını öldürülmüş ise, o kişi, iki tercihten birini seçmek durumundadır. Ya affedecek ya da kısas olarak katili öldürecek." buyurmaktadır. Bu hadiste kısas cezasına çarptırılacak olan kişinin cinsiyeti hakkında ayırıcı bir ifade bulunmamaktadır. (Acar, 1998: 145-160)

Babanın oğlunu öldürmesi hususunda ise kısas cezasının uygulanmaması gerektiği müçtehitler tarafından kabul edilmiştir. Ancak imam Şâfiî, Ahmed b. Hanbel kasten öldürmede babaya kısas uygulanmaz diyet ödetilir demişlerdir. İmam Mâlik, İbn Nafi, İbn Abdi'l-Hakem baba oğlunu öldürürse babaya kısasın uygulanacağını zikretmişlerdir. Kurtubî de bu konuda kasıt varsa babaya kısasın uygulanması gerektiğini söyler. Oğlun babasını öldürmesi durumunda kendisine mutlak manada kısas tatbik olunur. (Kurtubî, 1997, II: 500,501)

Tesebbüben katil konusunda Ebû Hanîfe ve mezhebindeki müçtehidler, kısasın suçu doğrudan işleyene uygulanması gerektiğini tesebbüben katilde kısas olmayacağını zikretmişlerdir. Ancak birden fazla kişinin doğrudan öldürme fiilini gerçekleştirmesi halinde ise suça ortaklık edenlerin hepsi suçu teker teker işlemiş kabul edilir ve buna göre cezalandırılır. (Ebu Zehra, 1994: 350, 351) Bir kişinin topluluk tarafından öldürülmesi durumunda bir kişiye karşılık topluluğun öldürülmesi hususunda Dârekutnî'nin Sünen eserinden rivayet edilen; Hz. Ömer'in bir kişiyi öldüren yedi kişiyi öldürerek, San'a halkının bir kişiyi öldürmek üzere bir araya gelmeleri halinde karşılık olarak hepsini öldüreceğini söylemesi ve Hz. Ali'nin Abdullah b. Habbab'ı öldüren Harûlaları öldürmesi hadiseleri, konuyu izah etmektedir. (Kurtubî, 1997, II: 502)

Kıyas cezası ile ilgili Kur'an-ı Kerim'de şu ayetler bulunmaktadır: "Ey iman edenler! Öldürülenler hakkında size kıyas farz kıldı. Hüre hür, köleye köle, kadına kadın (öldürülür). Ancak her kimin cezası, kardeşi (öldürülenin velisi) tarafından bir miktar bağışlanırsa artık (taraflar) hakkaniyete uymalı ve (öldüren) ona (gereken diyeti) güzellikle ödemelidir. Bu söylenenler, Rabbinizden bir hafifletme ve rahmettir. Her kim bundan sonra haddi aşarsa muhakkak onun için elem verici bir azap vardır. (Bakara, 2: 178) Ey akıl sahipleri! Kıyasta sizin için hayat vardır. Umulur ki suç işlemekten sakınırsınız." (Bakara, 2: 179) "Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğer ki ölünün ailesi o diyeti bağışlamış ola. (Bu takdirde diyet vermez). Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdan ise mümin bir köle azat etmek lâzımdır. Eğer kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdan ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tövbesinin kabulü için iki ay peş peşe oruç tutması lâzımdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir." (Nisa, 4: 92) "Kim bir mümini kasten öldürürse cezası, içinde ebediyen kalacağı cehennemdir. Allah ona gazap etmiş, onu lânetlemiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır." (Nisa, 4: 93) "Ey iman edenler! Allah yolunda savaşa çıktığınız zaman iyi anlayıp dinleyin. Size selam verene, dünya hayatının geçici menfaatine göz dikerek «Sen mümin değilsin» demeyin. Çünkü Allah'ın nezdinde sayısız ganimetler vardır. Önceden siz de böyle iken Allah size lütfetti; o halde iyi anlayıp dinleyin. Şüphesiz Allah bütün yaptıklarınızdan haberdardır." (Nisa, 4: 94) buyrulmuştur.

Kıyas cezasının delili olarak da şu hadis zikredilebilir: "Allah'tan başka hiçbir ilah olmadığına, benim de Allah'ın resulü olduğuma şahitlik eden bir Müslümanın kanı ancak şu üç şeyden birisi sebebiyle helal olur: Evli olduğu halde zina eden, maktulün hayatı karşılığında öldürülmesi, dinden dönerek Müslüman topluluğunu terketmesi." (Buhârî, Diyet, 6; Müslim, Kasâme 25; Ebû Davud, Hudud, I; Tirmîzî, Hudud, 15)

1. Öldürme Suçu

Öldürme fiilinde kullanılan alet ve öldürme kastının olup olmamasına göre suçun cezası hafifleyip ağırlaşabilir. Bu sebeple adaletin tesisi için öldürme fiilindeki kullanılan

aletler ve şahıs iradesinin mevcut olup olmadığı tam tespit edilmelidir. Kullanılan aletlerin öldürücü olup olmaması kişinin işlemiş olduğu fiilde kasıt olup olmadığının delili olarak kabul edilir. Bu sebeple fakîhlerin çoğunluğuna göre adam öldürme şu şekillerde mümkün olabilir:

1. Kasten adam öldürme
2. Kasta benzer adam öldürme
3. Hatâen adam öldürme
4. Tesebbüben adam öldürme

a. Kasten adam öldürme (amden katl)

Lügatte amden katl olarak geçen kasten adam öldürme, öldürülmesi meşru olmayan bir insanı silah vb. aletlerden biri ile kasten öldürmek manasına gelmektedir. (Erdoğan, 1998:15; Yazır, 1996, I:74) Öldürücü alet kullanıldığı takdirde Ebû Hanîfe'ye göre kasten öldürülmüş olur. (Halebî, Çeviri, ty.: IV, 187) Umumiyetle öldürücü bir aletle ve öldürme kastı ile birisini öldürmektir. Bunun aslî cezası ise kısastır. Konuyla ilgili Bakara suresi 178. ve 179. ayetleri şöyledir: "Ey İnananlar! (kasten) öldürülenler (in failleri) hakkında size kısas (cezada misliyle mukabele) farz kılındı." Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: "Kim haksız yere, amden (bile bile) öldürülürse velisi şu üç şeyden birini tercihte muhayyerdur: Ya kısas ister, ya affeder, yahut diyet alır. Eğer dördüncü bir şey istemeye kalkarsa alinden tutun (mani olun)!" (Ebû Dâvud, Diyât: 3). Hadisten anlaşılacağı üzere maktulün ailesinin affetmesi veya sulh yapması halinde kısas uygulanmayıp onun yerine duruma göre, bedel ceza olan diyet ödenebilir

Kısasın gerçekleşebilmesi için olayın mensuplarında (katilde, maktulde, fiilde) birtakım şartların oluşmuş olması gerekmektedir. Katilde aranan şartları şöyle zikredebiliriz:

1. Kısas cezasının uygulanabilmesi için katilin akıllı olup ergenlik çağına ulaşmış olması gerekmektedir.(A. Şafak, 1977: 69) Hanefî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerine göre kişinin sarhoş olması halinde de ona kısas cezası uygulanır.
2. İslam Hukukçularının çoğunluğuna göre katilin bu fiili suç olduğunu bilerek ve kendi iradesiyle isteyerek gerçekleştirmesi gerekir.

Maktulde olması gereken şartlar şöyledir:

1. Maktulün kanı haram olan bir kişi olması gerekir. Devletin güvence altına aldığı kişinin makul sebep olmaksızın öldürülmesi yasaktır. Düşman askerinin öldürülmesi ise bu kapsamda kısas gerektirmez. (Yiğit, 2012: 105; Avcı, 2004: 29)
2. İslam Hukukçularının çoğunluğuna göre baba kendi çocuğu sebebiyle kısas cezasına çarptırılmaz. Mâlikîlere göre babanın fiillerinde terbiye ve eğitim amacı yoksa babaya kısas uygulanabilir. (Yiğit, 2012: 106)
3. Maktul ile katil arasında denklik olmalıdır. Cumhura göre denklik, İslam ve hürriyet bakımından olmalıdır. Hanefiler ise insan olmak bakımından denk olmayı yeterli görmüşlerdir. (Yiğit, 2012: 107; Avcı, 2004: 30)

Fiilde aranan şart şu şekildedir:

Diğer mezheplerce böyle bir şart aranmamakla birlikte Hanefî alimlerce fiilin dolaylı olmaması yani bizatihi öldürmek kastıyla işlenmiş olması gerekmektedir. Öldürme fiilinde öldürmek kastıyla fiile iştirak varsa fiili işleyen grubun hepsine kısas gerektiği hususunda İslam hukukçuları görüş birliği içerisinde. (Yiğit, 2012: 103-108)

Son olarak Hanefiler velinin belli olma şartını ileri sürerler:

Hanefilerin aradığı bu şarta göre maktulün velisi belli olmazsa kısas uygulanamaz. Diğer mezhepler kısası uygulamak için bu şartı aramaz. Kasten öldürmede sayılan bu şartların oluşmaması durumunda kısas cezası düşer.

b. Kasta benzer öldürme (şibhu'l-amd)

Öldürülmesi meşru olmayan bir kişiyi silah sayılmayan bir aletle ve silah yerine geçmeyen (kesici, delici, paralayıcı olmayan) bir aletle vurmayı kastederek öldürmektir. Buna “şibhu'l-hata” da denmektedir.(Erdoğan, 1998) Kast şüphesi olan öldürme fiilinde vasfen silah sayılmayan bir şey ile kasten darp ederek öldürmeye şibhü'l-amd denir.(Yazır, 1996, V: 94) Şibhu'l-Amd terimiyle ifade edilen kasdi aşan bir nedenle adam öldürmektir. (Acar, 1998: 150)

Hız. Peygamber Şibhu'l-amd için Şöyle buyrumuŐtur: "Dikkat ediniz! Kast benzeri yanlışlıkla öldürme, kamçı veya sopa ile öldürmedir. Bu öldürmenin diyeti yüz devedir. Bunların kırkının karnında yavrusu olacaktır." (Ahmed b. Hanbel, Müsned, III,410)

Hadisten de anlaşılacağı üzere öldürme fiilinde öldürmek kastının olup olmama durumuna göre ceza ağırlaŐıp hafifleyebilir. Öldürme kastının olup olmadığının belirlenmesi hadisesinde alimlerimiz farklı görüşler ileri sürmüşlerdir. En meŐhur olan üç tanesi Şu Şekildedir:

1. Ebu Hanife'ye göre: Kasten adam öldürme kesici öldürücü silahla yahut yakarak öldürmedir. TaŐ, sopa gibi kesici olmayan bir Şeyle yapılan öldürme Şibhu'l-amddir. Nitekim kendisi: "Kesici olmayan ağır bir Şeyle vurmakta kısas yoktur. Velew ki vurduğu ağır Şey Ebû Kubays dağı olsun" demektedir. (Davudoğlu, ty.: IV, 187; Sâbûnî, 2017: I, 500)
2. Ebû Yûsuf ve İmam Muhammed'e göre: Kasten adam öldürme, öldürmek kastıyla vurmaktır. Yeter ki vurulan Şeyle vurulduğu zaman öldüreceği kesin olsun. Şibhu'l-amd vurulan Şeyin kesinlikle öldürücü olmamasıdır. (Mevsîlî, Çeviri, 2015: 585; Sâbûnî, 2017, I: 500)
3. İmam Şâfiî' ye göre: Vurulan alet ne olursa olsun vuruŐtaki kasıt öldürmek olup ve bu vuruş neticesinde adamın ölümü de gerçekleşirse bu kasten öldürmektir. Şibhu'l-amd ise vuruş kasıtlı olsa da ölüm kastedilmeyip vurulan alet de öldürücü olmadığı zaman öldürülenin kasıt olmayarak öldürüldüğüne hükmolunur. (Sâbûnî, 2017, I: 500)

c. Hataen öldürme

Öldürmek kastı olmadan bir kişiyi yanlışlıkla öldürmektir. (Erdoğan, 1998: 144; Yazır, 1996, II: 226) Fiilin suç sayılması için suçlunun başkalarına zarar veren eylemi gerçekleştirmesi esnasında tam iradesi olmalı ve iradesini sakatlayan herhangi bir amilin olmaması gerekmektedir.(Ebu Zehra, 1994: 409) Bu sebeple hata, "bir fiilin fâilin kastına aykırı biçimde gerçekleşmesi" Şeklinde tanımlanmıştır.(Apaydın, 1997:437; Halebî, ty.: IV, 190)

Dünyevî hükümler açısından hata, günümüz hukukunda taksir olarak değerlendirilen dikkat ve özen yükümlülüğünün ihmalinden kaynaklandığı için meydana

gelmesinde insanın irade ve ihtiyarının etkili olduğu kazanılmış (müktesep) ehliyet ârizaları arasında yer alır. (Apaydın, 1997:439)

Hataen öldürmekle ilgili Nisâ suresi 92. ayeti şöyledir: “*Yanlılıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğer ki ölünün ailesi o diyeti bağışlamış ola. (Bu takdirde diyet vermez). Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdansa ise mümin bir köle azat etmek lâzımdır. Eğer kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdansa ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tevbesinin kabulü için iki ay peşpeşe oruç tutması lâzımdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir.*”

Konuyla ilgili Ahzab suresi 5. ayeti de şöyledir: “*Yanılarak yaptıklarınızda size vebal yoktur.*” Bu ayet gereği yanılarak yapılan fiilerinden dolayı insan mesul tutulmasa da insan canının korunma hakkı yanılma ile düşmeyeceği için Nisâ suresi 92. ayetinde geçtiği gibi hata ile öldürmelerde maktulün ailesine diyet ödenmesi gerekir. Çünkü diyetin öldürülenin kanının heder olmasını önlemek gibi bir hikmeti vardır. Kişinin aynı zamanda ceza olarak keffâret tutması da gerekir. (Serahsî, 2008, XXVI: 104)

Hatalı öldürme, iki şekilde meydana gelir:

- i. Fiilde Hata: Savaş halindeki bir müşriği yahut bir hayvanı öldürmek kastıyla gerçekleşen fiilin neticesinde bir müslümanın öldürülmesidir.
- ii. Kasıttaki Hata: Bir hedefe atış yapıp bir insanın öldürülmesidir.

d. Tesebbüben Öldürme (Tesebbüben Katl)

Katilin iradesi ile netice arasına bir başka iradenin girdiği suçlardır.(Ebu Zehra, 1994: 349) Dolaylı olarak adam öldürmek anlamında kullanılan bu terim neticesinde diyet vermek gerekir. Misalen bir kişinin mesuliyetinde olan hayvanın bir başkasına saldırması yahut zarar vermesi neticesinde ölüme sebep olması halinde hayvanın sahibi tesebbüben bu olaydan sorumlu tutulur. Ceza olarak diyet ödemesi gerekir. Ancak ölüme sebebiyet veren fiil haklı bir sebepten gerçekleştirilmişse yada araya başkasının fiili karışmışsa o zaman diyet lazım gelmez.(Erdoğan, 1998: 458)

2. Yaralama Suçu (Müessir fiiller)

Müessir fiille kastedilen vücut bütünlüğüne veya azalarına karşı öldürücü olmayan yaralama fiilinin gerçekleştirilmesidir. Kişinin ihtiyarına göre iki kısma ayrılan müessir fiiller, kişiye uygulanacak ceza bakımından da farklılık arzeder.

- a. **Kasten işlenen müessir fiiller (yaralama ve sakatlamalar):** Bu fiilin etki halkasında bulunan unsurlarda aranan şartlar ile kasten öldürme fiilinin etki halkasında bulunan unsurlarda aranan şartlar aynıdır. İlaveten yaralanan organ yahut uzuvda işlev eşitliği bulunmalıdır. Kısas için uygulama, miktar, menfaat ve organda sağlık açısından eşitlik gerekir. Eşitlik sağlanamadığı durumlarda kısas sakıt olur. Hanefiler suçlu mağdur ilişkisinde cinsiyet birliği de ararlar. Çoğunluğun görüşüne göre ise cins birliği değil din birliği şartı aranır. Kısası uygulamanın mümkün olmadığı hallerde ise suçlu diyet (erş) ödemekle mükellef olur. (Yiğit, 2012: 109-110)
- b. **Hataen işlenen müessir fiiller:** İmam Şâfiî ve bir kısım Hanbelîlere göre bu fiil de Şibhu'l-amd kapsamında değerlendirilebilir.

B. DİYET CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER

Arapçada vedy kökünden türetilen diyet lügatte, öldürme ve yaralamalarda suçlunun ödemek zorunda olduğu para veya mal, kan parası, keffâret anlamlarına gelmektedir.(Bardakoğlu, 1994:473; Akşit, 1976: 55)

Diyet terim olarak şöyle ifade edilebilir; bir şahsın haksız yere öldürülmesi, yaralanması veya sakat bırakılması sonucu, kısasın yapılamadığı durumlarda, bedelî ceza hüviyetinde, mağdura veya mağdurun vârislerine ödenen mal veya paradır. (Bilmen, t.y. III: 12 ; Yazır, 1996, I: 368; Erdoğan, 1998: 82)

Daha kapsamlı ve net ifade etmek gerekirse diyet, Şibhu'l-Amd terimiyle ifade edilen kasdi aşan bir nedenle adam öldürme veya yaralamalarda, hataen adam öldürme ve yaralamalarda, kasden adam öldürmelerde maktulün mirasçılarının kısas talebinden vazgeçmeleri veya bir bedel karşılığında sulha razı olmaları yada kısas edilecek kişinin ölüm veya gaiplik gibi bir nedenle kısasın uygulanamaması, kasıtlı olarak işlenmiş bir müessir fiille rağmen yaralamanın niteliği itibariyle kısasın uygulanamaz olması veya

mağdurun suçluyu affederek diyet istemesi halinde ödenecek tazminattır.(Acar, 1998: 145-160)

Diyet uygulamada miktar bakımından farklılık gösterebilmektedir. Her ne kadar öldürme fiilinde kadın ile erkek arasında kısas var ise de diyet miktarları hakkında alimler tarafından farklı görüşler serdedilmiştir. Cumhur rücu yoluna gidilmez derken Mâlik, Şâfiî, Ahmed rücu'un olacağını savunmuşlardır. Rücu'dan maksat kısastan sonra karşı tarafa ödeme yapılmasıdır. Ebû Hanîfe ve Hammad b. Ebu Süleyman ise öldürme dışında kadınla erkek arasında kısas olmayacağını söylemişlerdir.(Mavsilî, Çeviri, 2015:587; Halebî, ty.: IV, 193; Kurtubî, 1997, II: 498)

Diyet konusunda kadın ile erkeğin diyetinin eşit olduğunu söyleyenler de vardır. İbn Uleyye ile Ebu Bekr el-Asam, kadınların diyetinin erkeklerin diyetiyle müsavi olduğunu ileri sürmektedir. Çünkü Hz. Peygamber, Necran ehline hitaben yazdığı ve Amr b. Hazm'la gönderdiği mektubunda "Mü'min kadınların diyeti yüz devedir" buyurmuştur. İbn Uleyye ile Ebu Bekr el-Asam'ın delil olarak kullandıkları bu hadis, Nesâi ve Muvatta'da "Nefsin diyeti yüz devedir" şeklinde yer almaktadır. (Acar, 1998: 145-160)

Diyette şöyle bir taksime gidilmiştir: Adam öldürmenin bedelî ya da aynî cezası olana diyet, sonucunda ölüm olmayan yaralanmalarda miktarı şer'i kaynaklarla belli olan bedele erş (erş-i mukadder), miktarı belli olmayıp yetkili mercilerce taktir edilen cezaya ise hükümet-i adl (erş-i gayri mukadder) denilir.(Bardakoğlu, t.y.:475)

Diyetle ilgili Nisâ suresi 32. Ayetin ilgili kısmı şöyledir: "*Yanlışıklıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışıklıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. ...*"

Diyetin miktarları ile ilgili olarak Hz. Peygamber'in şu sözlerini zikredebiliriz: "*Her kim sebepsiz yere bir mü'mini öldürür ve bu konuda delil de varsa, ona kısas uygulanır. Öldürenin mirasçılarının razı olmaları hali ise bunun dışındadır. Öldürmede diyet ise yüz devedir...*" (Nesâî, 1992: Ukûl, 46-47) "*Nefis için (diyet olarak) yüz deve, burun tamamıyla koparılacak olursa diyet-i kâmile, me'mûme (denen ve beyin zarına kadar ulaşan yara) için diyetin üçte biri, câife (denen karın veya başın boşluğuna ulaşan yara) için de bunun kadar; göz için elli, ayak için de elli, vücudda bulunan her parmak*

için on deve, her diş için beş, müziha (denen ve kemiğe ulaşan yara) için beş deve (lik diyet vardır) ” (Muvatta, Ukül 1; Nesâi, Kasâme, 44)

Kasten adam öldürme durumunda maktulün mirasçılarının kabul etmesi veya kısasın uygulanamayacağı durumlarda kısastan vazgeçilerek bedel olarak diyet cezası verilir. Hanefî ve Mâlikîlere göre suçlunun da buna razı olması gerekmektedir. Şâfiî ve Hanbelîlerde ise katilin rızası aranmaz. (Uçar, 2015: 156-157) Buna Hanefiler anlaşma olduğundan ve tarafların karşılıklı rızalarının olmasından dolayı diyet yerine bedel-i sulh demeyi tercih etmişlerdir. (Yiğit, 2012: 112)

Ölümlerle neticelenmeyen yaralama, cinayette kısasın mümkün olmadığı hallerde ve kasta benzer adam öldürmede asli ceza olarak diyet cezası verilir. “Mü’min canda yüz deve vardır” (Beyhâkî, VII, 100) hadisine binaen diyet tartışmasız deveden verilir diyenler olsa da konuyla alakalı farklı görüşler de mevcuttur. Ebû Hanîfe, İmam Mâlik ve bazı Hanbelîler’e göre altın, gümüş ve deveden diyet verilebilir. İmameyne göre sığır, koyun ve elbiseden de diyet verilebilirken İmam Şâfiî, İbn Hazm ve Hanbelîlerin çoğuna göre diyet sadece deveden verilir. (Bardakoğlu, 1994: 473-479)

Deveden verilecek diyetle ilgili Hz. Peygamberden gelen rivayet şu şekildedir: “*Resûlullah (s.a.v) hataen adam öldürmede 20 tane 1 yaşını doldurmuş dişi deve yavrusu, 20 tane 1 yaşını doldurmuş erkek deve yavrusu, 20 tane 2 yaşını doldurmuş dişi deve yavrusu, 20 tane 3 yaşını doldurmuş dişi deve yavrusu, 20 tane de 4 yaşını doldurmuş dişi deve yavrusu verilmesine hükmetmiştir.*” (Ebu Davud, Diyat 18; Tirmizi, Diyat 1; Nesai, Kasame 30) Şâfiî ve Kurtubî’ye göre hataen öldürmede de diyetin katilin malından alınması gerekmektedir. (Mavsîlî, Çeviri, 2015: 585; Halebî, ty.: IV, 191; Kurtubî, 1997, V: 384)

Hür ve Müslüman bir erkeğin tam diyetinde diyet, altından bin dinar, gümüşten on bin dirhem, deveden yüz adet, sığırdan iki yüz adet, koyundan iki bin adet veya elbiseden her biri iki parçadan ibaret olmak üzere iki yüz takımdır. Hanefî mezhebinde de diyet çeşitleri bu şekilde tayin edilmiştir. (Uslu, 2015: 1061) Hür bir kadının tam diyeti de bunların yarısıdır denilmiştir. (Ebu Davud, 1992, Diyât: 18-20) Bazı kaynaklar bu konuda icma olduğundan söz etse de bazı alimler müslümanın diyetinin yüz deve olduğunu bildiren hadisi şerifi delil göstererek kadın ve erkeğin diyetinin eşit olduğunu söylerler. (Bardakoğlu, 1994: 473-479; Acar, 1998: 145-160) İmam Şâfiî, İbn Hazm ve

Hanbelî fakihlerin ekseriyetine göre diyette asıl olan deveden olmasıdır. Diğer sayılanlar devenin değerini açıklayan bir nitelik taşır.(1994: 473-479) Yani devenin değeri değıştikçe diğerleri de ona göre değışir.(Serahsî, 2008, XXVI: 117)

Kasta benzer (şibhü'l-amd) adam öldürmenin diyeti ise ağırlaştırılmış diyet olarak isimlendirilir ve üç çeşit deveden oluşur. 40 tane hamile deve, 30 tane 4 yaşını doldurmuş dişi deve, 30 tane 3 yaşını doldurmuş dişi devedir. Bu diyeti katilin babasının yakın akrabalarının vermeleri farzdır.(Hassenein, 2015, II: 60) Kasta benzer öldürmelerde diyeti baba tarafından akrabalar öder, suçlunun malından verilmez. Kasıt olmaksızın öldürmelerde diyet ödenirken katilin akilesi diye isimlendirilen asabesi katile yardım ederler ve diyet üç taksit şeklinde üç yıl içerisinde ödenir. (Kurtubî, 1997, V: 385)

Cezalarda asıl olan şahsî sorumluluktur. Konu ile ilgili "Bir suçlu ancak kendi aleyhine suç işlemiş olur" (Tirmizî, Fiten, 2) hadisi gereğince kasten adam öldürmede şayet maktulün ailesi affederse cumhura göre diyeti katilin malından almak zorunludur. Hanefilere göre ise af söz konusu olduğunda diyet ödenmez.

Cenin diyetinde ise canlı olarak doğup doğmamasına göre iki durum söz konusudur. Birincisi ceninin anne karnından darbe sonucu canlı düşmesi akabinde ölmesidir ki bu durumda kastın varlığını kabul edenlere göre kısas, kabul etmeyenlere göre tam diyet ödenmesi gerekir. Canlılık emareleri olarak ceninin ağlaması, nefes alması, hareket etmesi, annesini emmesi, hayatta olduğunu anlayabilecek sair haller sayılabilir.

İkinci olarak cenin anne karnından cansız olarak düşmesidir ki bu durumda kişinin "gurre" ödemesi gerekir. Gurre Mâlik'e göre elli dinar ya da altı yüz dirhemdir. Ya Gurre verir yahut Müslüman kadının diyetinin onda biri kadarını verir. Şâfiî'ye göre gurre yedi/sekiz yaşlarında bir köledir.(Kurtubî, 1997, V: 385; Koçak, 1996: 2011-2012)

Cenin canlı olarak doğarsa artık ona karşı işlenen öldürme fiilinde diyetle beraber keffâretin de gerektiği hususunda icma vardır. Ölü olarak doğması halinde keffâret gerekip gerekmeyeceği konusu tartışmalıdır. İmam Mâlik'e göre hem gurre hem keffâret gerekir, Ebû Hanîfe ve İmam Şâfiî'ye göre sadece gurre gerekir.(Kurtubî, 1997, V: 388; Koçak, 1996: 2011-2012)

C. KEFFÂRET CEZASI, TANIMI, DELİLLERİ, GEREKTİĞİ HALLER

Keffâret lügatte kusur veya günahı örten anlamlarına gelmektedir. Terim anlamı ise günahı affettirmek için meşru kılınan ibadet mahiyetindeki davranışlardır. (Karagöz vd., 2015: 369)

Fıkıhta keffâret, dinin belirli yasaklarını ihlal eden kimsenin hem ceza hem de Allah'tan mağfîret dilemek maksadıyla yükümlü tutulduğu köle azat etme, oruç tutma, fakiri doyurma ve giydirme gibi mali veya bedeni nitelikli ibadetlerin genel adıdır.(Yaran, 2002: 179; Katar, 2002: 177-178)

Kasta benzer öldürme, hatâen öldürme ve hata benzeri öldürme de keffâret cezası aslî ceza olarak uygulanır.(Yiğit, 2012: 116) Kur'an-ı Kerîm'de ilgili ayetlerde şöyle buyrulur: *“Yanlışlıkla olması dışında bir müminin bir mümini öldürmeye hakkı olamaz. Yanlışlıkla bir mümini öldüren kimsenin, mümin bir köle azat etmesi ve ölenin ailesine teslim edilecek bir diyet vermesi gereklidir. Meğer ki ölünün ailesi o diyeti bağışlamış ola. (Bu takdirde diyet vermez). Eğer öldürülen mümin olduğu halde, size düşman olan bir toplumdansa ise mümin bir köle azat etmek lâzımdır. Eğer kendileriyle aranızda antlaşma bulunan bir toplumdansa ise ailesine teslim edilecek bir diyet ve bir mümin köleyi azat etmek gerekir. Bunları bulamayan kimsenin, Allah tarafından tövbesinin kabulü için iki ay peş peşe oruç tutması lâzımdır. Allah her şeyi bilendir, hikmet sahibidir”.* (en-Nisa, 4:92)

Bu ayete göre keffâret cezası günümüzde daha çok manevi boyutlu bir cezadır. Kasten, hatâen, ve hata benzeri öldürmelerde gerekli olan keffâret, İmam Şâfî ve Mâlikî'ye göre kasten adam öldürmede de gereklidir.(Yaran, 2002: 181) Onlar hatalı olana gerekli görülen keffâretin hatasız olana hepten lazım olduğu görüşündedir. Ashab-ı Re'y'in görüşüne göreyse keffâret, bir ibadettir ve ancak Allah'ın vacip kıldığı yerde vacip olur. Bu sebeple kıyas yoluna gidilerek kasten adam öldürmede keffâret gerekir, farzdır denilemez görüşündedirler.(Kurtubî, 1997: V, 331; Sâbûnî, 2017: I, 499-500; Yaran, 2002: 180)

Keffâret cezası maktulün akrabalarının affıyla ortadan kalkmaz çünkü keffâret Allah için verilmesi gerekli bir haktır. Keffâret, katilin malından ödenecek bir köle

azadıdır. Bir nevi Allah'ın kullarından birini katletmesi sebebiyle köle olan bir diğer Müslüman kişinin azadına vesile olması gerekmektedir ki buna gücü yetmeyen kişi iki ay peş peşe oruç tutmalıdır.(Kurtubî, 1997: V, 388; Yaran, 2002: 181)

D. MİRASTAN MAHRUMİYET CEZASI

İslam Hukuku'na göre kişi hem anne, baba, dede ve nenesine hem de fûrûna mirasçı olabilmektedir. Fakat usulünün yahut fûrûnunun ölmesine kasten yada hatâen sebebiyet vermesi halinde bu hakkından mahrum bırakılır. (Yiğit, 2012: 118) Çünkü mirastan mahrum bırakma cezası vaktinden evvel bir şeye acele etmekten dolayı tahakkuk eder. Nitekim Hz. Peygamber şöyle buyurmuştur: “*Katil, mirasçı olamaz*” ve “*Katile miras yoktur*”(Ebu Davud, 1992, Diyat: 18)

Mirasçılarının men edilmesi hususunda mezheplerin görüşleri şu şekildedir: Hanefiler ister kasti ister hatalı olsun öldürmelerde -dolaylı öldürme hariç- kişinin mirastan men edilmesi gerektiğini kabul etmişlerdir. Mâlikîler hatalı öldürmeyi mirastan men sebebi görmezken Hanbelîler sebebiyet verilen her ölüme mirastan mahrumiyet söz konusudur diyen Şâfiîlerin görüşüne yakın bir görüş benimsemişlerdir. Bu görüşten hareketle ceza ehliyetine sahip olmayanların (akıl hastaları, çocuklar) ölüme sebebiyet vermeleri halinde de mirastan men cezası uygulanır. (Yiğit, 2012: 118) Bu konu mantıki ilkeler dahilinde de düşünüldüğünde toplumun ifsat edilmemesi açısından, mirasçılarının mirası almakta acele etmesinin önüne geçilmesi açısından tatbik olunmuştur.

III. TA'ZİR CEZALARI

Lügatte engellemek, terbiye etmek manalarına gelen ta'zir fıkıh terimi olarak had suçu ve cinayât gibi belirli cezaları olmayan suçlara, yetkili merciler tarafından uygun görülen ceza miktarının uygulanmasının tayin edilmesidir.(Başoğlu, 2011.:198) Ta'zirin miktarı hududtan (had cezalarından) aşağıdır.(Akşit, 1976: 58)

Ta'zir cezası kapsamında verilebilecek genel manada cezaları; ölüm, celde gibi bedenî cezalar, hapis sürgün gibi hürriyeti kısıtlayıcı cezalar, mali cezalar, kınama ve mahrumiyet cezaları olarak sıralayabiliriz.(Başoğlu, 2011: 198-202)

Ta'zir cezası asli ceza olarak da bedel ceza olarak da verilebilir. Ta'zir cezası olarak ölüm ancak devlete zararlı olduğu kanaati hasıl olan kişilere verilebilir. Bunun dışındakilere ise hapis ve mali cezalar verilebilir.(Akbulut, 1992: 179) Ancak Hanefî ve

Şâfiî alimler de dahil fakihlerin çoğunluğu ta'ziren ölüm cezasının verilemeyeceği konusunda hem fikirdirler. Suçluya işkence etme, hayatına son verme, uzun süreli hapsedme, bir organını sakatlama gibi akıl namus ve haysiyeti zedeleyici cezalar adaleti ve ahlakı sarstığı, insan haysiyetini zedelediği, suçu yaygınlaştırdığı için ta'zir cezası kapsamında yer almamıştır.(Başoğlu, 2011:200)

Ta'zir uygulanırken verilecek ceza had cezalarının en alt miktarına ulaşmamalıdır. Hâkim isterse suçluya sadece öğüt verir; onu azarlar, hapsedtirir, sürgüne yollar, yüzünü karalayarak teşhir ettirir, sopa attırır. Yine suçundan vazgeçinceye kadar selam vermemek, kendi haline terkedilmekle de ta'zir olunabilir. Görevden azil suretiyle, saç tıraş edilmekle, para cezası vermekle, bir taşınmazın yıkılmasıyla da ta'zir olunabilir. Ta'zir suçunun cezası, zamanın yasama organına bırakılmıştır. Ta'zir cezalarının hapis, sözlü ihtar, tevbihten öteye gitmemesi, had miktarının en azına ulaşmaması gerekir.(Akbulut, 1992: 179)

Günümüzdeki manevi zarar davaları, kamu davaları ve devlete karşı olan suç davaları ta'zir kapsamında ele alınabilir.

IV. TRAFİK KURAL İHLALİNİNE SEBEP OLAN ETKENLER ve İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE TASNİFİ

Her hukuk sisteminde olduğu gibi cari olan hukuk sisteminde de toplum düzenini sağlamak, kişi hak ve özgürlüklerini koruma altına almak için sair düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelere uyulmaması durumunda kişinin iradesine, çevre şartlarına ve sair etkenlere bakılarak düzeni bozmasına, kuralı ihlal etmesine karşılık yaptırım ve cezalar uygulanır. Bu bağlamda trafikte, kişi özgürlüklerini korumak adına belirli bir kanuni nizam gözetilmiş ve uyulmaması hallerinde gerekli görülen cezaların uygulanması istenmiştir.

Trafik kazalarında giden her bir can için dünyanın serveti ödense dahi kişinin geri gelmesi mümkün olmamaktadır. Bu sebeple maddi manevi amillerin göz önüne alınması gerektiğini, geri dönüşü olmayan hatalara sebebiyet vermemek için çaba ve gayreti artırmak gerektiğini düşünmekteyiz. Her ne kadar günümüzde İslam Hukukunun bir yaptırımı olmasa da kişilerin olası hallerde üzerlerine düşen dini vazifelerini anlamaları açısından genel manada da olsa bir çerçeve ortaya koyarak bu gayreti artırmaya çalışacağız.

İslam Ceza Hukuku'nda cezaların adil bir şekilde tevzi edilebilmesi için bir suçun meydana gelişindeki amiller, suçun işlenmesine vesile olan şahısların ihtiyar ve irade kuvvelerinin olaya dahil olma şekilleri önem arz etmektedir. Trafik kazalarında da sürücülere uygulanacak cezalarda aynı usul ve esaslar geçerli olmaktadır. Bu sebeple kazanın oluş sebepleri, kimden veya neden kaynaklı olduğunun tespiti cezaların adil uygulanabilmesi için son derece önemlidir.

Sürücüden kaynaklı kusurların hepsini ele alamayacak olsak da şekil 2'deki tabloya göre diğer kusurlara da bakıldığında aydınlatıcı bilgiler elde edilebilir. Tabloyu oluştururken insanın fiilleri ve neticelerini değerlendirebilmek için irade faktörünü esas almaya çalıştık.

İrade sözlükte herhangi *“bir şeyi yapıp yapmamaya karar verme gücü”*(TDK, t.y.) olarak ifade edilmektedir. Nefsin bir şeyi yapmak istemesi, bir amacı gerçekleştirme arzusu, menfaat sağlama inancından doğan meyil olarak tanımlanmıştır.(Çağrıcı,

Hökelekli, & Apaydın, 2000: 384-387) Klasik fıkıh literatürüne irade kavramıyla ilgili olan alt terimler kullanılsa da irade kavramı terimleşmemiş olduğundan daha çok kast anlamında kullanılmıştır. Mustafa Ahmed Zerkâ irade için “bir şeyi yapmaya karar vermek ve ona yönelmektir” demiştir. İrade, bir şeyi yapıp yapmama ya da ihtimaller arasından birini yapma imkanı olarak tanımlanabilir. (Çağrı vd., 2000: 384-387) Mesuliyetten söz edebilmek için akıl ve anlayıştan sonra iradenin olması gerekmektedir.

İnsanın hür bir şekilde neticelerini bilerek yasak olan işleri yapması neticesinde fiilin sonucuna katlanması mesuliyeti sebebiyledir. İstemeyerek zorla yasaklanmış bir işi gerçekleştiren kimse yapmış olduğundan dolayı mesul tutulmaz. İslam Hukuku’nda cezai sorumluluktan bahsedebilmek için, idrak sahibi birisinin, hür iradesiyle, yasak bir işi yapmış olması gerekmektedir. Cezai sorumluluktan bahsedebilmek için saydığımız üç unsurun da bir arada olması gerekmektedir. Birinin olmaması halinde cezai sorumluluk olmaz. (Udeh, 1990, II: 22)

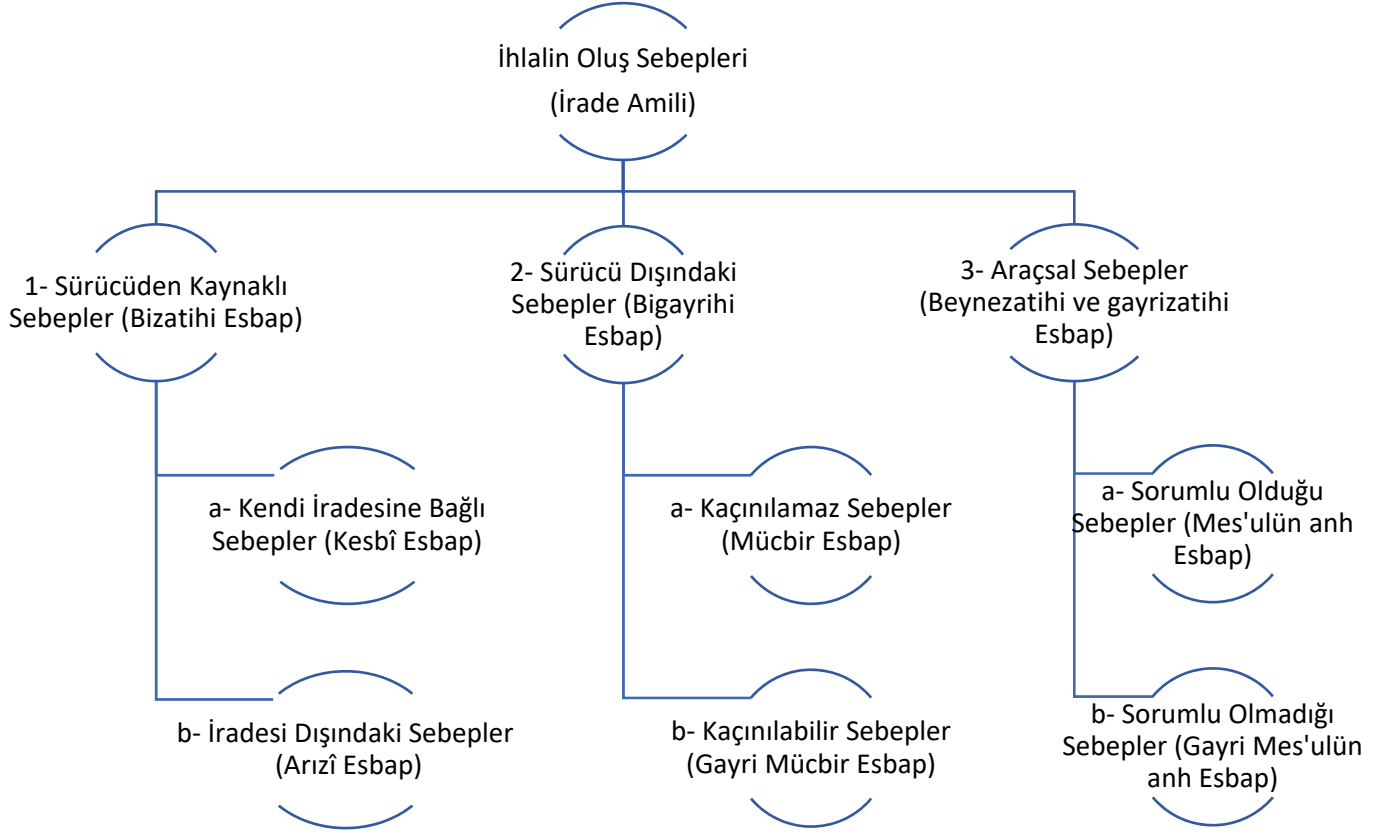
Her bir cezada sayacağımız şu unsurların olması gerekir. Yani ceza ıslah edici, suçu önleyici olmalı, aynı zamanda suç ile ceza arasında uygunluk bulunmalı ve cezalar umumi (herkese uygulanabilir) olmalıdır. Yasak olan ya yapılması ya da yapılmaması emredilmiş işlerdir. Yasak fiillerin bazıları suçluya menfaat sağlasa da toplumun düzenini bozduğu için o fiiller yasaklanmıştır. Bazıları da şâri tarafından insanın şeref ve haysiyetini korumak için yasaklanmıştır. Cezaların amaçlarından biri de toplum menfaatlerini ve düzeni korumaktır.(Udeh, 1990, II: 16)

Tek tek maddelere değinecek olsak da burada ortaya koymaya çalıştığımız husus kişinin trafikte yaşayabileceği olası hallerde suçluluk durumunu ve olaya dahil olma şeklini belirleyerek alacağı cezayı tayin etme noktasında bir tablo oluşturmak suretiyle bu işin mantığını izhar etmektir.

Kazalar genellikle kural ihlalleri yahut ihmaller neticesinde meydana gelmektedir. Kazalarda sürücü iradesinin oranını belirlemek cezalarda adaleti sağlar. Bu sebeple iradeyi baz alarak şu tabloyu oluşturduk:

Şekil 2: Kural İhlalinin Oluş Sebepleri

Şekil 2'yi oluşturmamızda ana etken kişinin ihlal ettiği kurallarda kendi iradesinin oranını belirlemektir.

A. SÜRÜCÜDEN KAYNAKLI SEBEPLER

Sürücünün trafik esnasında araç sürme dışındaki işlerle ilgilenmesi halinde meydana gelen maddi veya manevi zararlar bizzat sürücünden kaynaklı olmaktadır. Araç sürmekten maksat trafikte kişinin el ayak ve ilgili organlarını sadece araç sürme işlemi için kullanmasıdır. Bu minvalde sürücünden kaynaklı sebepleri iki kısımda ele almak mümkündür.

1. Kendi İradesine Bağlı Sebepler

Sürücünün trafikte sürüş esnasında kendi ihtiyarıyla bir başkasının dahli olmaksızın sürme dışı hareketleri isteyerek yapmasıdır. Medya oyuncu, cep telefonu, klima, radyo, yemek içmek, navigasyon vs. ile sürüş esnasında ilgilenmesidir. Son zamanlarda ortaya çıkan otonom araçlar her ne kadar sürüş esnasında sürme dışında

işlerle meşgul olmaya imkan verse de günümüzde yaygın olan sürücüye bağlı araçlarda yapılan sürüş dışı hareketler yüksek ihtimalle ölümlere, ölümcül yaralanmalara ve maddi zararlara sebebiyet verebilmektedir. Burada bu ihmalkarlıklar dışında sürücülerin ihtiyari olarak kural ihlalleri yapmalarını da sayabiliriz. Kırmızı ışıkta geçmek, hız kurallarını ihlal etmek gibi. Ancak başkasının canını kurtarmak gibi istisnaları dikkate almak gerekir.(Baştuğ, 2019)

Önemli olan husus sürücünün bir zorlama olmaksızın kendi ihtiyarı ile bilerek ve isteyerek bu kural ihlallerini gerçekleştirmiş olmasıdır ki bu da o ihlali kesbi sebepler arasına dahil eder. Yani sürücü suç kastını taşımaktadır. Her ne kadar bu ihlali yapan sürücüde insan öldürmek veya yaralama isteği olmasa da bu kuralların konuluş amacı trafikte bulunanların can güvenliği içerisinde varmak istedikleri yere gitmelerini sağlamak olduğundan sürücü kural ihlaline niyetlendiği zaman aslında maddi manevi zarar vermeyi, birini yaralamayı yahut öldürmeyi de dolaylı olarak kastetmiş olmaktadır. Ancak bu durumda öldürme kastının varlığı dolaylı olduğundan yani doğrudan kast olmadığından ceza takdir edilirken kısasa hükmedilemez.

Kişinin sürüşe engel teşkil eden bir rahatsızlığı olmasına karşı onu göz ardı ederek araç sürmesi de aynı şekilde değerlendirilir. Burada hastalığı ister geçici olsun (kırık, çıkık, kesik, hafif yara vs. gibi) ister bazen tezahür eden bazen etmeyen cinsten olsun (sara nöbeti, aklın gidip gelmesi vs. gibi) sürüşe engel teşkil eden türde ise kişi de bunu bile bile sürüşe çıkarak kural ihlalinde bulunursa neticesinde hastalığı sebebiyle zarara sebebiyet verirse o fiili bizzat işlemiş sayılır. Fakat kişide öldürmek kastı yahut zarar vermek kastı olmadığından kısas uygulanmaz.

Sarhoşluk verici maddelerin kullanımı da aynı şekildedir. Kişi kendi iradesiyle hareketlerinin kontrolünü kısıtlayıcı maddeler kullandıktan sonra araç sürmeye çabalar ve zarara sebebiyet verirse iradi olarak yapmış sayılır. Hanefî ve Şâfiilere göre, helal bir maddeyi kullanmaktan dolayı sarhoş olan kimsenin boşaması geçerli değilken haram maddeler ile sarhoş olanın boşaması muteberdir.(Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı, 2019) Evlilik ve boşanma gibi kişinin daha çok kendisini ilgilendiren ve çevresine de tesir eden toplumsal bir hadise de dahi haram yolla sarhoş olanın boşamasına itibar edilirken geri dönüşü olmayan can kayıplarına yol açan trafik gibi mühim bir alanda sarhoş sürücülerin fiillerine daha da itibar edilmesi gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak Bursa'nın İnegöl ilçesinde otobüs şoförünün araç sürerken arkasına dönerek yolcuyla sohbeti ettiği esnada yola çıkan 4 yaşındaki bir çocuğu görmeden ezerek öldürmesi haberlere konu olmuştur. ("Kahreden kaza kamerada!," 2019) Kazanın video kayıtlarından elde ettiğimiz bu bilgilere göre şoförün sürüş esnasında ilgi ve alakasını sürüş dışında kullanması bir çocuğun ölümüne sebebiyet vermiştir. Bu olayda şoförde doğrudan ölüm kastı bulunmaması sebebiyle kısas uygulanamaz. Ancak diyet cezasından söz etmek mümkündür. Ölüm neticesinin ortaya çıkması trafik kazası neticesinde olduğundan araçla istemeden ölüme sebebiyet verme, dikkat ve özen göstermeme saikleri sebebiyle şoförün Şibhu'l-Amd kapsamında ağırlaştırılmış diyet ödemesi gerekir.

2. İrade Dışındaki Sebepler

Sürüşüne engel hiçbir mani yokken sürüş esnasında sürücünün bir dahli olmadan kendiliğinden bedenin de arızaya sebep olan etkenler bu kapsamda ele alınır.

Sürücüler trafikte sürüşe çıkmadan önce kendilerini ve araçlarını kontrol ederek trafikte olası zararları kısmen de olsa önleyebilirler fakat bu fiil tek başına kazaları önlemeye muktedir değildir. Araç sürme işlemi esnasında sürücüde meydana gelebilecek baş dönmesi, akıl kaybı, kalp krizi, aksırma, istemsiz öksürme, görüşüne mani herhangi bir etken, yolcuların yapmış oldukları sürüşe mani kabahatler vs. haller neticesinde bir zararın meydana gelmesi halinde zararın tazmininde sürücünün bizatihi bir dahli olmadığı değerlendirilmesini yapabiliriz.

Trafikte seyir esnasında sürme fiili trafiktekilerin can güvenliği açısından büyük önem arz etmektedir. Sürücülere gelen arızı sebeplerden dolayı oluşan maddi ve manevi zararlarda sürücülere asli ceza (kısas) uygulanmazsa da diyet gibi bedel cezalar tatbik olunur.

Sürücülerin iradesi dışında gelişen olaylarda, sürücülerin kendi üzerlerine düşen vazifeleri eksiksiz yapmaları ve araçlarının bakımlarını tavsiye edilen zaman aralıklarında yaptırmaları gerekmektedir. Bu şartlar yerine geldikten sonra meydana gelebilecek can ve mal kayıplarında sürücülerin suç kastı olmaması nedeniyle kısas cezası tatbik olunmaz.

Konuyla ilgili bir haber şöyledir: Bursa’da bir taksi şoförü sürüş esnasında kalp krizi geçirerek aracın hakimiyetini kaybetmiş önce demir bariyerlere çarpmış ardından kaldırımda yürüyen bir kadına çarparak yaralanmasına sebep olmuştur. Olayda can kaybı yaşanmamıştır. (“Sürücüsü kalp krizi geçiren taksi...,” 2019) Olayda sürücünün rahatsızlığı sebebiyle sürüş hakimiyetini kaybetmesi bir kadının yaralanmasıyla neticelenmiştir. Ölüme de sebebiyet verebilecek bu olayda eğer şoför çarptığı kişiyi öldürmüş olsaydı bu fiilinde kasıt olmadığı için şoföre kısas cezası tatbik edilemezdi. Olaydaki yaralama hadisesi için de aynı netice geçerlidir. Fakat bu durumda yaralama yahut ölüm neticelerinde, ölenin ailesine, yaralananın kendisine diyet ödemesi gerekirdi.

B. SÜRÜCÜ DIŞINDAKİ SEBEPLER

Şekilsel olarak ortaya koymaya çalıştığımız kazanın oluş amillerinde bi gayrihi sebep olarak adlandırdığımız bu maddede sürücüler ve araçları dışındaki amilleri ele almaya çalışacağız.

Sürücüler üzerlerine düşen vazifeleri yapsalar da tamamen iradeleri dışında olaylar gerçekleşebilmekte haliyle bu durumlarda zararın ortaya çıkmaması için müdahale etmeleri imkansızlaşmaktadır. Ortaya çıkan bu sebepler mücbir sebep ve gayri mücbir sebep şeklinde iki kısımda incelenebilir.

1. Mücbir Sebepler

Genellikle toplu taşımalarda meydana gelebilen yolcuların şoförün rızası olmadan sürüşe müdahale etmeleri, üçüncü şahısların ağır kusurları, zarar görenlerin ağır kusurları, sürücü ve araçların diğer araçlardan gelen cisimlerden veya diğer sürücülerin hatalarından ötürü zarar görmeleri, cebir ve tehdit altında olmaları, coğrafi şartların ani değişikliği, doğal afetlerin etkileri gibi hallerde sürücüler istemedikleri sonuçlara sebep olabilmektedir. Bu gibi kaçınılmaz hallerde fiillerinin neticelerinden mesul tutulmaları doğru olmayacaktır.

Bu konuyla alakalı olarak yaşanan şu olayı örnek verebiliriz: İstanbul’a gitmek üzere yola çıkan otobüs şoförü Amasya merkez Yassıçal kavşağı mevkiinde gizli buzlanma sebebiyle aracın hakimiyetini kaybetmiş ve otobüsün yol kenarına devrilmesine sebep olmuştur. Olayda 2 kişi yaşamını yitirmiş ve 35 kişi de yaralanmıştır. (“Amasya’da yolcu otobüsü devrildi,” 2019) Ölüm, yaralama ve maddi manevi zararlar

neticelenen bu olayda şoförün doğrudan kastı olmaması sebebiyle kısas tatbik olunamaz fakat ölen kişiler için ailelerine diyetlerinin ödenmesi gerekir. Diğer yaralanan kişiler için yaralanan uzuvları miktarınca diyet tespit edilerek ödeme yapılması gerekmektedir.

2. Gayri Mücbir Sebepler

Sürücülerin üçüncü şahısların ağır olmayan hataları ve zarar görenlerin ağır olmayan hataları göz önüne alındığında kaçınılabılır olan hatalardır. Bunu tespit etmek imkanı güç olsa da sürücülerin üzerlerine düşen sürüş vazifelerini trafik ve sürüş kurallarına uyarak, eksiksiz şekilde (başka şeyle uğraşmaksızın) yerine getirmeleri halinde önleyebilecekleri hallerdir. Örneğin yayaların, geçmeleri yasak olan yerlerden geçerken yere düşmeleri halinde gerekli fren mesafesine yahut kaçış rotasına sahip olan araç sürücülerinin bu manevraları gerçekleştirmeleri gerekmektedir. Karşı tarafın hatasından yararlanılarak ona zarar verme hakkına sahip olunmaz. Çünkü böyle durumlarda fiilin kasten işlenmesinden söz edilebilir. Burada mühim olan sürücülerin kaçınma yahut durma imkanlarının olmasıdır. Aksi halde yani sürücülerin üzerlerine düşen vazifeleri yapmalarına fırsat bulamamaları halinde ortaya çıkan netice mücbir sebep kapsamında değerlendirilir.

Konuyla ilgili olarak şöyle bir olay haberlerde yer almıştır. Polislerin dur ihtarına uymayan araç şoförü kaçmaya çalışmıştır. İleride motorize ekipler tarafından yol kesilmiş ve araç sürücüsü durdurulmak istenmiştir. Araç sürücüsü durmayarak motosikletli ekibe çarpmış ve iki polis memurunu ezerek yaralanmalarına sebep olmuştur. (“Korkunç anlar! 2 polisin üzerinden geçti...,” 2018) Olayda sürücünün durma imkanı varken bilerek polislere çarpması ve onları ezmesi, kasıtlı yapılan fiil kapsamında değerlendirilmelidir. Yapmış olduğu yaralama fiillerinden kaçınabilme imkanı varken bunu dikkate almamış polislerin canlarını tehlikeye atmıştır. Olay neticesinde meydana gelen yaralanma fiillerinden dolayı mümkün olması halinde kısas uygulanması gerekmektedir. Olay neticesinde polislerin ölümüne sebebiyet verilseydi şoföre kısas uygulanması gerekirdi.

C. ARAÇSAL FAKTÖRLER

Kişilerin sağlam bir sürüş eğitimi alarak sürme becerilerini olması gereken seviyeye getirmeleri ve bedenlen de sürme fiilini yapabilmelerinde herhangi bir

manilerinin olmaması gibi olgular her ne kadar trafiğe çıkıldığında kaza yapma risklerini düşürse de onları tamamen kazalardan beri tutamaz.

Trafikte birçok hareketli unsurun olmasından ve hareketlerinin her zaman hesap edilememesinden dolayı sürücüler üstlerine düşen vazifeleri tamamen yerine getirirler de kaçınılamaz ve öngörülemeyen kazalara karışma ihtimalleri trafikte oldukları her an mevcuttur.

Sürücülerin trafikle bağlantılarını kuran ve hatta onların trafikte bir nevi kimlik kartı niteliğinde olan araçların gerekli teknik özelliklerde ve donanımda olmaları olabilecek birçok kazaya karşı, kazaya karışanların en az ya da hiç zarar almadan kurtulmalarını sağlayabilmektedir.

Araçların bakımının zamanında yapılması, coğrafi şartlara uyumlu donanımların kullanılması, araç gruplarına tahsis edilen hız ve yük limitlerine uyulması, araçla ilgili şarta ve zamana bağlı olarak olması gereken tüm ekipmanların bulundurulması gibi hususlara dikkat edilmediği zaman en iyi ihtimalle trafik sıkışıklığına neden olmak trafikteki diğer unsurlara sıkıntı vermek ve hatta diğer ihtimaller de göz önüne alındığında can ve mal kaybına sebebiyet vermek kaçınılmaz olmaktadır.

Araç bakımı şoförlerin bakmakla veya baktırmakla mükellef oldukları şeklinde iki kısımdan oluşur. Şoförlerin gözetmekle mükellef oldukları ve araçlarının yapabilecekleri bakımları mevcuttur. Motor yağı ve cam suyu seviyesi, balata kontrolleri vs. gibi önem arz eden teknik kontroller şoförler tarafından el veya göz yordamıyla kolaylıkla kontrol edilebilir. Bazı bakımları sadece teknik elemanlar yapabilmektedir. Motorun ağır bakımları, aracın elektriksel beyinsel bakımları gibi bakımlarda şoförlerin rutini bozmadan araçlarını bakımlara sokması gerekmektedir. Araçlar her ne kadar kurallara uygun olarak bakımları yapılmış olsa da fabrikada üretilirken hatalı üretilmiş olabilmekte yahut bakım esnasında eksik ya da yanlış müdahalede bulunulmuş olabilmektedir. Bu gibi durumların her birinde meydana gelebilecek zararlarda şoförlerin ceza alma durumları değişiklik gösterecektir.

Toplum genelinde sürücülerin kendi yapabilecekleri bakımları arasında motor ve cam sularını kontrol etmek, motor yağını kontrol etmek, görüşünü engellemeyecek şekilde camların temizliğini yapmak, aracın rutin kilometre bakımlarını ve senelik rutin

kontrollerini zamanında yaptırmak, aracın yürüyen, lastik, fren, balata, direksiyon ve şanzıman gibi hayati önem arz eden sistemlerini kontrol ettirmek, araca yapılan restorasyon çalışmalarının sürüşe mani teşkil etmeyecek şekilde olmasını sağlamak, yapılan restorasyonlarda araca takılan bakıma ihtiyaç duyan parçaların bakımını ihmal etmemek (alternatif yakıt sistemleri vb.) gibi işlemler sayılabilir.

1. Sorumlu Olduğu Sebepler

Sorumlu olduğu ve sorumlu olmadığı ayrımını irade amilini göz önüne alarak yaptık. Şöyle ki; sürücülerin her araç için kendine has olarak fabrikalar tarafından belirlenen özellik ve bakım standartları vardır. Aynı şekilde devletin de araçların belirli bir bakım seviyesinin altında olmaması için her araç için kendi özelliklerine uygun şekilde belirlenmiş standartlar mevcuttur.

Hem fabrikalar hem de devlet eliyle araçlar olası kazalara sebebiyet vermemeleri için bakımlı tutulmaya çalışılmaktadır. Bazı zamanlarda özellikle araçların garantilerinin dolmasıyla fabrika servisleri -pahalı da olması sebebiyle- tercih edilmemekte sadece devlet kontrolünde binek araçlar iki yılda bir ticariler ise her sene olmak üzere muayene edilerek varsa eksik ve kusurlarının giderilmesi istenmektedir. Binek araçları baz aldığımızda ise iki yıl gibi uzun bir sürede bakım yapılmaksızın kullanılan araç hem sürücünün kendisini hem de diğer araçlarda seyahat edenleri tehlikeye atmaktadır. Bu tamamen sürücünün kendi inisiyatif ve vicdanına kalmaktadır. Hal böyle iken araçlardan kaynaklı sebepler neticesinde ortaya çıkan zarar, yaralama ve ölümlerden sürücünün sorumlu tutulması gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak meydana gelen olay şu şekildedir: Singapur'da trafikte seyreden motosiklet sürücüsüne bir kamyon lastiği yerinden fırlayarak çarpmış ve motosiklet sürücüsünün ölümüne sebep olmuştur.(Y. Şafak, 2017) Bu olayda iki ihtimal mevcuttur. Ya kamyon şoförü aracıyla ilgili kendi üzerine düşen görev ve sorumlulukları yerine getirmemiş, ihmalkar davranmıştır. Ya da üzerine düşeni yapmış olmasına rağmen tekeri yerinden fırlamıştır. İki ihtimalinde birbirinden farklı hükümleri vardır. Birinci durum baz alındığında sürücü bir başkasının ölümüne sebep olmuştur. Öldürme kastı olmayan şoförün yapmış olduğu bu fiilden dolayı ölenin varislerine ağırlaştırılmış diyet ödemesi ve vermiş olduğu maddi zararı da tazmin etmesi gerekmektedir.

İkinci durumda ise sürücünün araç bakımlarını yaptırmış olduğu yerin sorumluluğu vardır. Bu durum tesebbüben öldürme kapsamında değerlendirilebilir. Sürücünün olayda herhangi bir dahli olmadığı için bakımı yapan şirketin ölenin ailesine diyet ödemesi ve oluşan maddi zararı tazmin etmesi gerekir.

Bir başka hadise de Kütahya’da gerçekleşmiştir. Kamyonetin arkasından düşen demir hemen arkasından gelmekte olan araç şoförünün kafasına isabet ederek ölümüne sebep olmuştur. (“Kamyondan Düşen Demir Can Aldı,” 2014) Bu olayda da durum Singapur’da gerçekleşen olayın birinci ihtimaliyle benzerlik gösterdiğinden kamyonet şoförünün yapması gerekenler, ölen kişinin ailesine ağırlaştırılmış diyet ödemek ve vermiş olduğu maddi zararı tazmin etmektir.

2. Sorumlu Olmadığı Sebepler

Sürücüler bakmakla mükellef oldukları araçların bakımlarını devletin ve fabrikaların belirlemiş olduğu standartlarda tutmak için araçlarına gereken bakımı zamanında yapsalar da birçok elemanın bir araya gelmesiyle binlerce parçadan oluşan aracın arıza yapma olasılığı her zaman vardır. Kimi zaman motora sürücünün fark etmediği şekilde hayvanlar yahut parçalar girebilmekte kimi zaman sürücünün kullanmış olduğu araç fabrika çıkışlı eksik veya hatalı üretilmekte kimi zaman da aracın bakımını yapan ustaların ihmali sebebiyle arıza verebilmektedir. Bu ve bunun gibi sürücünün ihtiyarını devre dışı bırakan hallerde kişilerin trafikte yaşayacakları olası zarar verme, yaralama ve öldürme hallerinde kişilerin iradelerinin devre dışı olması sebebiyle yaptıkları fiilden mesul tutulmamaları gerekmektedir.

Konuyla ilgili olarak Mardin’de meydana gelen kazada kamyonun freni boşaldığı için araç kontrolden çıkmış ve karşı yoldan gelen çekiciye çarpması haberlere çıkmıştır. Kaza neticesinde çekici sürücüsü hayatını kaybetmiş kamyon sürücüsüyle beraber dört kişi de yaralanmıştır. (“Freni patlayan kamyon...,” 2013) Bu olayda şoförde bulunan sürüş kabiliyetinde herhangi bir noksanlık yok ve aracın bakımları tam ve zamanında yapıldıysa şoförün mağdurlara diyet ödemesi gerekmektedir.

Bundan sonraki kısımda trafik kazalarında yaşanan halleri tablo 2’yi göz önünde bulundurarak İslam hukukuna göre analizini yapmaya çabalayacağız. Bu analizleri yaparken tek tek kural ihlallerini ele almaktansa ihlallerin neticelerine göre bir sıralama

yapmayı tekrara düşmemek adına daha yararlı bulmaktayız. Bu sıralamalara ihlallerin amillerini de eklemeye gayret edeceğiz.

D. SÜRÜCÜDEN KAYNAKLI İHLALLERİN İSLAM CEZA HUKUKUNA GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Trafik kazalarında ortaya çıkabilecek ölüm, yaralama veya maddi ve manevi zararları İslam ceza hukukunda kasten, kasıt benzeri, hatâen ve tesebbüben olarak ele almak mümkündür. Bunlara ilaveten bir de mesul olunmayan fiiller/durumlar vardır ki kapsamlı olduğu için onu da ayrıca ele alacağız.

Buna göre sürücüler trafik kural ihlali yaparak ölüme sebep olduklarında bu ihtimallerden birisi söz konusu olacaktır: Kasıt ihtimali, Şibh-i Amd ihtimali, Hata ihtimali, Tesebbüb ihtimali, Mesul olmama ihtimali.

1. Kasıt İhtimali

Öncelikle kasten öldürmeden söz edebilmek için sürücünün çarptığı kişiyi öldürme niyetiyle çarpmış olması ve buna ilave olarak çarptığı kişinin bu eylem neticesinde ölümünün tahakkuk etmesi icap etmektedir. Bu bağlamda kasten katilde şu üç unsur olmalıdır: Ölmeden önce mağdur sağ olmalı, öldürme mağdur edenin fiili neticesinde ortaya çıkmalı, mağdur edende suç kastı olmalıdır.(Udeh, 1990, III; 19) Aksi durumda kişilerin kasten öldürmelerinden bahsetmek söz konusu olmaz.

Kast ihtimali, kasten öldürme, yaralama ve zarar vermedir. İslam hukukuna göre kasten bir Müslümanı öldürme yahut yaralama suçunun cezası kısas yani cana karşı can, uzva karşı uzuv olacağından bu saikleri belirlemek geri dönüşü olmayan bu hükmün adil olması için son derece büyük önem arz etmektedir.

Trafik kazalarında kast ihtimali çok nadirdir. Genellikle yapılan kazalar birini öldürme yaralama yahut zarar verme niyetiyle değil kuralın ihlal edilmesi niyetiyle yapılmaktadır ki bunda bir insanı öldürme yahut yaralama niyeti olmadığından kast kapsamında ele almak doğru olmayacaktır. Günümüz hukukunda bu tür kazalar çeşidine göre taksirli suç olarak ele alınmaktadır. Konuyla ilgili olarak şöyle bir haber mevcuttur. Araç sürücüsü trafikte tartıştığı motosiklet sürücüsüne kasıtlı olarak çarpmak suretiyle motosiklette seyreden kişilerin yaralanmasına kasten sebep olmuştur. (“Tartıştığı motosikletliye bilerek çarptı,” 2017) Araç sürücüsü yapmış olduğu kasti eylem

neticesinde vermiş olduğu zararlardan mesuldür. Kıyas uygulanması mümkün ise kıyas uygulanır. Eğer araç sürücüsüne kıyas uygulama imkanı bulunmamakta ise organların ya da uzuvların durumuna göre araç sürücüsünün mağdura diyet ödemesi gerekir.

Maddi zararlarda haksız olan taraf zararı tazmin etmekle mükellef iken manevi zararlarda da aynı durum söz konusudur. İlk zamanlar İslam alimleri maddi-manevi zarar ayrımı yapmamışken günümüz İslam hukukçuları, pozitif hukukun böyle bir taksimat yapmasının da tesiriyle bu ayrıma gitmişlerdir. Manevi zarar karşılığında kişinin zararı tamamen giderilemese de ta'zir veya maddi bedel yoluyla en aza indirilerek mağdur teskin edilir.(Ekşi, 2013: 224-226)

Şekil 2'de yaptığımız tasnif, kasıt ihtimalini yani kasten öldürme, kasten yaralama ve kasten zarar verme unsurlarını ihtiva edememektedir. Kastensiz yaralama olan kasten müessir fiilde kasten öldürmede olduğu gibi kıyas uygulanır. Kıyasın uygulanmasının mümkün olmadığı hallerde ise diyet yahut erş yoluyla zarar tazmin yoluna gidilir.

2. Kasta Benzer Olma (Şibh-İ Amd) İhtimali

Günümüz hukukunda yapılan taksirli suç, olası kast ayrımı İslam hukukunda olmamakla birlikte bu iki tür de kast benzeri öldürme türüne girdiğinden trafik kazalarının yüksek orandaki kısmı bu ihtimal çerçevesinde değerlendirilecektir.

İslam ceza hukukunun adam öldürme bahsindeki temel görüşleri; Ebû Hanîfe, İmam Şâfiî, İmam Muhammed ve Ebû Yûsuf'un görüşleri çerçevesinde aktarmıştık.

Ebû Hanîfe'nin görüşüne göre kesici olmayan ağır bir şeyle vurmakta kıyas yoktur.(Sâbûnî, 2017: I, 500) Bu görüş çerçevesinde bakıldığı zaman bilerek bile bir insana araçla çarpıldığı zaman kasten öldürmeden bahsetmek mümkün değildir.

İmam Muhammed ve Ebu Yusuf'un görüşlerine göre kasten adam öldürme, öldürmek kastıyla vurmaktır. Vurulan şey vurulduğu zaman öldüreceği kesinse bu kasten öldürmedir. Şibhu'l-Amdde ise vurulan şey genellikle öldürücü değildir.

İmam Şâfiî de öldürücü bir alet olmadan öldürmek kastı olmaksızın vurulmasını şibh-i amd kapsamında değerlendirmiştir.

Bu görüşlere bakıldığı zaman araçların öldürücü yani silah olarak sayılıp sayılmayacağı hususu tartışmalıdır. Bu günümüz hukukunda da aynıdır. Ayakkabı,

olayların niteliklerine göre bazı zaman silah olarak sayılırken araçlar genellikle silah olarak kabul edilmemektedir.(Kıldan & Akdemir, 2015: 241)

Bu hususta karşımıza araçların yapılış amaçları ve kullanım amaçları taksimi çıkmaktadır. Araçların üreticileri yasal koşullara uygun şekilde konforlu ve ekonomik olarak insanların taşıma ve seyahat etme ihtiyaçlarını karşılama amacıyla üretimde bulunmaktadır. “Bir işden maksad ne ise, hükm âna göredir” (Mecelle, md.2) kaidesi gereğince bizim de araçları ele alırken genel olarak toplum ve devlet indinde kabul gören üretim amaçlarını baz almak suretiyle araçları silah yani öldürücü vasıta olarak kabul etmememiz gerekmektedir. Bazı münferit olaylarda amacı dışında kullanılmaları yahut kullanılabilir olmaları hem araçlar için hem de ayakkabılar için verilen genel hükmün değişmesinin gerekli olmadığı kanaatindeyiz.

Peki bu kapsamda şekil 2’de yapmış olduğumuz taksimin bize faydası ne olacak? Bu sorunun cevabına geldiğimizde karşımıza şöyle bir netice çıkmaktadır. Kişilerin dahli arttıkça öldürme kastı olmasa bile ölüme sebep olunan hallerde ceza ağırlaşmalıdır. Fakat bunun kıstasını şekil 2’de yapmış olduğumuz ayırım sağlayacaktır. Tabi burada net bir ayırmadan söz etmek söz konusu değildir. Olayların gelişme aşamalarına, kişilerin dahil olma yollarına, olayların neticelerine göre bazı farklılıklar söz konusu olabilecektir fakat bizim burada ortaya koymaya çalıştığımız şey genel bir çerçeve çizmektir.

Araçların üretim amaçlarına göre kullanımı göz önüne alınarak sürücülerin yapmış oldukları kural ihlalleri neticesinde meydana gelen ölüm hadiselerinde irade amiline göre şekil 2’den sayacağımız şu çeşitleri şibhu’l-amd kapsamında değerlendirebiliriz:

1. Sürücüden Kaynaklı Sebepler’in Kendi İradesine Bağlı Sebepler çeşidi
2. Sürücü Dışındaki Sebepler’in Kaçınılabılır Sebepler çeşidi
3. Araçsal Sebepler’in Sorumlu Olduğu Sebepler çeşidi

Bu üç çeşit göz önüne alındığında sürücülerin yapmaları gereken mesuliyetleri göz ardı etmek suretiyle ölüme sebebiyet vermeleri halinde bir kişiyi kasten olmasa da kasıt benzeri bir durumda öldürdükleri kabul edilmelidir. “Mübâşir, müteammid olmasa da zâmin olur” (Mecelle, md.91) “Mütesebbib müteammid olmadıkça zâmin olmaz”

(Mecelle, md.94) kaideleri gereğince sürücülerde kasıt olmadığından günahkar sayılmaz fakat verdiği zararı tazmin etmekle mükellef olur.

İmam Muhammed ve Ebû Yûsuf'a göre şibh-i amd vurulan şeyin kesinlikle öldürücü olmamasıdır. (Mavsilî, Çeviri, 2015: 585) İmam Şâfiî'nin şibhu'l-amd ile ilgili görüşü ise şöyledir: Her ne kadar vuruş kasıtlı olsa da öldürmek kastedilmediği için ölen kişinin hatâen öldürüldüğü ortaya çıkar. Bu şekilde ölüme şibh-i amd denmesinin sebebi vurmak kastı olmakla birlikte öldürmek kastının olmaması ve vurulan aletin de öldürücü bir alet olmamasıdır.(Sâbûnî, 2017: 500) İmam Muhammed, Ebû Yûsuf ve İmam Şâfiî'nin görüşlerini dayanak olarak aldığımızda bu netice karşımıza çıkmaktadır.

Sürücülerin ihlal neticesinde ölüme sebep olmaları halini Şibhu'l Amd kapsamında ele aldığımızda kısas cezası yahut buna bedel olarak diyet cezası ya da af hakkı uygulanmayacak, mağdur tarafa ağırlaştırılmış diyet verilmesi ceza olarak taktir edilecektir. Böylelikle bilerek yapılan ihmaller cezasız kalmayacak hem hataen hem de kasten öldürmelerle aradaki fark ortaya konmuş olacaktır.

3. Hata İhtimali

Bir kasıt olmaksızın bir şahsın ölümüne sebep olmaya hataen öldürme denir. Hata ile bir insanın öldürülmesinde kısas cezası uygulanamayacağından diyet cezası bedel ceza olarak uygulanmaktadır.(Mâverdî, 2017: 435)

Araçların üretim amaçlarına göre kullanımı göz önüne alınarak sürücülerin yapmış oldukları kural ihlalleri neticesinde meydana gelen ölüm hadiselerinde irade amiline göre Şekil 2'den sayacağımız şu çeşitleri, hata kapsamında değerlendirebiliriz:

1. Sürücüden Kaynaklı Sebepler'in Kendi İradesi Dışındaki Sebepler çeşidi
2. Sürücü Dışındaki Sebepler'in Kaçınılamaz Sebepler çeşidi
3. Araçsal Sebepler'in Sorumlu Olmadığı Sebepler çeşidi

Sürücülerin iradelerinin devre dışı kaldığı bu üç çeşit göz önüne alınarak ölüme sebebiyet vermeleri hali hatâen öldürme kapsamında değerlendirilmelidir. Sürücüler şeklen mesul olmasalar da ortaya çıkan zararı tazmin etmekle mükelleftirler. Hataen ölüme sebebiyet verme halinde diyetin, katilin babasının yakın akrabaları tarafından ödenmesi farz olduğunda ittifak olduğu söylenmiştir.(Sâbûnî, 2017: 503)

4. Tesebbüb (Dolaylılık) İhtimali

Tesebbüben öldürme dolaylı olarak fiilin işlenmesi halinde ortaya çıkmaktadır. Araç firmaları veya satıcıların gerekli denemeleri yapmamaları yahut kullanmış oldukları malzeme kalitesinde, araçların montajlama işlemlerinde ihmalkarlık göstermeleri, ya da hatalı üretim yapmaları neticesinde araçtan kaynaklı kazalarda iki ihtimalden söz etmek mümkün olsa da ayırımını yapmak teknik destek alınarak mümkün olabilecektir. Bu kapsamda ele almaya çalıştığımız bu maddede birinci olarak sürücülerin arızanın farkında oldukları ikinci olarak ise sürücülerin arızanın farkında olmadığı ihtimallerinden söz edilebilir. Sürücüler araçlarının kusurlu olduğunun farkına varmasına rağmen gerekli müdahaleyi yapmıyor veya yapmaları için ilgili yerlere götürmeyerek ihmalkarlık gösteriyorsa tesebbübten söz etmek mümkün gözükmemektedir. Birinci duruma giren bu hal Şekil 2'deki araçsal faktörler kapsamında sorumlu olduğu durum çeşidine dahil edilerek şibh i amd kapsamında ele alınır.

Sürücülerin anlayamayacakları arızalar ya da aniden ortaya çıkan arızalarda bağımsız teknik ekiplerin kapsamlı çalışmaları sonucunda arızanın fabrikasyon olduğunu veya tamircinin yanlış, ihmalkar tutumu sebebiyle ortaya çıktığının anlaşılması üzerine sürücülerin mesuliyeti ortadan kalkar ki bu ikinci duruma girmektedir. Tesebbübe tekabül eden bu durumda ortaya çıkan ölüm, yaralama ve maddi manevi zarardan üretici ve ürünü denetleyici kurumlar mesul tutulmalıdır.

5. Mesul Olmama İhtimali

Sürücülerin kendi üzerlerine düşen sürüş, çevresel faktörlere uyum ve araç bakım vazifelerini tam ve eksiksiz yerine getirmeleri ayrıca trafik kurallarına riayet etmeleri hallerinde dahi bazı istenmeyen haller meydana gelebilmektedir. Bu gibi durumlarda sürücülerin iradeleri devre dışı kaldığından ve fiillerinde suç kastı olmadığından ortaya çıkan suçtan mesul tutulmamaları gerekmektedir. Her ne kadar mesul tutulmamaları gerekse de mağdurun kanının yahut zararının heder olmaması için ortaya çıkan zararın izale edilmesi gerekmektedir. Bunun için Ebû Hanîfe ve İmam Mâlik'in çarpışan süvariler ile ilgili belirtmiş oldukları görüşlerinde şöyle bir çözüme gittikleri görülmüştür; çarpışan süvarilerin her birinin akileleri karşı tarafın diyetini öder.(Kurtubî, 1997, V: 393)

Günümüzde çarpışmalar sıklıkla yaşanabilmektedir. Kurallara tabi tutulan trafik ortamında gerçekleşen ihlal ve kazalarda kusur oranı bilir kişilerce tespit

edilebilmektedir. Bu bağlamda ödenecek diyet miktarları bu oranda tespit edilerek şekil 2'deki kategoriler kapsamında belirlenmelidir.

Yargıtay'a temyiz edilen davada yaşanan olayı burada zikredelim. Bir çocuk marketten bir şey almak için karşıdan karşıya geçmeye çalışmıştır. Orta refüjdeki çimlere basılmaması için yapılan korumalığa takılarak o esnada ışıklardan hareket eden ve oradan geçmekte olan kamyonun arka sol tamponuna geriye doğru düşerek çarpmıştır. Olayda çocuk hayatını kaybetmiştir. (CGK, 2013) Burada kusur tamamen çocukta olduğu için şoföre kısas gibi bir cezai yaptırım uygulanamaz fakat hatâen bir kişinin ölümüne sebep olduğundan şoförün akilesinin karşı tarafın varislerine diyet ödemesi gerekir. Şoförün bu durum karşısında keffaret ödemesi gerekir. Bundan dolayı şoföre bir günah yoktur. (Mavsılî, Çeviri, 2015: 585)

SONUÇ

Trafik kuralları trafik akışını sağlamak ve trafikteki unsurların güven içerisinde seyahat etmesi için konulmuştur. Günümüzde cezaların sadece kural ihlali ile kaldığı durumlarda sürücülere para cezası yanında ceza puanı, ehliyete el koyma gibi cezalar uygulanabilmektedir. Trafik kural ihlallerine karşın verilen cezaların kâfi olup olmadığı hususu müphemdir. Ancak gene de trafik kural ihlallerinde verilen idari cezaların, zararların ortaya çıkmasını önlemek noktasında yetersiz kaldığı söylenebilir.

Trafik kural ihlallerinde kişi haklarını ilgilendiren durumlar söz konusu olduğunda ise Türk Ceza Hukuku kanunlarına başvurulur. Türk Ceza Hukuku'nun genel hükümleri çerçevesinde şekillenen bu kanunlara göre sürücülerden verdikleri zararlar tazmin edilir ve taraflar arasında adalet tesis edilmeye çalışılır. Biz bu çalışmamızda sürücülerin yapmış oldukları trafik kuralı ihlallerine ülkemizde şu an uygulaması olmayan İslam Ceza Hukuku'nda yer bulmaya çalıştık.

Ülkemizde yürürlükte olan trafik kuralları ve bu kuralların ihlalleri halinde uygulanacak cezaları örnek Yargıtay kararlarıyla birlikte çalışmamızın birinci kısmında ele aldık. TÜİK verilerine ve EGM'nin yayımlamış olduğu raporlara göre ölümlü-yaralanmalı trafik kazalarına sebep olan başlıca sürücü kusurlarının bazılarının asli kusurdan sayılmadığını tespit ettik. Ölümlü-yaralanmalı kazalara sebep olan en baş kusur, araç hızını, yol hava ve trafiğin gerektirdiği şartlara uydurmamaktır. Aşırı hızla araç kullanımı her ne kadar EGM tarafından müstakil olarak ele alınsa da bu kapsamda ele almak da mümkündür. Bir diğer kusur ise alkollü araç kullanmaktır. Bu kusur, ölümlü-yaralanmalı kazalara sebebiyet veren kusurlar içerisinde üçüncü sırada yer almaktadır. Ancak bu iki unsur asli kusurdan sayılmamaktadır. Bu sebeple meydana gelen kazalarda kusur oranları belirlenirken şaşırtıcı sonuçlarla karşılaşılabilir. Alkollü ya da aşırı hızla araç kullanan sürücü tali kusurlu kabul edilebilirken kazaya karışan diğer taraf asli kusurlu sayılabilmektedir.

Hiç şüphesiz trafik kuralları trafikteki düzeni sağlamak noktasında olmazsa olmazdır. Trafikte düzenin tesisi için her bir kural hayati önem taşımaktadır. Ancak trafik kural ihlallerine uygulanan cezaların her birisinin caydırıcılığı birbirinden farklıdır. Günümüzde araç kullanırken araç telefonu dışında telefon kullanımına 92 tl ceza verilmektedir. Trafik gibi birden çok unsurun hareket ettiği ortamda yoldan gözleri

ayırmak ve sürüşe odaklanmamak kazalara davetiye çıkarmaktadır. Günümüzde akıllı telefonların yaygınlaşması sebebiyle sürücülerin telefonlarla çok sık uğraştığı ve kazalara sebebiyet verdiği gözlemlenmektedir. Bu sebeple bu cezanın caydırıcılığı yetersizdir. Diğer yandan hız limitlerinin aşılmaması için kararlaştırılan cezaların 1002 TL'ye kadar çıkması cezanın caydırıcılığını artırarak sürücülerini bu konuda daha titiz davranmaya sevk etmiştir. 2018 yılına kadar trafik cezalarında caydırıcılık oranı çok düşükken aynı yıl yapılan düzenlemelerle ceza miktarları yükseltilerek trafik kurallarının uygulanabilirliği artırılmaya çalışılmıştır. Ancak bazı cezaların caydırıcılığı hala düşüktür. Cezalardaki caydırıcılığın para miktarındaki artış yanında kamu hizmeti yapmak şeklinde ek cezalarla takviye edilmesi gerektiği kanaatindeyiz. Bu şekilde cezaların caydırıcılığı artırılabilir.

Her ne kadar cezalardaki caydırıcılığı arttırmak mümkün olsa da trafik kuralları her zaman denetlenememekte, trafik kuralları kusursuz bir şekilde uygulanamamaktadır. Bu noktada kişileri vicdanen ve ahlaken kuşatan İslam Hukuku trafik kurallarını uygulamak açısından kolaylık sağlamaktadır. Bu sebeple çalışmamızda İslam Ceza Hukuku'na göre kişi haklarının ihlal edildiği trafik kural ihlallerinde ne gibi cezalar verilebileceğini ortaya koymaya çalıştık. Bunu yaparken irade amili ekseninde şema yöntemi ve gruplama tekniğiyle konuyu ele almayı, net bir çerçeve ortaya koymayı ve bu sayede ortaya çıkabilecek hallerin cezalarını tespit etmeyi amaçladık.

Çalışmamın ana kısmını özetleyen şekil 2'de trafik kural ihlallerinde sürücülerin iradelerinin dahil olduğu sebep çeşitlerini şibh-i amd kapsamında, sürücü iradelerinin dahil olmadığı halleri ise hata ve tessebbüb kapsamında değerlendirmeye tabi tuttuk. Bu taksimatı yaparken sürücülerdeki kasd unsurunu dikkate aldık ve bir fiili suç sayabilmek için gerekli nitelikleri göz önünde bulundurduk. Bu kapsamda "Mübâşir, müteammid olmasa da zâmin olur" (Mecelle, md.91) ve "Mütesebbib müteammid olmadıkça zâmin olmaz" (Mecelle, md.94) kaideleri ekseninde sürücülerin verdikleri zararları tazmin etmeleri gerektiği fakat yapmış olduklarından dolayı günahkar sayılamayacakları neticesine ulaştık.

Sürücülerin kullanmış oldukları araçları, "Bir işden maksad ne ise, hükm âna göredir" (Mecelle, md.2) kaidesi gereğince üretim amaçlarını baz almak suretiyle silah yani öldürücü vasıta olarak kabul etmememiz gerekmektedir. Araçları silah olarak kabul ettiğimiz takdirde her bir kazada kasd unsuru vardır diyerek kısas cezasını tatbik etmek

icap edebilir. “Raiyye, yâni tebea üzerine tasarruf maslahata menuttur.” (Mecelle, md.58) kaidesi gereği maslahatı gözeterek araçları silah kategorisine dahil etmemek gerekir.

Böylelikle bu çalışmamızla, insanların manevi sorumluluklarını ve vicdani ödevlerini onlara hatırlamaya, ne kadar titizlikle konulmuş ve takip edilmiş olursa olsun günümüz kanunlarının yetersiz kaldığı noktalarda alternatif bir çözüm sunmaya gayret ettik.

KAYNAKLAR

1. CEZA DAİRESİ, “Maktulün kalp hastası olduğunu bilip bilmediği ...”, 2006
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
12. CEZA DAİRESİ, “Alkollü Olarak Araç Kullanma”, 2015
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Araçların hızını, hava, yol ve trafik durumunun gerektirdiği şartlara uydurmamak”, 2015
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Arkadan Çarpma”, 2014
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Geçmenin yasak olduğu yerlerden geçme”, 2016
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Kırmızı ışık ihlali”, 2018
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Şerit ihlali yapmak”, 2018
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Taşıt giremez kuralı ihlali”, 2018
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Trafik güvenliğini tehlikeye atma”, 2018
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Yaya ve okul geçitlerinde yavaşlamamak ve yayalara yol vermemek”, 2014
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

17. HUKUK DAİRESİ, “Aşırı Hızla Araç Kullanmak”, 2017

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

———, “Dönüş kurallarına uymamak”, 2017

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

———, “Kavşaklarda geçiş önceliğine uymamak”, 2018

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

———, “Manevraları düzenleyen genel şartlara uymamak”, 2017

<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

765 SAYILI TÜRK CEZA KANUNU (MÜLGA) <http://www.ceza->

[bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm](http://www.ceza-bb.adalet.gov.tr/mevzuat/765.htm) (2.12.2018).

ACAR Halil İbrahim, “Diyet Açısından Kadın Erkek Ayırımı Problemi”, *Türkiye Günlüğü*, 1998, ss. 145–60.

AÇIKGÖZ Ali Nevzat, Gerekçeli-Karşılaştırmalı ve Açıklamalı Türk Ceza Kanunu, *Türk Ceza Kanunu Tanıtım Çalışması*, Van, 2005.

AKBULUT İlhan, “İslam Hukukunda Suçlar ve Cezalar”, 2003.

AKŞİT Mustafa Cevat, *İslam Ceza Hukuku ve İnsanî Esaslar*, İstanbul: Edebiyat Fakültesi Matbaası, 1976.

AKSOY Pınar Çağlayan, “Hukuka Aykırılık ve Ahlâka Aykırılık Unsurları Çerçevesinde Salt Malvarlığı Zararlarının Tazmini”, Ankara Üniversitesi, 2015.

ALCAKAPTAN Uğur, *Suçun Unsurları*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 1975, <http://kitaplar.ankara.edu.tr/dosyalar/pdf/802.pdf>.

AMASYA HABERLERİ, “Amasya’da Yolcu Otobüsü Devrildi: 2 Ölü, 35 Yaralı Cenaze Dönüşü Feci Kaza”, 2019, <https://www.haberturk.com/amasya-haberleri/66147025-amasyada-yolcu-otobusu-devrildi-2-olu-35-yaralicenaze-donusu-feci-kaza> (18.06.2019).

ANADOLU AJANSI, “Yayalara Yol Vermeyen Sürücülere Ceza”

<https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/yayalara-yol-vermeyen-suruculere-ceza->

/1330106 (7.02.2019).

APAYDİN Cengiz, “Taksirle Yaralama Suçu”, *Ankara Barosu Dergisi*, S.1 ,2011, ss. 59–114.

APAYDIN H.Yunus, “Hata”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1997.

<https://cdn.islamansiklopedisi.org.tr/dosya/16/C16005699.pdf> (19.06.2019).

AVCI Mustafa, *Osmanlı Hukukunda Suçlar ve Cezalar*, İstanbul: Gökkuşbu Yayınları, 2004.

AYDIN Nurullah, *Türk Suç ve Ceza Hukuku Genel Hükümler Özel Hükümler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2008.

AYHAN Önder, *Ceza Hukuku Dersleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi, 1992.

BARAN Doğan, “Maddi ve Manevi Tazminat Davası”

<https://barandogan.av.tr/blog/tazminat-hukuku/maddi-manevi-tazminat-davasi-nasil-acilir.html> (12.02.2019).

BARDAKOĞLU Ali, “Diyet”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 1994, ss. 473–479.

BAŞOĞLU Tuncay, “Ta’zir”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2011, ss. 198–202.

BAŞTUĞ Yusuf, “Hasta Eşi İçin Hız Yapan Sürücüye Kesilen Cezayı Mahkeme İptal Etti - Son Dakika Haberler”, 2019 <http://www.milliyet.com.tr/hasta-esi-icin-hiz-yapan-surucuye-gundem-2459575/> (17.01.2019).

BEYAZ TARİH, “Osmanlı’da İlk Araba ”

<https://www.beyaztarih.com/editorden/osmanlida-ilk-araba> (02.12.2018).

BEYOĞLU BELEDİYESİ, “Beyoglu Dergisi”, 2007.

BİLMEN, Ömer Nasuhi, *Hukuku İslamiye ve İstılahatı Fıkhiye Kamusu*, İstanbul:

Bilmen Yayınevi.

ÇAĞRICI Mustafa, Hayati HÖKELEKLİ, Hacı Yunus APAYDIN, “İrade”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2000 <https://islamansiklopedisi.org.tr/irade> (18.06.2019).

CEZA GENEL KURULU, “Hatalı şekilde veya yasak olan yerlere park etmek”, 2019 <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.

———, “Park etmiş araçlara çarpmak”, 2017

- <https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- , “Taşıt yolunun karşı tarafına geçmek isteyen yayaların taşıt yolunu, yaya ve okul geçidi ile kavşak giriş ve çıkışları dışında herhangi bir yerden geçmeleri yasaktır”, 2017
<https://karararama.yargitay.gov.tr/YargitayBilgiBankasiIstemciWeb/pf/sorgula.xhtml>.
- ÇİFTÇİOĞLU Cengiz Topel, “Türk Ceza Kanunu’nda Taksir”, 2013.
- DAĞCI Şamil, “Kıyas”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2002, ss. 488–95
- DİN İŞLERİ YÜKSEK KURULU BAŞKANLIĞI, “Sarhoş İken Yapılan Boşama Geçerli Midir? : Din İşleri Yüksek Kurulu Başkanlığı : Dini Bilgilendirme Platformu”, 2019 [https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/854/sarhos-iken-yapilan-bosama-gecerli-midir- \(17.01.2019\)](https://kurul.diyamet.gov.tr/Cevap-Ara/854/sarhos-iken-yapilan-bosama-gecerli-midir- (17.01.2019)).
- DOĞAN Baran, “Kasten İnsan Öldürme Suçu ve Cezası”
<https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/kasten-adam-oldurme-sucu-cezasi.html> (12.02.2019).
- , “Taksirle İnsan Öldürme Suçu ve Cezası” <https://barandogan.av.tr/blog/ceza-hukuku/taksirle-adam-oldurme-olume-neden-olma-sucu.html> (02.02.2019).
- DUMAN Soner, “İslam Ceza Hukukunda Cezalandırma Kurallarının Hedefleri”, *Uluslararası Hukukçular Birliği, Lale Yayıncılık*, 2015, C.I
- EBU DAVUD Süleyman b. Eş’âs es-Sicistânî, *Sünenu Ebî Davûd*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.
- EBU ZEHRA Muhammed, *İslam Hukukunda Suç ve Ceza*, İstanbul: Kitabevi, 1994.
- EKŞİ Ahmet, “İslam Hukukunda Bir Manevi Tazminat Türü Olarak Hükûmetü’l-Elem’, *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, S.21 ,2013, ss. 215–234.
- EMNİYET GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, *Karayolları Trafik Kanunu*, Türkiye, 2005.
- , *Trafik Ceza Rehberi*, Türkiye, 2019,
https://www.egm.gov.tr/kurumlar/egm.gov.tr/Formlar/2019_Trafik_idari_para_ceza_rehberi.pdf. (02.02.2019)
- ERCAN İsmail, *Ceza Hukuku Genel Hükümler Özel Hükümler*, İstanbul: XII Levha Yayınları, 2011.
- ERDOĞAN Mehmet, *Fıkıh ve Hukuk Terimleri Sözlüğü*, İstanbul: Rağbet Yayınları,

- 1998.
- EURO NCAP, “Avrupa Yeni Araba Değerlendirme Programının Resmi Sitesi”
<https://www.euroncap.com/tr> (02.12.2018).
- GÖKPINAR Mahmut, “Ceza Sorumluluğunun Temeli Kast”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, 2008, ss. 198–234 http://portal.ubap.org.tr/App_Themes/Dergi/2008-79-469.pdf.
- GÖKTÜRK Neslihan, “Suçun Yasal Tanimında Yer Alan “Hukuka Aykırılık” İfadesinin İcra Ettiği Fonksiyon”, *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, S.7 ,2016, ss. 407–50 <https://doi.org/10.21492/inuhfd.387955>.
- GÖKTÜRK Neslihan, İzzet ÖZGENÇ, İlhan ÜZÜLMEZ, *Ceza Hukukuna Giriş Kitabı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi, 2012.
- GÜNGÖR Devrim, *Ceza Hukukunda Fiil Üzerinde Hata*, Ankara: Yetkin Yayınları, 2007.
- HABERTÜRK, “Sürücüsü Kalp Krizi Geçiren Taksi...”, 2019
<https://www.haberturk.com/bursa-haberleri/18236198-surucusu-kalp-krizi-geciren-taksi-yayaya-carpti> (18.06.2019)
- HALEBÎ İbrahim, *Mevkûfât Mültekâ Tercümesi*, Sadeleştiren: Ahmed Davudoğlu, İstanbul: Saadet Yayınevi.
- HÜRRİYET HABER, “Korkunç Anlar! 2 Polisin Üzerinden Geçti... - Son Dakika Haberler”, 2018 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/dur-ihtarina-uymayip-2-polisi-ezdi-40891947> (19.06.2019).
- HASSENEİN Ahmed Samir, “İslam Ceza Hukuku’nun Katar Ceza Kanunu Üzerindeki Etkisi”, *Uluslararası Hukukçular Birliği, Lale Yayıncılık*, 2015, C.II
- İÇ İŞLERİ BAKANLIĞI, *Karayolları Trafik Yönetmeliği*, 1997
<http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2015/04/20150417-3.htm>.
- KARAGÖZ, İsmail, Mehmet CANBULAT, Fikret KARAMAN, İbrahim PAÇACI, *Dinî Kavramlar Sözlüğü*, Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 2015.
- KARAKEHYA, Hakan, Asena Kamer USLUADAM, “Türk Ceza Hukuku Öğretisinde Suçun Manevi Unsuru Bağlamında Suç Genel Teorisine İlişkin Görüşler”, *Ceza Hukuku ve Kriminoloji Dergisi*, S.2 ,2015.
- KARAYOLLARI GENEL MÜDÜRLÜĞÜ, *Ayin Konusu Anketleri-Takip Mesafesi*,

2014

<http://www.kgm.gov.tr/SiteCollectionDocuments/KGMdocuments/MerkezBirimler/StratejiGelistirmeDairesiBaskanligi/UlasimMaliyetVerimlilikSubesi/TakipMesafesiRaporu.pdf>.

———, “Kara Yolları Genel Müdürlüğü Tarihçe”

<http://www.kgm.gov.tr/Sayfalar/KGM/SiteTr/Kurumsal/Tarihce.aspx>
(01.12.2018).

KARAYOLLARI TRAFİK KANUNU (1983), T. C. Resmi Gazete, 18195, 13.10.1983.

KATAR H.Mehmet, “Kefâret I”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2002, ss. 179–82

KESKİN Umahan, “5237 Sayılı Türk Ceza Kanununda Yer Alan Kasten Adam Öldürme Ve Kasten Yaralama Suçları”, Dumlupınar Üniversitesi, 2009.

KILDAN İsmail Turgut, Togay AKDEMİR, “Kasten Yaralama Suçunda Silah Kavramının Yargıtay Kararları Doğrultusunda İncelenmesi”, 2015, ss. 227–46
<http://dergipark.gov.tr/download/article-file/155611>.

KOÇAK Muhsin, “Gurre”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 1996, ss. 211–12.

KURTUBÎ İmam, *El-Câmiu Li Ahkâmi'l-Kur'ân*, İstanbul: Buruc Yayınları, 1997.

MAVERDÎ Ebu'l-Hasan Habib, *El-Ahkâmü's Sultaniyye İslam'da Devlet ve Hilafet Hukuku*, İstanbul: Bedir Yayınevi, 2017.

MAVSİLÎ, *el-İhtiyârMetni el- Muhtâr li'l-Fetvâ Arabca ve Türkçe*, Çev. Celal Yeniçeri, İstanbul:Şamil Yayınevi, 2015.

MİLLİYET, “Milliyet İlkler Ansiklopedisi”, 1985.

———, “Dünyada İlk Trafik Kazası / Trafik / Milliyet Blog”

<http://blog.milliyet.com.tr/dunyada-ilk-trafik-kazasi/Blog/?BlogNo=543744>
(02.12.2018).

———, “Kamyondan Düşen Demir Can Aldı”, 2014.

<http://www.milliyet.com.tr/kamyondan-dusen-demir-surucuye-saplandi-kutahya-yerelhaber-520624/> (19.06.2019).

MUĞLA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜ, “Kaza Durum Senaryoları”, *Journal of Experimental Psychology: General*, S.136 ,2007, ss. 23–42.

MÜSLİM Ebû'l-Huseyn Müslim b. Haccâc, *Sahîh-u Müslim*, İstanbul: Çağrı Yayınları,

1992.

NEBİ Bozkurt, Kürşat DEMİRCİ, Mustafa BAKTIR, Musa TOSUN, “İçki”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, 2002, ss. 455-464.

NESÂÎ Ahmed b. Şuayb, *Sünenü'n-Nesâî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

NTV HABER, “Tartıştığı Motosikletliye Bilerek Çarptı.”, 2017

<https://www.ntv.com.tr/video/turkiye/tartistigi-motosikletliye-bilerek-carpti,dYhAvCKR9EywxgI5yga9mA> (19.06.2019).

OLAY HABER, “Kahreden Kaza Kamerada! İşte Küçük Yasin’in Son Anları...”, 2019

<https://www.olay.com.tr/kahreden-kaza-kamerada-iste-kucuk-yasinin-son-anlari-195397h.htm> (18.06.2019).

OTACI Cengiz, *Genel Hükümlerle Bağlantılı Olarak Kasten İnsan Öldürme Suçları*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2009.

ÖZBEK Veli Özer, *İzmir Şerhi - Açıklamalı/ Gerekçeli/ İçtihatlı Yeni Türk Ceza Kanunu*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.

———, *Yeni Türk Ceza Kanununun Anlamı TCK İzmir Şerhi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2008.

ÖZGENÇ İzzet, *Türk Ceza Hukuku Gazi Şerhi*, Ankara: Seçkin Yayınevi, 2005.

ÖZTÜRK Bahri, Musatafa Ruhan Erdem, and Veli Özer Özbek, *Ceza Hukuku Temel Bilgiler*, Ankara: Turhan Kitabevi, 2004.

SÂBÛNÎ Muhammed Alî, *Kur'an-ı Kerîm'in Ahkâm Tefsîri*, 2017.

SERAHSÎ *Mebûsât*, ed. by Mustafa Cevat Akşit, İstanbul: Gümüşev Yayınları, 2008, XXVI

ŞAFAK Ali, *Mezheplerarası Mukâyeseli İslam Ceza Hukuku*, Erzurum: Atatürk Üniversitesi Basımevi, 1977.

TAHİROĞLU Bülent, “Kusursuz Sorumluluk ve Modern Hukuklara Etkisi”

<http://dergipark.gov.tr/download/issue-file/376>.

TDK, “Türk Dil Kurumu Sözlükleri” <http://sozluk.gov.tr/> (18 06.2019)

TİRMİZÎ Muhammed b. İsa, *Sünenü't-Tirmizî*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1992.

TOROSLU Haluk, “Bilinçli Taksir Üzerine Bir Değerlendirme”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S. 126, 2016, ss. 95–122.

TOROSLU Nevzat, *Ceza Hukuku Genel Kısım*, Ankara: Savaş Yayınları, 2005.

TRAFİK CEZA REHBERİ, *Animal Genetics*, S.39, 2018, ss. 561–63.

- TRAFİK GÜVENLİĞİ DAİRESİ BAŞKANLIĞI, *Trafik Kazaları Özeti*, 2018
- TRAFİK HİZMETLERİ BAŞKANLIĞI, *Trafik İstatistik Bülteni*.
- TRAFİK UYGULAMA VE DENETLEME DAİRESİ BAŞKANLIĞI, “Trafik Denetimlerinde Ve Trafik Kazalarında Alınacak Önlemlere İlişkin Yönerge”, 2011, ss. 3–32
- TRT HABER, “Freni Patlayan Kamyon...”, 2013
<https://www.trthaber.com/haber/turkiye/freni-patlayan-kamyon-1-kisinin-olumune-neden-oldu-90684.html> (18.06.2019)
- TURABİ Selami, “Kusurluluk ve Kusurluluğu Etkileyen Haller”, *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, S.101 ,2012, ss. 267–92
- ÇAĞLAYAN Hasan Turgut, “Trafik Ve Trafik İşaretlerinin Tarihsel Evrimi” ,Arel Üniversitesi, 2014.
- TÜRK BORÇLAR KANUNU, *Türk Borçlar Kanunu*, 2018
<http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.6098.pdf>
- TÜRK CEZA KANUNU, “Türk Ceza Kanunu”, Tarih : 12 ,2004.
- TÜRK DİL KURUMU, “Trafik Terimi”
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GT.S.5c02f0c1eb2740.33853592 (01.12.2018).
- TÜRK TABİPLER BİRLİĞİ, *Türk Ceza Kanunu*, 2005
<http://ejournal.unsri.ac.id/index.php/jas/article/view/53/0>.
- TÜRKİYE CUMHURİYETİ ANAYASASI, “Türkiye Cumhuriyeti Anayasası”, 1995
- UÇAR Bilal, “İslam Ceza Hukukundaki Kısasın İdamla Karşılaştırılması”, 2015, ss. 145–61
- UDEH Abdülkadir, *Mukayeseli İslam Hukuku ve Beşeri Hukuk*, Ankara: Rehber Yayıncılık, 1990, C.IV
- , *İslam Ceza Hukuku*, Lale Yayıncılık, 2015, C.II
- USLU Rifat, “İslam Hukukunda Suç ve Ceza Kavramı”, ss. 8 ,2015.
- YARAN Rahmi, “Kefâret II”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 2002, ss. 177–79
- YAZIR, Elmalılı Hamdi, *Alfabetik İslâm Hukuku ve Fıkıh İstulâhları Kâmusu*, İstanbul: Eser Neşriyat ve Dağıtım, 1996.
- YENİ ŞAFAK, “Fırlayan Kamyon Lastiği Can Aldı”, *Yeni Şafak*, 2017

<https://www.yenisafak.com/video-galeri/dunya/firlayan-kamyon-lastigi-can-aldi-2131535> (19.06.2019).

YİĞİT Yaşar, *İslam Ceza Hukuku Hükümlerinin Yürürlüğü*, Ankara, 2012.

YILMAZ Tuğsan, “Kasten Yaralama Suçu, Unsurları ve Cezası”, 2015

<http://www.tugsanyilmaz.av.tr/ceza-hukuku/kasten-yaralama-sucu-unsurlari-ve-cezasi> (13.02.2019)

YURTCAN, Erdener, *Türk Ceza Kanunu Genel Hükümler*, 2015

BURSA ULUDAĞ ÜNİVERSİTESİ

TEZ ÇOĞALTMA VE ELEKTRONİK YAYIMLAMA İZİN FORMU

Yazar Adı Soyadı	Muhammed Furkan ŞAHİN
Tez Adı	TRAFİK KURAL İHLALLERİNDE SÜRUCU KUSURLARININ İSLAM CEZA HUKUKU AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ
Enstitü	Sosyal Bilimler
Anabilim Dalı	Temel İslam Bilimleri
Tez Türü	Yüksek Lisans
Tez Danışman(lar)ı	Prof. Dr. Halil İbrahim ACARI
Çoğaltma (Fotokopi Çekim) İzni Kısıtlama	☐ Patent Kısıt (2 yıl) ☐ Genel Kısıt (6 ay) ☒ Tezimin elektronik ortamda yayımlanmasına izin veriyorum.

Hazırlamış olduğum tezimin belirttiğim hususlar dikkate alınarak, fikri mülkiyet haklarım saklı kalmak üzere Bursa Uludağ Üniversitesi Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığı tarafından hizmete sunulmasına izin verdiğimi beyan ederim.

Tarih : 15.08.2019

İmza :

